

ФЕЛІКС

ЖУРНАЛ МОЛОДИХ

ЗОШИТ 14.

1966

РІК XII.

ВИДАЄ ТУСМ ІМ. М. МІХНОВСЬКОГО
Філадельфія, Па.

Ф Е Н І К С

Ж У Р Н А Л М О Л О Д И Х

ВИДАЄ ТУСМ ІМ. М. МІХНОВСЬКОГО

Філадельфія, Па.

ФЕНІКС — НЕПЕРІОДИЧНЕ ВИДАННЯ ТОВАРИСТВА УКРАЇНСЬКОЇ СТУДІЮЮЧОЇ МОЛОДІ ім. М. МІХНОВСЬКОГО.

ЖУРНАЛ ЗНАННЯ, КУЛЬТУРИ І СУСПІЛЬНОЇ ДУМКИ.

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ В СКЛАДІ: ХРИСТИНА КУЛЬЧИЦЬКА (Філядельфія), ЮРІЙ КУЛЬЧИЦЬКИЙ (Клівленд), ОЛЕГ ЗЕНОН ЛИСЯК (Філядельфія), ТЕТЯНА РОГАТИНСЬКА (Дітройт).

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР: ПРОФ. Д-Р МИКОЛА Ю. БОГАТЮК.

Адреса Видавництва:

"Phoenix" — 842 N. 24th St., Philadelphia, Pa. 19130. U.S.A.

Адреса Редакційної Колегії:

"Phoenix" — Dr. N. G. Bohatiuk, Rouss Hall, University of Virginia, Charlottesville, Va. 22903.

В ЦЬОМУ ЧИСЛІ СПІВПРАЦЮВАЛИ:

Богатюк Микола Ю., д-р економії і д-р політичних наук, професор Університету Вірджинії, Шарльотсвил, ЗДА.

Богатюк Мотра К., аспірант на доктора романських мов, лектор еспанської мови, Марія Ріджіна Каледж, Сиракузи, ЗДА.

Винницький Зенон Р., д-р медичних наук, Клівленд, ЗДА.

Кульчицький Юрій, mgr. історичних наук, аспірант на доктора історичних наук, Клівленд, ЗДА.

Лужницький Олександр, mgr. історичних наук, аспірант на доктора історичних наук, Філядельфія, ЗДА.

Рудницький Леонід, д-р славістики, професор модерних мов, Ля Саль Каледж, Філядельфія, ЗДА.

Тернополяк Микола (псевд.), професор університету, ЗДА.

Томашівський Ярослав, mgr. економії та аспірант на доктора славістики, Нью Йорк, ЗДА.

Трембіцький Володимир, д-р економії, Нью Йорк, ЗДА.

Шанковський Ігор, поет, аспірант на магістра славістики, викладач української мови, Альбертський Університет, Едмонтон, Канада.

СТУДЕНТИ! ЧИТАЙТЕ, ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ, ДОПISУЙТЕ

до таких видань ТУСМ:

„СТУДЕНТСЬКА ДУМКА“, що появляється кожного місяця при часописі „Гомін України“ в Торонті, Канада. Головний редактор: Тая О. Рогатинська (Дітройт).

„СТОРИНКА ТУСМ“, що появляється неперіодично при часописі „Америка“ у Філядельфії, Пеннсильванія, ЗДА.

Головний Редактор: Христя Кульчицька.

„СТОРИНКА ТУСМ“, що появляється що шість тижнів при часописі „Свобода“ в Джерзі Ситі, Нью Джерзі, ЗДА.

Головний Редактор: Христя Кульчицька.

Редколегія: Петро Гаврилюк (Монтреаль), Олег Зенон Лисяк (Філядельфія).

Читайте її поширюйте „ФЕНІКС“, видання ТУСМ, журнал знання, культури і суспільної думки.

Усі числа журналу (комплет) можна набути в Головній Управі ТУСМ: 842 Норт 24-та вул., Філядельфія 30, Па. Ціна 13 амер. доларів, або 14 канад. доларів, плюс 1.00 дол. за пересилку. Число 13 можна набути у всіх Осередках ТУСМ.

25 років тому...

„Хай прийдешні покоління знають, що ми не дозволяли подіям проходити вільно й мовчазно, мов у сні“.

„Свою свободу оплатив я великою ціною“ — читаємо у Святому Письмі, і ці слова для нас дуже пророчисті. Свободу ми завжди добували великими жертвами, а остаточно здобуття і закріплення її коштуватиме нас ще немало.

Наше національне життя виповнене пересторогами, які закликають нас до послаблення і сповільнення наших патріотичних почувань і діяльності, а дехто навіть заявляє, що патріотизм являється найбільшою небезпекою для нашого національного існування. Проте інші вказують на небезпеку таких заяв, тому що вони намагаються придусити почування тих, для кого українська національна справа є найдорожчою і недискусійною. Здобуття державної незалежності, навіть серед сьогодні несприятливих обставин, та боротьба за неї — це наша найвища кінцева політична мета.

Проте нам треба рішучо пам'ятати, що наші предки повністю усвідомлювали собі факт, що за свободу і волю треба платити дуже високу ціну. Тому, в повній свідомості небезпек, на які вони наражали себе, полум'я їхнього патріотизму заставляло їх наражати своє життя і свято клястись на їхню честь, що вони зроблять усе в їхніх силах, щоб здобути українському народові Святу Свободу. І власне такими спонуканими керувались творці Акту 30-го червня, коли, серед найнесприятливіших обставин, вони рішилися на те, щоб поставити націонал-соціалістичну Німеччину — найбільшу потугу того часу, перед доконаний факт.

Коли московський окупант в повному неладі та панічному страху втікав з України під тиском свого ідеологічного двійника — націонал-соціалістичної Німеччини, український народ зрозумів, що настав слушний час для дії. Алже ж українці були першими з усіх європейських народів, що виступив збройно проти червоної Москви ще в 1917—1921 рр.; вони перебували в затишній боротьбі з нею в період між двома війнами; вони й далі не готові скласти зброї, не визволивши скоріше своєї поневоленої Батьківщини.

Тому, ще заки військові з'єднання німецького окупанта появились на українських землях, націоналістичне підпілля в багатьох місцевостях з успіхом збройно атакувало відступаючі частини Червоної Армії та НКВД. У Львові вже в днях 24—26 червня 1941 р. велись вуличні бої між червоними та українським підпіллям, а вночі на 30-го червня українське підпілля опанувало радіостанцію міста, з якої понеслось українське вільне слово. На львівській вежі княжого Города, впродовж віків вірного українському народові, гордо повівав синьо-жовтий прапор, що його розвісили патріотичні сини галицької землі. А увечорі 30-го червня відбулися Національні Збори українців Західної України, у звіті з яких читаємо:

„Дня 30. 6. відбулися о год. 8-й вечером в салях Матірнього Т-ва «Просвіта» у Львові великі збори Українців Західних земель України, на яких проголошено святочно відновлення Української Державности і покликано перше Краєве Правління на чолі з Ярославом Стецьком заступником провідника Організації Українських Націоналістів.

Збори пройшли серед небувалого одушевлення.

Збори відчинив промовою заступник провідника ОУН Ярослав Стецько, передав привіт від провідника ОУН Степана Бандери, візав віддати честь борцям, поляглим за волю України і відчитав акт проголошення Української Державности . . .

Опісля прочитано перший декрет провідника ОУН Степана Бандери про покликання Караєвого Правління західних областей України з головою Ярославом Стецьком на чолі — до часу створення центральних властей в Києві.

Наступно о. мітрат Сліпий привітав Збори в імені Митрополита Андрея Шептицького, заявляючи, що Митрополит вітає цілим серцем

Собор Св. Юра у Львові

і цілою душою великий історичний почин відновлення Української Державности та взиває всіх вірних і весь народ стати негайно до праці для цього великого діла . . .“

Про Акт відновлення української державности у Львові дня 30-го червня 1941 р. український нарід по всіх землях нашої Батьківщини дізнався безпосередньо через радіостанцію княжого Города Льва, яку було названо іменем сл. п. полк. Євгена Кошовальця. На хвилях етеру летіла у світ радісна вістка про цю історичну подію — про початок нового етапу визвольної боротьби українського народу за Українську Суверенну Соборну Державу. Заокеанська Україна тільки з деяким спізненням по-через неутральні країни дізналась про це і теж раділа з приводу цієї важливої події. Українська преса на Батьківщині в наступних днях надрукувала слідуочий текст Акту проголошення Української Держави:

„Волею Українського Народу, Організація Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери проголошує відновлення Україн-

ської Держави, за яку поклали свої голови цілі покоління найкращих синів України.

Організація Українських Націоналістів, яка під проводом її Творця і Вождя Євгена Коновальця вела в останніх десятиліттях кривавого московсько-большевицького поневолення завзяту боротьбу за свободу, взиває весь український народ не скласти зброї так довго, доки на всіх українських землях не буде створена Суверенна Українська Влада.

Суверенна Українська Влада запевнить українському народові лад і порядок, всесторонній розвиток усіх його сил та заспокоєння всіх його потреб. Організація Українських Націоналістів під проводом Степана

Ярослав Стецько
Голова Крайового Правління

Бандери взиває підпорядкуватися іствореному у Львові Краєвому Правлінні, якого головою являється Ярослав Стецько . . .“

Президентом Революційного Парляменту Української Держави став колишній прем'єр Західньо-Української Республіки з 1918 р. д-р Кость Левицький. Вже наступного дня, 1-го липня 1941 р., Князь української греко-католицької Церкви, незабутній Митрополит Кир Андрей Шептицький видав Пастирського Листа, в якому казав:

„З волі Всемогучого і Всемилистивого Бога, в Тройці Єдиного, зачалася нова епоха в житті Державної Соборної Самостійної України. Народні Збори, що відбулися вчорашнього дня, ствердили і проголосили ту історичну подію.

Повідомляючи Тебе, Український Народе, про таке вислухання наших благальних молитов, взиваю Тебе до вияву вдячності для Всевишнього, вірності для Його Церкви і послуху для Влади . . .

Жертви, яких конечно треба до осягнення нашої цілі, полягатимуть передусім на послушному піддаванні справедливим наказам влади, непротивним Божим законам . . .

Установлений владі віддаймо належний послух. Узнаємо головою Краєвого Правління Західних Областей України пана Ярослава Стецька.“

Подібними словами звернувся до українського народу Преосвященний Полікарп, Єпископ Луцький, у своєму архиєпископському посланні з дня 10-го липня 1941 р., з якого можна бачити загальну поставу тодішнього українського громадянства до великого Акту, що відбувся 25 років тому у Львові 30-го червня 1941 р.:

„По нашій звільненій українській землі несеться радісний гомін. В цю радісну велику хвилину український народ із наболілої душі пле щирю молитву-подяку Всевишньому за своє визволення від больше-вицької влади і за своє спасіння...“

Сповнилась наша вічна мрія. У городі Льва з радіовисильні не-сється над нашими городами, нивами, ланами, над нашою, так густо зро-шеною кров'ю землею радісна вістка: проголошено самостійну Україн-ську Державу.“

Німці вступили до звільненого і вже українського Львова доперва 1-го липня і там, дуже заскочені, застали українську державну владу. Націонал-соціалістична Німеччина рішуче і негайно зажадала відкликання Акту 30-го червня, від чого і ОУН і її провідник Степан Бандера повністю відмовились. Скоро з німецького Райху прибули до Львова та на всі українські землі на-ціонал-соціалістична політична адміністрація і поліція. Почалась запекла терористична акція проти українських націоналістів і підпілля, а багато членів Краєвого Правління разом із його прем'єром п. Ярославом Стецьком були арештовані і запроторені у концентраційні табори гітлерівської Німеч-чини. Точно в місяць після Акту 30-го червня наступив розподіл україн-ських земель між Генеральне Губернаторство, Румунію, Мадярщину і Райхс-Комісаріят Україну, точно з плянами, що їх Гітлер давно виготовив для України і Східньої Європи.

Сьогодні, коли нас з усіх боків закликають до літєлого патріотизму — нам, а зокрема академічному секторові, треба високо держати полум'я сво-боди і не зважаючи на ціну, виконувати наш глибоко-закорінений обов'я-зок і усіма доступними нам засобами рятувати і захоронати нашу спадщину. А цього нам ніколи не досягти напів-сердечною боротьбою. Апатичною по-ставою свободи не вибороти, бо свобода спочиває на духовій вірі, про що наш історичний ворог Москва добре знає.

Наші українські предки в усі часи обстоювали, працювали і боролися за нашу національну свободу. Вони віддавали свій час, честь і засоби цій справі; вони боролися, терпіли і вмирали, щоб ми могли жити вільним життям, хоч це їм не завжди вдавалося. Сьогодні — це є нашим завданням. Тепер ми принаймні частинно несемо відповідальність за майбутню долю українського народу, як теж і за те, щоб наші діти могли жити і вирости у своїй власній, ні від кого незалежній, Українській Соборній Самостійній Державі.

Хай ця славна подія еперед 25-ти років — Акт 30-го червня 1941 р. — що дала початок новітній героїчній сторінці нашої історії та зродила ли-царську добу легендарної вже сьогодні Української Повстанської Армії та українського підпілля під керівництвом Організації Українських Націоналі-стів, буде для нас запорукою та захоотою на майбутнє для нашої священної боротьби за Українську Правду.

Постанова УККА в справі переслідувань в Україні

ПЕРЕСЛАНА ДО ДЕРЖАВНОГО ДЕПАРТАМЕНТУ ЗДА

У зв'язку з постановою, що її в справі нової хвилі переслідувань діячів культури в Україні прийняла Екзекутива УККА на засіданні в п'ятницю, 22-го квітня ц.р., в Нью-Йорку, президент УККА, проф. д-р Лев Е. Добрянський переслав Дост. Дін Раскові, держ. секретареві, листа такого змісту: Дорогий Пане Секретаре:

Маю шану й привілей у залученні передати Вам копію Постанови-резолуції, що її ухвалила Екзекутива УККА на своєму засіданні в п'ятницю, 22 квітня 1966 року, в справі арештів, процесів і засудів двох українських літературних критиків, Івана Світличного й Івана Дзюби, советським судом в Україні.

Хоч нам відомо, що Ви і Ваш Департамент дуже зайняті проблемами В'єтнаму та іншими подібними справами, які мають основне значення для нашого уряду, то все ж ми віримо, що уряд ЗДА повинен бути відповідно інформований про те, що тепер діється в Україні.

Ми будемо Вам вдячні, пане Секретаре, якщо Ви поінформуєте нашу Місію в ООН про цю справу й доручите їй поробити всі можливі заходи, згідно з процедурою, щоб найновіший аспект переслідування діячів культури в Україні був доведений до відома світової Асамблеї.

Дякую Вам заздалегідь за кожну поміч, яку можете дати, пане Секретаре, переслідуваним інтелектуалістам в Україні.

З повною пошаною Ваш,

Лев Е. Добрянський, президент

До цього листа була долучена такого змісту

ПОСТАНОВА УККА

Екзекутива Українського Конгресового Комітету Америки, виступаючи в імені американських громадян українського походження, на своєму місячному засіданні в п'ятницю, 22 квітня 1966 року, в Нью-Йорку, Н. Й., одноголосно прийняла таку постанову:

1. В останньому часі, як про це звітують на Заході, органи безпеки уряду СРСР ув'язнюють у таємниці українських письменників, поетів, критиків та інших літературних діячів, за їхні, нібито, антисоветські погляди та за те, що вони відмовляються пристосовуватися до „соціалістичного реалізму“ та до генеральної ідеологічної лінії панівної комуністичної партії. Тому, що подробиці арештів і процесів тримають у таємниці, важко встановити ступінь та засяг нових переслідувань культурних діячів, що їх проводить тепер Кремль у поневоленій Україні.

2. Достовірні джерела вказують на те, що двох українських літературних критиків, Івана Світличного й Івана Дзюбу, недавно судили й од-

ного з них заслали на Сибір, нібито за те, що вони „перепачкували“ на Захід щоденник та писання українського поета, Василя Симоненка, який помер у 1963 році природною смертю.

3. Цю найновішу нагінку проти українських поетів та письменників зв'язано із скріпленою протиамериканською кампанією. Вона включає атаки на радіопересилння ЗДА в українській мові, на що накинулися на зборах КП України, ген. секретар КП України Петро Шелест і член ЦК КП України Олександр Корнійчук, як також включає атаки на ЗДА, Західню Німеччину, Британію й Італію за те, що ці держави, нібито, висилають до ССРСР українських націоналістів у характері шпигунів. Це закинено офіційно під час пресової конференції, зааранжованої т. зв. „Товариством Культурних Зв'язків з Українцями закордоном“, у Києві, 19-го квітня 1966 року, коли промовляв представлений на цій конференції, як „добровільний поворотець із Заходу“, К. Джугало.

4. Екзекутива Українського Конгресового Комітету Америки з цілою рішучістю п'ятнує найновіші акти переслідування культурних діячів, чого допускається уряд ССРСР в Україні, та засуджує це, як найбільш вимовне потоптання прав українського народу і цивілізації взагалі.

5. Екзекутива Українського Конгресового Комітету Америки, подаючи до відома всього світу ці диктаторські акти Кремлю, одночасно заявляє, що всеціло підтримує цих українських літераторів в Україні, чи де інде, які змагаються за свободу вислову та думки не тільки в Україні але й у всіх інших країнах, що опинилися під незвільненою кормигою московсько-комуністичного тоталізму й деспотії.

6. Екзекутива Українського Конгресового Комітету Америки вирішила одноголосно предложити цю постанову Державному Департаментові з проханням, щоб він уповажнив Місію ЗДА в ОН поробити відповідні заходи, які вона вважатиме за доцільні та можливі, щоб передати справу найновіших переслідувань культурних діячів урядом ССРСР в Україні на форум цієї міжнародної організації. Таким чином демостровано б вірність принципам людяної поведінки, свободи думки та гідности людини в Україні та в інших поневолених країнах за „залізною занавісою“, які здавна позбавлені національних та культурних свобод і права на самовизначення.

„...Українська еміграція є органічною, інтегральною частиною цілого українського народу, що під чужою владою перебуває. Політичні думи, культурно-освітні стремління і організаційні змагання до утворення власної держави української нації повинні наскрізь пройняти і українську еміграцію, яка в спеціальних умовах свого перебування на чужині, мусить тут виконати відповідальну частину загально-національної і загально-державної програми, а власне ту частину, що її народ наш під окупаційною владою доконати не може, а яка, проте, має величезне значення в справі будівництва Української Держави“.

Симон Петлюра, 1923 р.

У 100-річчя народин першого Єпископа Українців католиків у ЗДА

Цього року, дня 26 січня минуло 100 років від дня народження першого єпископа українців католиків у ЗДА, Преосв. Кир Степана-Сотера з Ортинич Ортинського, гербу Лебідь.

Степан, у чернецтві Сотер, народився в родинному гнізді старого українського боярського роду, в Ортиничах, Галицької Землі. На 18 році свого

Преосв. Кир Сотер Ортинський, ЧСВВ

життя вступив до нашого заслуженого Чину ОО. Василіян, і після закінчення богословських студій докторатом св. Богословія, посвячується місіям, до яких мав нахил і вроджений світлий дар вимови. Дня 26 березня 1907 р. папа св. Пій Х назначив, заходами й старанням нашого Слуги Божого, Галицького Митрополита й львівського Архієпископа Андрея графа Шептицького, ермонаха Сотера титулярним єпископом Давлії, а дня 12 травня 1907 р. у Львові, у архикатедральному храмі св. Юра на Святоюрській Горі, поставив в єпископи ермонаха Сотера Слуга Божий Митр. Кир Адрей враз із перемиським Єпископом Кир Константином Чеховичем і Станиславівським Єпископом-Ісповідником Кир Григорієм Хомишином.

Дня 27 серпня 1907 р. Владика Кир Сотер прибув до ЗДА, а 24 березня 1916 р. після 9-літньої важкої праці на становищі першого українського католицького єпископа в ЗДА віддав Богові свою душу.

Молодий, 41-літній Владика, енергійний, гарної постави й вигляду, повний Божого духа й золотого серця людина, впродовж свого короткого владництва зробив дуже багато й залишив великі надбання свого труду, знання, серця і посвяти. Прибув він до ЗДА тоді, коли справи нашої Церкви були зовсім неупорядковані. Владика упорядкував дієцезію, назначив деканів і прибічну єпископську раду і як місіонер давав постійно реколекції як для душпастирів, так і для своїх вірних, не щадячи своїх сил і знання. З Галичини спровадив Сестер Василіянок, щоб підготувати нові учительські сили, зорганізував товариство дяковчителів, оснував Сиротинець, зорганізував і поклав тривкі основи під Союз Українців Католиків „Провидіння“, який хоч і був побудований за американськими зразками й пристосований до умовин американського життя, в основному не багато різнився від староукраїнських братств XVI і XVII ст., цього заборолу української культури й української духовності у важких для України часах.

Передчасна смерть Преосв. Кир Сотера не дозволила йому здійснити ще одного великого плану, оснування „Руського Банку“, чистий зиск із оборотів якого, можна було б використати на фінансування релігійних та освітніх інституцій.

Помер Преосв. Кир Сотер на 50-ому році життя і немає сумніву, що безнастанні наклепи, оплюгавлювання його по часописах (двотижневик „Молот“, впрямований проти Владики Кир Сотера почато видавати в Нью Йорку вже 1908 р. в жовтні, в рік після приїзду Владики до ЗДА), безперервні доноси на нього до Апост. Делегата у Вашингтоні й до Риму, бійки й галабурди по церквах чи парохіях, за які царська Росія платила нашим незрячим поселенцям грубі гроші — все це вичерпало його нерви й його здоров'я. Але до самої смерті Кир Сотер не піддався і не покоровся і в історії Української Церкви його постать залишиться на завжди одною із найсвітліших постатей наших Архипастирів, які поклали своє життя за свою Церкву й нарід.

„... Важкий шлях, народі України, до твого щастя... Тернями встеляють його твої вороги і, як дикі звірі, вичікують хвилі, коли б кинулися на тебе й своїми забрудненими пазурами впитися в твоє молоде тіло й ссати з нього твою святу кров. А ти, зневірений і втомлений, блукаєш серед цього бруду, чуток, провокацій, піддесливих обіцянок, котрі тільки розпорошують твої сили й розбивають дух твій. Зневірю, розчаруванню не може бути місця в час, коли на довгі літа вирішується твоя доля, твое щастя і твій добробут. Тільки міць, єдність та тверде, непохитне стремління до повної незалежності й свободи може бути нашим побратимом...“

Симон Петлюра, 1923 р.

В 40 роковини вбивства Симона Петлюри

ЗВЕРНЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО КОНГРЕСОВОГО КОМІТЕТУ АМЕРИКИ

Сорок років тому імперіалістична Москва перенесла й поширила свою агресію й війну проти України також поза кордони ССРСР.

Сорок років тому Москва створила новий, не обмежений простором фронт боротьби з Україною у Вільному Світі.

Сорок Років тому Москва почала вбивати у вільному світі носіїв-керманичів Ідеї Незалежної Держави Українського Народу.

Сорок років тому, на цьому новому фронті, який існує дотепер, першим упав, убитий рукою Москви, Голова Директорії й Головний Отаман Військ Української Народної Республіки — Симон Петлюра.

Чому — Він?

Він був тоді найгрізнішою для Москви постаттю незалежницької боротьби Українського Народу.

Він був тоді надхненням і керманичем того активного спротиву, що його проводив Український Нарід проти московського окупанта на всьому просторі Української Землі.

Він був символом продовжування державного існування України, а для світу — її законним репрезентантом.

Він був для світу запереченням московської „правди“ про законність советського режиму в Україні та найбільш вимовним і переконливим аргументом для ствердження поневолення України збройною агресією Москви.

Він став в Україні прапором, під яким мобілізувалася, зростала й діяла народна сила для боротьби з окупантом.

З цих причин Москва постановила скоротити його життя.

Тому 25 травня 1926 року Москва, руками свого агента, вбила його в Парижі.

Сорок років тому Москва вбила тільки тіло Симона Петлюри.

Але не вбила духа дальшого спротиву Українського Народу.

Він, дух волі, вітає в Україні й могутньо кличе до бою, все нових і нових борців за її волю.

В Сорокові Роковини вбивства Симона Петлюри віддаймо поклін його Памяті й вшануймо Його Духа.

Кличемо Українські Громади в ЗДА, кличемо Відділи Українського Конгресового Комітету Америки, відзначити Сорокові Роковини цієї події у боротьбі Українського Народу так, як це можна тільки вчинити найбільш достойно, відповідно до місцевої змоги.

Вшануймо Память Симона Петлюри, памятаючи слова Великого Пророка:

„... Молися, сину,
За Україну Його замучили колись!“

Український Конгресовий Комітет Америки

Нью Йорк, травень 1966 р.

Психологія на службі комунізму

Мультатулі, відомий під цим псевдонімом голландський вчений-письменник Е. Д. Декер, пишучи до своїх приятелів, оправдував себе, чому він пише довгого листа. В нього — казав він — не було досить часу, щоб написати коротшого.

Як бачимо, у цьому парадоксі захована частина важливої проблеми шукання за висловом та зв'язком. Бо ж висловити свою думку у точний, простий та зрозумілий спосіб — нелегка справа; це, звичайно, забирає дуже багато часу.

Проте скромність і короткість вислову не завжди належно оцінюють. Людину, яка висловлює свої думки в скромний, короткий та простий спосіб — часто, і то зовсім несправедливо обвинувачують у популярності та ненауковості.

Нашим завданням є дати короткий і зрозумілий виклад підступних методів, що їх в рамках веденої на життя і смерть психологічної війни, вживає новітній світ тоталітарно-колективістичних філософій для завоювання умів цього найдосконалішого створіння, що зветься людиною.

I. Захований тиран і психічні маніпуляції

Одного разу, в 1672 році, приятелі Венедикта Спінози (1632—1677) мусіли насильно заспокоювати цього самотнього філософа раціоналізму, коли він пробував гнатися вулицями міста і криком виявляв своє обурення на юрбу, яка била його доброго приятеля, Яна Де Вит-а, шляхетного державного мужа Голландської Республіки, що його несправедливо обвинувачено у зраді.

Після повного заспокоєння, Спіноза подався до своєї кімнати, де, як звичайно він виточував оптичні скла-сочки, згідно зі своїм щоденним і завжди придержуваним порядком. І так працюючи, він пригадав собі свою власну поведінку, яка зовсім не була іншою, доцільнішою чи розумнішою від поведінки юрби, що вбила його приятеля.

Тоді Спіноза усвідомив собі існування розхвилюваної тварини, глибоко захованої в людині, яка коли розбуджена, спроможна діяти в безглуздий, капризний а навіть руйнівницький спосіб, викликаючи в уяві безчисленні приводи та виправдання для своєї власної дії.

Спіноза, як теж і багато визначних психологів дійшли до висновку, що людина не завжди є розумним створінням, яким вона себе вважає. В підсвідомому, цій просторій скарбниці захованих спогадів, хвилювань та стремлень, знаходять собі місце численні недоцільні й нерозумні прагнення, які постійно впливають на свідомі дії людини. Всі ми, до певної міри, перебуваємо під впливом захованого тирана та конфлікту між нашим розумом та нашими зворушеннями, хвилюваннями та почуваннями.

Тому, що ми часто падаємо жертвою неконтрольованих гонів, ми вразливі на психічні маніпуляції. Наш психічний опір є відносно слабкий, а прикмета, яка відрізняє нас один від одного — це особисте Я — може зазнати глибоких змін в наслідку психологічного тиску і примусу. Проте такі перетворення є тільки крайніми процесами, які трапляються у звичайному житті.

З допомогою систематичного впливання, спритної і витонченої пропаганди, а ще більше явної масової гіпнози, вислови людського ума щоденно міняються. Рекляма робить людину жертвою шарлатанства, а бажання купувати різні товари безперервно стимулюється різними методами. Кампанії політичних особистостей мають за мету причаровувати виборців своїми програмами. Спеціалісти моди загипнотизовують маси людей, наслідком чого є періодичні зміни наших мірил краси і доброго смаку.

Атака на суцільність і недоторканість людського ума являється більш прямою і заздалегідь обміркованою. Розраховуючи на дитячу нерозумність, яка захована у підсвідомості і загострюючи внутрішню боротьбу між розумом і емоцією та почуттями — тоталітарні системи намагаються привести свою жертву до жалюгідного підданства.

Таку долю зазнавали корейські полонені, заарештовані ніби-„зрадники“ комуністичних режимів, чи жертви націонал-соціалістичного терору. Їх викинуто з родинних домів, відділювано від рідних і приятелів та запроторювано у страхітливе, неприродне оточення. Ці чужі обставини робили їх ще вразливішими на кожну атаку скеровану проти їхніх вартостей, способу думання та постав. Коли диктатор використовує психологічні потреби жертви у ворожій, чужій та страхітливій сфері — напевно слідуватиме повне зламання.

II. Прополіскування мозку і ментицид

Спеціальні методи, вживані в сьогоднішньому світі для зламання людського ума та сили волі, як теж, щоб вимусити визнання для політичної пропаганди — відносно нові і надзвичайно витончені та поліпшені. Проте саме примусове визнання — зовсім ненове. Від непамятних часів тирані і диктатори потребували цих „добровільних“ визнань для виправдання власних діявольських вчинків. Свідомість, що можна впливати на людський ум, його приборкувати та ламати його і з допомогою занедужання підкоряти його — багато старше як новітнє диктаторське поняття примусової індоктринації.

Примітивний жрець шаманської релігії вживав обряду повного страху, щоб привести його жертву в такий стан гіпнотичного страху, що зробив би її податливою на всі умовляння. Тубилець, що на нього шаман кинув заклинання долі (фатуму) — звичайно загипнотизований його власним страхом до тієї міри, що він попросту сідає, по-рабському кориться своїй долі, і вмирає.

Впродовж історії в людей було інтуїтивне зрозуміння того, що людським умом можна керувати. Щоб досягти цієї мети — було старанно розроблено детальні методи. Екстатичні (екстаза) обряди, страхітливі маски, голосні шуми, надприродні співи — все це вживалося для змушування товпи прийняти погляди їхніх провідників-диктаторів. Навіть, коли звичайна людина спочатку чинила опір жорстокому шаманові — гіпнотичний обряд ступенево ламав силу його волі.

Болочіші методи — теж не нові. Досліджуючи старі звіти Інквізиційних судів чи судів над відьмами, і в Європі і в Америці, ми можемо багато чого навчитись і дізнатись про ці методи.

Усе знання і здобутки науки можна вживати для добрих або для поганих цілей, а психологія, тобто наука про душу-ум, яка намагається пояснити причини людських вчинків, думання і почувань, та яка досліджує духову природу людини та її поведінку — зокрема не вільна від цього загального закону. Психологія дала людині нові засоби для тортування та вдирання в душу-ум.

Сильні духом особистості спроможні зносити фізичні майже нестерпні муки, що нерідко причиняється до ще більш впертого опору. Не зважаючи на фізичну конституцію жертви — тілесне катування вкінці веде до охоронної втрати свідомості. Проте, щоб встоятись ментальним тортурам, що ведуть до психічного заломання — треба ще сильнішої особовості.

Після процесу над М. Ван дер Люббе, що був обвинувачений у підпалі німецького Райхстагу в 1933 р., світ зрозумів, що він був тільки „козлом відпущення“. В тому часі ходили чутки, що його було підкорено з допомогою наркотиків, або інших засобів, що сьогодні майже неможливо перевірити.

Між 1936 та 1938 роками світ ще більше усвідомив собі цю велику і справді серйозну загрозу систематичного ментального насильства у сфері політики. Це були роки, що їх ще добре пам'ятають, московських судових показових процесів та чисток. Деколи було тяжко повірити, щоб старі й віддані большевики могли статись боязливими зрадниками.

Люди, які нерідко раніше були садистично успокійлені до своїх жертв, тепер самі систематично перемінились у маріонеток. Їхні теперішні господарі настроювали їх і керували їхніми діями.

Те, що звемо „прополіскуванням мозку“ — слово, що виводиться від китайського ПСИ-НАО і яке являється старанно розробленою методою систематичної індоктринації, навертання та само-обвинувачення — вживався для зміни не-комуністів у покірних послідовників партії.

„Ментицид“ або душовбивство є новим словом, що походить від латинських слів „менс“ — душа, ум та „кедере“ — вбивати.¹ При творенні цього слова примінено етимологію, що її вживали Об'єднані Нації, коли творили слово „геноцид“ — систематичне нищення расових та інших національних груп.

І „прополіскування мозку“ і „ментицид“ — вказують на те саме перевернутое вдосконалення середньовічних тортур, та тільки піднесених на ніби-то більш сприйнятливий рівень. Проте вони являються тисячу разів гіршими і тисячу разів успішнішими для ката-інквізиторів.

„Ментицид“ — це старий злочин проти людського ума і духа, проте систематичніший. Це організована система психологічного встрявання і юридичного перевертання, з допомогою яких всевладний диктатор може відтискати свої власні портуністичні думки на устах тих, кого він хоче використати і знищити. Ядром стратегії „ментицид-у“ є позбавлення жертви всякої надії, усіх сподівань, усієї віри в майбутнє. Він нищить самі елементи, які впримують людський ум живим.²

Жертву навчають приймати її власне визнання, щось так як тварину тренують виконувати циркові штуки. Фальшиві визнання наново прочиту-

ють, повторюють і втовкають у її мозок. Жертву раз-у-раз примушують до відтворення в її уяві вигаданих злочинів, недійсних деталей, які кінцево переконують людину у її злочинності.

В заключній фазі допитів і „ментиди“, обвинувачений — вже повністю зумовлений і готовий прийняти накинену йому вину — є спроможний давати неправдиві свідчення проти себе самого та інших. Тепер він вже горить „мовою свого господаря“ і вже повністю підготований для судового розгляду справи; він поступливий і повний каяття та охочий на вирок.³

III. Вільна наука і комунізм

Проте, ця жорстока тоталітарна метода має принаймні одну вартість: вона є очевидною і беззаперечною, і ми вчимось бути чуйними і настороженими проти неї. Та крім неї, існують ще інші витончені форми ментального втручання. Вони є небезпечними до тієї міри, що і пряма атака, якраз тому, що вони хитрі і заховані, і тому тяжчі для викриття. Нерідко ми зовсім необізнані з їхньою дією; факт, що вони впливають на людський ум повільно і непрямо, робить нас неспроможними зрозуміти їхню суть.

Деякі менш очевидні форми ментальної маніпуляції мають суто політичну ціль до тієї міри, що й тоталітарний „ментид“. Ці заховані і хитрі та зручні сили „ментиди“ діють і всередині нашого ума і назовні його. Тому людина, що проживає у вільних країнах світу, а зокрема академічна молодь, мусить навчитися не тільки розпізнавати цей таємний і доконуваний крадькома напад на ментальну суцільність одиниці і боротися проти нього, але також і пізнати те, що робить її уразливою на такий напад.

У світі ХХ-го століття відбувається дивне перетворення ума вільної людини в автоматично реагуючу машину. Згвалтування ума і тихе ментальне насильство — це найстрашніші злочини людського роду, які, правдоподібно, зродились ще в передісторичні часи, коли то людина вперше пізнала, що можна використовувати людську здібність для психічного вдирання у почування чи душу іншої людини і таким чином здійснювати насилля над своїм ближнім.

Насильне ментальне вдирання має непередбачені наслідки. Небезпеку духового знищення можна порівняти до загрози повного фізичного знищення ядровою зброєю. Тому то обі категорії — дуже тісно споріднені і сплетені з собою.

Комуністи нічого нового не видумали у ділянці „промивання мозку“ чи іншій формі психіатрії. Вони тільки використовують те, що вільна наука дослідила і розвинула, і вживають його в спосіб, що, звичайно, треба б назвати божевільним. Їхнім єдиним нововведенням являється спосіб, якого вони вживають і який є суто диявольського порядку. Метою комуністичної змови проти людства є виключно довести людський ум не до вилікування, але до захворіння, на те, щоб створити розстроєння, засіяти ненависть, та щоб в цей спосіб вживати їх проти власних громадян та вільного світу.

Коротко, методи, що їх вільний світ вигадав для поборювання хвороби, комуністи вживають для створювання її. Найбільш диявольські інтриги минулого ніколи ще не понизилися до таких глибин темноти. В цьому є щось огидного і протиприродного, що нелегко збагнути здоровим розумом.⁴

Віліям Буліт, перший американський амбасадор до Советського Союзу, у своїм холоднім звіті про комуністичну масакру 10,000 царських старшин,

їхніх жінок і дітей, говорить: „Великою трагедією Заходу є те, що його провідники, які по-суті є добрими і патріотичними християнами, попросту неспроможні збагнути та зрозуміти природи ворога, що прагне їхнього знищення.“⁵

Методи для досягнення повного знищення вільного світу мінялися час-до-часу, проте головна мета завжди залишилася незмінною. Один з методів, згадуваних раніше, що його комуністи вживають як зброї — це „ментид“ — психологічний процес, що доводить до буквального психічного самогубства. Це правда, що методи в ділянці „ментиду“ міняються, проте його кінцева мета — завжди ця сама, тобто, навмисне спричинення захворіння ума.

Комуністи з допомогою їхніх вчених, виховників і розривкового світу — винайшли, детально розроблену і точно обчислену наукову методи, скеровану на знеутралізування молоді з допомогою заглушування нервів, ментального послаблення та сповільнення розвитку.⁶

Плян цей включає у собі „умовні рефлекси“, гіпнотизм та деякі роди музики. Наслідки, що призначені для знищення цілих народів, є точні, надмірно вимогливі та акуратні. Москва твердить, що червоний прапор піднесуть над вільним світом таки самі вільні сьогодні ще народи. Тому, якщо цьому не перешкодити, тоді ментально-вироджені громадяни насправді самі піднесуть комуністичний прапор над їхніми власними країнами.

Факт, що музика може бути нищівною — зовсім не новий. Вже 2,500 років до Христа на єгипетських папірусах було записано спостереження про вплив музики на цілий людський ум, тіло та емоції. Пітагор, славнозвісний грецький філософ з V-го віку до Христа встановив, що музика являється точною наукою, яка має глибокий вплив на людські змисли та хвилювання.

Платон (427—347), інший грецький філософ, добре розумів руїнницькі прикмети деяких родів музики. У своїй „Республіці“ він згадує, що „введення нового роду музики треба уникати, бо це загрожує цілій державі; музичні стилі ніколи не міняються, без порушення та пошкодження найважливіших політичних інституцій“ країни.⁷ Тому Платон „настоював на те, що найвищим обов'язком законодавчої влади є придушування усієї музики зниженого і похитливого характеру, та сприяння тільки тій, яка є чистою і величною; що сміливі та хвилюючі мелодії належать мужчинам, знову ж лагідні та заспокоюючі — жінкам.“

Арістотель, ще інший старогрецький філософ, теж розумів нищівну силу деяких родів музики. Він твердив, що „всього роду хвилювання є наслідком ритму і мелодії“ та, що „музика має силу формувати людський характер.“ Спосіб музичного аранжування — такий важливий, що „можемо розрізняти різноманітні стилі щодо їхнього впливу на характер людини. Наприклад, один стиль може діяти у сильному, меланхолійному напрямку, інший у напрямі зніженості; ще інший заохочує до самотності, далі до самовлади, чи до захоплення і тим подібне.“⁸

IV. Експерименти Павлова

Комуністичні науковці і психополітики винайшли засіб, з допомогою якого вони поєднують гіпнозу і музику для заглушування нервів дітей, без усвідомлення цього злочину патріотичними провідниками народу, вчителями та батьками.⁹

Лябораторійну роботу в цій ділянці проробили числом московсько-комуністичні науковці, а в першу чергу Іван П. Павлов (1849—1936). Павлов робив досліди над тваринами і людьми, а винайдений ним вислів „умовні рефлекси“ є під цю пору майже щоденним словом. Він винайшов, що можна зумовлювати три місяця людського тіла, а саме: м'язи, залози і шкіру. Будучи матеріялістом Павлов вірив, що в основі психічної діяльності лежать матеріяльні і фізіологічні процеси і доводив неможливість відокремити психічне від фізіологічного.

У своїх дослідах зі собаками, Павлов розвинув низку способів для спричинювання „неврози“ у тварин, тобто хворобливого розкладу нервової системи, без видимих змін у самих нервах.¹⁰ Беручи здорові тварини, впродовж короткого часу, з допомогою двох умовних рефлексів — збудження і гальмування — він робив штучно невротичних тварин, тобто приводив їх до цілковитого ментального розвалу.¹¹

Прив'язана собака стояла на столі. Складну посудину вміщено в один бік долішньої щелепи. Округлий піднос приносив миску з їдою на незелику віддаль від собаки. Як тільки те ставалось — спалахувало світло і тоді слина витікала до скляної посудини. Коли з'явилась порожня миска — світло не спалахувало. Отже було встановлену рутину: Близьк світла і миска з їжою — спричинювали вплив слини; тоді коли порожня миска і брак світла — мали в наслідку брак слини.

По якомусь часі, собака навряд чи дивилася на їжу. Вона утотожнювала світло з їжою. Світло було достатнім знаком для неї, або, іншими словами, вона „вивчила“.¹² Таким чином досягнуто критичної точки. Тепер світло з'являлось, але миски з їжою не було; проте слина стікала. Світло замінило їжу в умі собаки, так як клич, гасло, чи етикета можуть замінити думку в умі людини. Світляний сигнал спричинив цей рефлекс.¹³

В роках 1924—1929 інший московський дослідник, А. Р. Лурія, перерахував обширні досліди з дітьми в ділянці гіпнози і музики.¹⁴ Він твердив, що розвиток малих дітей можна сповільнювати, а навіть наближувати до тварин, коли (1) піддавати їх жорсткому нервовому напруженні; (2) творити штучну невроту; (3) перешкоджати природному дозріванні нервової системи, що міститься в корі головного мозку і є розсудливою частиною (тоді коли в підкірці головного мозку міститься імпульсивна не-контрольована частина з тваринними імпульсами); а далі (4) нищити нормальний гальмувальний механізм мозкової кори; та (5) викликати сон гіпнотичним стимулом.¹⁵

Третім комуністичним науковцем є К. І. Платонов, який теж досліджував гіпнозу. В його писаннях читаємо таке: „Советська психотерапія розвинулась серед умовин відмінних від умовин в іноземних країнах та до-революційній Росії. Вона побудована на базі діалектичного матеріялізму і матеріялістичного вчення про вищу нервову діяльність, єдність ума і тіла, і визначення свідомості життєвими обставинами.“¹⁶

Діалектичний матеріялізм — розглядає всесвіт як процес не логічного, а діалектичного руху матерії. Діалектика — це спосіб філософічного думання, яке полягає в русі думки між протилежними поняттями та у виводі із даних понять нових. Платонов твердив, що „перша фаза гіпнотичного стану є характеристична поступовим заниканням в тонусі (нормальним стані напруження) мозкової кори.“¹⁷

Підкірка головного мозку — згідно з Павловим — не є ексекутивним

організмом, але сприймальним організмом. На ділі підкірка головного мозку спроможна приймати думки, сугестії та імпульси (поштовхи, спонуки), викликаючи хвилювання, а навіть дії діла, без господаря дому — екзекутивного організму, усвідомлюючи собі, що хтось вдерся у його тіло — його святиню.

І це власне є точно тим, на чому комуністи капіталізують. Вони вживають знання різних ступнів гіпнози, як теж і музику, щоб вдиратися у приватну сферу дитячих умів і, щоб перетворювати їх на ментально нездатних та невротиків.¹⁸

V. Грамофонні пластинки і невроза

Після успішних лябораторійних дослідів, комуністи увійшли в контакт з виховниками педагогами та різними працівниками на полі розваги, щоб з їхньою допомогою обернути їхній комуністичний диявольський плян у програму наукового ментального знищення молоді.

Такі американські комуністичні компанії грамофонних пластинок як „Янг Піплс Рекордс“ були принаймні десяток разів визнані спеціальними американськими урядовими агенціями протиамериканськими та підливними.¹⁹ Всі їхні пластинки недвозначно розраховані на притуплення і захворіння нервів малих дітей.

Однією з таких пластинок є „Ди Литл Паппит“ (Маріонетка). Згідно з авторитетними заявами: „вона має деяку сугестивну силу, а її музичне влаштування призначене на повне розстроєння.“²⁰ Крім того в неї на задньому пляні чути виразне тик-тикання годинника-метроному — елементи вживані у процесі гіпнози.

„Викликування гіпнози з допомогою цих пластинок впроваджує малих дітей, без труда, у найбільш сприйнятливий настрій для різного роду сугестій. Ці сугестії можуть своїм змістом згадувати позитиви і вальори „світового громадянства“, переваги колективістичної системи над індивідуалістичною, виступати проти патріотизму і націоналізму, чи чогось іншого, що вважається вчителем кінечним для вищеплення в уми малих дітей.“ Стан Прогар згадує дитячий книжковий довідник виданий ОН, який одобрює і поручає тільки дві американські фірми грамофонних пластинок, обі комуністичні згідно з ствердженням урядових чинників.²¹

Фактом є, що темпо відомої пластинки „Литл Паппит“ є те саме, що й темпо дитячого пульсу, тобто приблизно 82 удари на хвилину. Подібну техніку вживають комуністи у народніх піснях. Нерідко темпо широко-відомої народньої пісні змінюється на те саме, що й звичайне темпо пульсу, що й вможливує багато успішніше викликування гіпнози.

Хоч темпо пульсу, звичайно, обраховують тільки дуже приблизно — однак пульс дорослих б'є яких 60—70 ударів на хвилину, у підлітків 70—80, в старших дітей 80—90, менших дітей 90—100, а в немовлят від 100—120. Тому, коли вживати звукових спонук-стимулів, що їх звичайно подається в тому самому темпі, що й удари пульсу, — тоді вони великою мірою скріплюють силу різних сугестій. Отже діти загипнотизовуються без їхнього відома, і в тому, власне, лежить справжня підступна суть цих пластинок.

Інші грамофонні пластинки є колискового типу. Їх завданням мало б бути заколисування дитини до сну, однак, насправді, вони заколискують її до стану „гіпнотичного сну“. Тому, коли дитині в такому стані робити від-

повідні, цілеспрямовані сугестії, вона прийме їх беззастережно, і то з такою силою, що є однозначною із примусом. Адже ж москаль Лурія твердить ясно, що „для штучного викликування гострих процесів розладженої людської поведінки та студіювання їхніх закономірностей — гіпнотичні досліди дають багато сприятливих нагод.“²²

Нема сумніву, що ці пластинки зроджують страхітливую расу людей, які будуть ментально хворими . . . , а розмір цієї трагедії справді фантастичний. Тому усе стається ясным, коли пригадати слова Хрущова, під час відвідин в ЗДА, що „ми вас поховаємо без війни; і це станеться за 7 до 8 років.“

Відомий британський комуніст, член соціалістичного Фабіанського Товариства, організації червоного фронту і крайніх атеїстів — Бернард Рассел, свого часу, заявив: „Соціальні психологи майбутнього матимуть численні кляси шкільних дітей, на яких вони будуть випробовувати різні методи, яких наслідком буде непохитне переконання, що **сніг є білий**. Швидко буде досягнуто численних дослідів.“

„Перше, що вплив дому є перешкодою.

Друге, що не багато можна зробити без індоктринації, яка повинна починатись ще перед десятим роком життя.

Третє, що вірші складені до музики і повторно інтоновані — є незвичайно успішні.“

Вкінці Рассел каже: „Треба надіятись, що поступ у фізіології та психології дасть урядам держав більше контролі над індивідуальною ментальністю, ніж теперішня контролія у тоталітарних країнах.“²³

Отже пам'ятаймо, що вірші складені до музики і повторно інтоновані є дуже ефективними. Тому цікавим новітнім розвитком у викликуванні гіпнози є вживання грамофонних пластинок — комуністичного „ментидицу“.²⁴ Пам'ятаймо, що діти є найсвятішим дорученням і скарбом кожного народу. Сам Христос сказав, що „хто з віруючих в Мене образить одного з цих малих — хай краще прикріпить млинський камінь до своєї шиї і потоне у глибинах океану.“²⁵

VI. Бітлси і „гальмуючі“ та „збудливі“ рефлeksi

Уми дітей наповнюються таємно найхитрішою диявольською змовою, що її коли-небудь знала людська історія. Проте, не тільки молодші діти загрожені комуністичними плянами. Сьогодні молодь являється першими жертвами ритмічної акції грамофонних пластинок; молодь теж використовується комуністичною скрито-захованою змовою. А це діється із-за трьох причин: (1) Їхньої власної деморалізації, (2) Щоб створити в них ментальну хворобу з допомогою штучної неврози, та (3) Щоб підготувати їх для безладдя та сваволі і кінцево для революції, щоб таким чином знищити свою бідну форму уряду та основні християнські принципи.²⁶

„Чотириох чорнявих юнаків, чи радше хирляків, з Ліверпулю“,²⁷ в дивних костюмах і з маллоподібною зачіскою, допомагають цій комуністичній атаці (проти вільного світу). Ці „бітлси“ з їхньою джезовою музикою і співом, що не є ні музикою ні співом, а радше звичайними неартикульованими згукками, по можності якнайголосніше подаваними, при чому всі вони чотири, вигинаючись як вужі, стараються своїм тілом доповнити неіснуючий у згукках ритм і такт“ — під час свого 29-хвилинного т. зв. „концерту“ у Ванкувері — залишили 100 осіб пораненими.

Близько 1,000 осіб було поранено в Мелборні; в Бейруті (Ливан) треба було пожежників, щоб розігнати гістеричних ентузіастів. В захопленні „бітлсівською“ гарячкою, юнацтво плакало, репетувало, завивало і попадало в несамовиту гістерію. Вони до крові кусали свої губи, а в кінці в надмірнім піднесенні скидали зі себе свої вбрання.²⁸ Науково — це звуть „масовою гіпнозою“ та „штучною неврозою“. А досліди Павлова дали схему, достатньо сильну для знищення цілого покоління молоді з допомогою певних видів нищівної музики при участі масової гіпнози.

Одного разу Павлова, відомого московського фізіолога, Ленін запросив до Москви, як свого спеціального гостя. Перебуваючи там впродовж трьох місяців, Павлов виготовив для Леніна — батька цієї протилюдської московсько-комуністичної революції — 400-сторінковий рукопис, в якому він подав висліди своїх багаторічних дослідів. Після прочитання цього рукопису, диктатор-тиран вигукнув: „Ти врятував большевицьку революцію.“

Ленін зрозумів, що тяжко дістати свободну згоду громадян для його діявольських плянів щодо змінення людської природи та створення „советської людини“. Тому у відриттях Павлова він вбачав дуже корисну методу, що могла вживатись з великим успіхом. Павлова рукопис, що являється основним документом для цілої системи комуністичної контролі і поширення — залишився в мурах Кремля.²⁹

Павлов зумовляв також його собаку, щоб вона видавала слину тоді, коли метроном ударяв 60 разів на хвилину, вживаючи до цього цієї самої процедури, що і в експериментах зі світлом. Вкінці удари метронома зайняли місце їжі. Цей „умовний рефлекс“, що його насаджено в ум собаки, названо „збудливим рефлексом.“³⁰

Опісля собаці накинено ще інший рефлекс, названий „гальмуючим рефлексом“. Тут собаку „зумовлено“ ніколи не видавати слини, коли метрономом швидкість була 120 ударів на мінуту. При цій швидкості собака радше гинула, хоч і могла бути завалена їжою.

Коли собаку успішно „зумовлено“ і „збудливим“ і „гальмуючим“ рефлексами, Павлов включив два метрономи в один час — один із швидкістю 60 ударів на хвилину, який змушував собаку виділяти слину, і другий зі швидкістю 120 ударів на хвилину — який забороняв собаці виділяти слину.

І тут нервова система тварини, помітно потрясеної, послабла. Але, щоб докінчити роботу, Павлов переключує оба метрономи; цей, що вдаряв 60 разів на хвилину починає давати 120 ударів, а той, що раніше давав 120 ударів — тепер сповільнюється до 60 ударів. В цьому місці тварина повністю занедужує хворобою — „штучною неврозою“.³¹

Цей досвід є прото-типом експериментів над молоддю, яку впроваджують в стан „штучної неврози“. Відвідуючи т. зв. „концерти“ бітлсів — молодь вже посідає вбудований „гальмуючий рефлекс“. Цього досягнуто і dokonано вже раніше їхніми батьками та їхнім власним суспільством. Він включає в собі такі речі, як прилична поведінка, заборона дівчатам прилюдно роздягатися, нищити чи руйнувати аудиторії і ін.

Однак, впродовж 29-и хвилин, бітлси спричиняють, що молодь робить якраз те, чого не повинні робити. Руїнницька музика бітлсів тільки скріплює т. зв. „збудливий рефлекс“ молоді до тієї міри, що він схрещується в вбудованим раніше „гальмуючим рефлексом“. Це, в свою чергу, послаблює нервову систему і веде аж до такого стану, коли молоді люди, насправді, занедужує хворобою — „штучною неврозою“.³¹

Страшним, а навіть фатальним аспектом цього ментального захворювання є факт, що молоді в цьому збудливому гіпнотичному стані можна наказувати щонебудь робити, і вона справді це виконає. Мозок стається нездібним, принаймні впродовж деякого часу, виконувати свою розумну роботу.³²

VII. Заключення

Очевидно, що комуністи мають готовий музичний плян для людей кожного віку. Затяжна боротьба ведеться під цю пору за долю людства та, зокрема, його молодого покоління. Тому-то наше включення у цю боротьбу, як українських патріотів і стурбованих християн — є небувалою важливості.

Українська молодь, а зокрема українська націоналістична молодь, організована в ТУСМ-і — цей академічний авангард поневоленого Москвою українського народу — несе велику частину відповідальності за дальшу долю не тільки українського народу, але й долю цілого, сьогодні ще вільного світу.

Ми завжди були горді з того, що ми є патріотичним християнським народом. Запевнім, щоб московсько-большевицько-ліберальний фронт не знищив нашої молоді, її емоційної і ментальної стійкості, та кінцево не зліквідував нас як окрему націю. А ж це є найважливішою метою комуністичної, цим разом, Москви.

Даваймо нашу повну і сердечну піддержку нашим патріотичним організаціям і рухам, нашим патріотичним українським Церквам через молитву, заохоту та працю.

„Magna est veritas et prevalebit“ — „велична є правда і всесильна“.

І на закінчення наведу слова св. євангелиста Матея: „І не бійтесь тих, що б'ють тіло, душі ж убити не можуть!“³³

ПРИМІТКИ:

¹ Joost A. M. Meerloo, "The Crime of Menticide," *American Journal of Psychiatry*, vol. 107, 1951.

² F. Kafka, *The Trial*, N. Y., 1937. Тут яскраво описано атаку на людську свідомість.

³ *The New York Times*, August 18, 1955. Урядові звіти стверджують, що під впливом прополісування мозку „майже всі американські полонені в певний час і до певної міри втрачали свою ідентичність, як американці... тисячі з них втрачали бажання до життя“.

⁴ Edward Hunter, *Brainwashing*, 1956, pp. 229-230.

⁵ *A Manual for Survival*, CL of AP, p. 40; *House Report No. 2189*, HCUA, pp. 18-19.

⁶ A. R. Luria, *Nature of Human Conflict*, Moscow, 1932.

⁷ Hunter, *op. cit.*, pp. 213, 217.

⁸ William Sargant, *Battle for the Mind*, pp. 35, 36.

⁹ Luria, *op. cit.*, p. IX, in Preface; I. P. Pavlov, *Lectures on Conditioned Reflex*, 1928, ch. 36.

¹⁰ Pavlov, *op. cit.*, p. 25.

¹¹ Hunter, *op. cit.*, p. 22.

¹² Luria, *op. cit.*, pp. XI, 210-211, 335-336, 344.

¹³ *American Institute of Hypnosis Journal*, Oct. 1963, p. 12.

¹⁴ I. Platonov, *The Word as a Physiological and Therapeutic Factor*, 1959, Moscow, p. 11.

¹⁵ *Ibid.*, p. 425f.

- ¹⁸ Gilman and Paperte, *Music and your Emotions*, p. 36; *American Journal of Diseases of Children*, 1933; 45: 355-370; Hunter, *op. cit.*, p. 238.
- ¹⁹ *Fourth Report of Un-American Activities in California*, 1948, p. 392; HCUA, Feb. 6, 1952, p. 3288.
- ²⁰ *American Institute of Hypnosis Journal*, Oct. 1963, p. 14; Platonov, *op. cit.*, p. 26.
- ²¹ Stan Progar, "New UN Book Key to Children's One World Ideas," *Los Angeles Evening Herald Express*, Oct. 23, 1961.
- ²² Luria, *op. cit.*, p. 240.
- ²³ Lord Bernard Russell, *The Impact of Science on Society*, pp. 29-30, 49-50.
- ²⁴ *American Institute of Hypnosis Journal*, Oct. 1963, p. 13.
- ²⁵ *Readers Digest*, Nov. 1964, p. 184.
- ²⁶ Америка, ч. 210, 9. листопада 1965, стор. 2.
- ²⁸ *Saturday Evening Post*, Aug. 8, 1964 *Chicago Sun-Times*, Sept. 5, 1964, p. 24; *Seattle Post Intelligencer*, Aug. 22, 1964, p. 6.
- ²⁹ Hunter, *op. cit.*, p. 40.
- ³⁰ Pavlov, *op. cit.*, pp. 68. 398.
- ³¹ *Ibid.*, pp. 395-397.
- ³² Andrew Salter, *What's Hypnosis*, p. 255; Sargant, *op. cit.*, p. 59.
- ³³ Матей, 10:28.

ОЛЕКСАНДЕР ЛУЖНИЦЬКИЙ

Культобмін і християнська філософія

Тема цієї статті є важна й надто широка, щоб її основно прослідити. Щоби краще схопити цю тему і подати її висновки, треба поділити тему на дві частини: в першій частині буде поданий огляд філософії марксизму, тобто ліве крило культобміну, друга частина, це праве крило — вільний світ як представник християнської філософії.

Спершу нам треба пригадуватися над дефініцією, точним визначенням комунізму. Сама дефініція є побудована на економічних засадах, тобто філософія комунізму. Спільна власність, це ніяка модерна витадка; починаючи від Платона, більшість філософів старалися оформити цю філософію, але їм це не вповні вдалося. Причина ясна — світ не був приготований на цей спосіб життя. Щойно Французька Революція висунула нові потреби до цієї міри, що дала почин теперішньому комунізмові. Сучасний комунізм є специфічним напрямком. По перше, з уваги на виграні війни, він став доктриною майже 900,000,000 людей. По друге, він хоче повністю захопити ціле життя. Модерний комунізм є не лише соціально, — економічною частиною даної, в цьому випадку, філософії, а старається бути повною філософією, починаючи від психіки а кінчаючи покороенням всесвіту. Лише тому, що це започаткував Карл Маркс, комунізм дістав приbrane ім'я марксизм.

Апостоли марксизму називають цю філософію „діалектичним матеріалізмом“. Це значить, що аргументи внесені в цій філософії є дані способом питання і відповіді, — стара система філософа Сократа. Маркс взяв цю систему від Гегля, який започаткував філософічну систему „ідеалістичного пантеїзму“, себто, думка творить дійсність, а всі думки є частиною однієї абсолютної ідеї (думки). Окрім своєї власної філософічної системи Гегель оформив новий філософічний метод доказу а саме, теза, антитеза і синтеза.

Саме це Маркс узяв від Гегля. І таким шляхом Маркс обосновує матеріялістичну систему у своїй філософії. „Нічого нема“, каже Маркс, — „лише вічна нестворена матерія“. Маркс не вірить в механізацію даної матерії, але твердить, що дійсність, це матерія в саморусі. Таке є у нього поняття дійсності.

Пригляньмося тепер головним тезам марксизму:

1. Закон прогресу — щонебудь, що може бути фізично спостережене, умово уявлене чи емоційно відчуте, це є лише протилежні елементи, які борються проти себе і безпереривно міняються. Без цієї війни, ці елементи ніколи не існували б. Прогрес тому мусить бути, бо тоді елементи є активні і відновляють рух.

2. Закон трансформації кількості в якість і навпаки. Перший закон є тезою для Маркса і доказує рух, другий це антитеза і доказує збільшення реальності.

3. Закон негачії — це є синтеза Маркса. Зміна в кількості і повстання нових форм проходять безупину. Між ними, спостерігається нові фази матерії, і саме ці нові фази матерії, є синтезою протиставлень попередніх фаз; у тому самому часі творять свої контрадикції, які мусять в майбутньому наїти розв'язку. Тут саме є негачія Творця людини, матерії і всесвіту.

4. Якщо йде про створення людини, марксисти кажуть, що людина не є нічим вищим від високо-виробленої матерії. Людина не має ні душі, ні вільної волі і її майбутнє є обмежене економічними силами, якими людина не має змоги володіти.

5. Відношення до історії.

Поділім історію на тезу, антитезу і синтезу.

Спершу — теза. Вона починається тим, що мала група людей перебирає керівництво економіки в даному осередку, створюючи кляси, верстви людей, ті, які мають змогу засібно жити — і ті, які цього не мають. В цій тезі бачимо суть комуністичної філософії. Приватне майно є несправедливе і є лише експлуатацією другого. Від цієї тези, решта історії всесвіту це погоня за економічним добром. Для марксистів, всі гуманні інституції є залежні від економічних рухів; — держава, подружжя, релігія. „Держава не існувала“, каже Маркс, „в примітивних часах. Це лише ті багатії для свого добра створили державу.“ — „Нема ніякої специфічної різниці поміж звірятами і людьми“, далі продовжує Маркс, „і тому люди повинні розплоджуватися коли хочуть, так, як звірята. Моногамія є зла, бо це є спосіб багатіям одержувати і передавати своє багатство в спадщині. Діти не належать до родини, а до загалу громадянства (сосаєті)“. Це саме й з релігією — хоча вона існувала перед ідеєю власності, тобто коли саме приватна власність почала розвиватися, релігія поширилась і попала в руки вищих верств. Від цього часу ця верства вбиває нарід під кличами майбутнього вічного життя. До клича Маркса „релігія це опій для мас“, Ленін додає: „релігія є духовою горілкою, де невільники капіталізму втоплюють свою гуманність і свою пімсту за існування тієї малої людини.“

Анти-теза: „В історії є динаміт“, — каже Маркс, — який веде людину вище, вище до „перфектної сфери громадянства“. Домінування однієї кляси над другою клясою, багатшою, вносить саме антитезу — це є боротьба нижчої кляси з вищою. Вислідом з цього бою є саме синтеза — компроміс груп. Ця боротьба вже давно існувала лише в іншій формі — напр., в старині: — володар — невільник; в середньовіччі: лорд — слуга; в модерному світі:

власник — працівник. В словах Ч. Л. Вейнера „Капіталізм є тезою, кличе антитезу — пролетаріят, а вислідом є синтеза — одна кляса людей“.

Синтеза. У висліді мусить бути чистий комунізм. Шляхом „місіонера“ Карла Маркса, іде теперішній советський комунізм. Він бере до уваги капіталізм, релігію, державу, і творить з них одну клясу людей без держави, без релігії, без економічного багатства. І лише як ми приглянемося ближче цьому, то щойно зможемо зрозуміти підходи, так звані „зреформовані“ Кремлю. Кремль не змінився, він далі вірить в те, що й Маркс, але підхід його є інший і різний. Не диво, бо Маркс сам нам не сказав, яким шляхом іти до цілі. В його очах, в тих часах, лише революція була успішним кроком, тепер підхід комунізму не є цей сам, революція може створити атомову війну, світову війну, тому треба користуватися іншими підходами. Але вислід мусить бути цей же сам: — „чистий комунізм“.

Під „чистим комунізмом“ Маркс розуміє те, що держави не буде треба. Всі будуть працювати для загалу. Громадянство буде безкласове, вся праця буде рівна, як і заробітки. Наука і комунізм, філософія без обмежень, дасть змогу людям жити в добробуті „по вуха“. А як нужда скінчиться, так війни і злочинність щезнуть. Наука покорить природу і свободу — „може і навіть смерть“. „Кожний буде старшиною.“

А тепер приглянемося, яким способом можна досягнути цей „чистий комунізм“, тобто цілі Советів.

Другий Інтернаціонал в 1889 р. помилювся, коли казав мирним способом перевернути індивідуальне майно. Силу, боротьбу, висунув Третій Інтернаціонал в 1919 р. Та не лише повстання пролетаріату, але добре оформлена система боротьби. У висліді цього повстала диктатура, якої завданням було вичистити, тобто зліквідувати всіх не згідних з комуністичною ідеологією людей, як це було зроблено за Леніна й Сталіна. Ця диктатура мала зліквідувати релігію, особисту власність, кляси громадян і державність.

Під цю пору релігію, особисту власність, кляси громадян, теоретично, а то навіть в деяких випадках повністю, знищено — але державність советська ще існує. Але це не доказує, що комунізм зникає, бо весь світ мусить бути під одним диктатором, щоб досягнути бездержавності. Такою є тепер політика Кремлю. Добути весь світ — і щойно тоді перетворити його в „чистий комунізм“.

Центр конспірації советського комунізму є Політбюро, яке має доступ до найнижчої клітини комунізму. Всі ці клітини є в постійному поготівлі і завжди готові до всякого діла. Чи то викликати революцію, чи дістати інформації, чи зорганізувати страйки, чи замордувати когось з опозиції. Кожна держава має бути здеморалізована цією п'ятою колоною комуністів, аж до цієї міри, щоб революція могла тоді легко спалахнути чи то внаслідок, чи ззовні. Комуністична партія, хоч складається з дуже малого гурту, є авангардом революції. Її релігія це комунізм і партія. Член партії не має ніякого приватного життя поза життям партії. Він мусить позбутися всіх емоцій і не має права відхилятися від комунізму, чи лінії партії. Він мусить бути динамічний, прогресивний, твердодушний, атеїст і жити лише для однієї цілі — робити те, що Кремль накаже. Комуністичні закони відреклися Бога і природного закону, поза партією і ідеологією не мають ніяких обмежень. Найкраще каже Ленін:

„Буржуазія часто закидає нам, комуністам, що ми не маємо етики, . . . Ми не маємо етики в буржуазному значенні, себто моралі, яка йде від Бога.

Ми знаємо, що Бога нема, і ми знаємо, що під назвою Бога стоїть ціла низка експлуататорів, які промовляють лише тому, щоб зберегти свої злочинства. Наша мораль підлягає інтересам пролетаріату.“

На наших очах, день в день, тактика комунізму міняється. Люди забувають те, що Москва є в боротьбі. Тепер щойно нема миру, для комуністів мир щойно тоді існуватиме, як прийде „чистий комунізм“. А до того часу Москва горить війною, і всюди, де може підкладає вогонь. Не маючи природних законів, Москва вживає всіх способів, щоб виграти — загартувати весь світ. Виразно про це говорить Сталін: „Москва не має правди,“ каже Сталін, „слова дипломата не мають нічого спільного з його акцією“ — мова советського комунізму, це мова Езопа, так, вона велика брехня. Совети тому мають все перевернуто — навіть тепер мають советську генетику, советську астрономію і т. д. Для них правда не існує — а єдина їхня правда, є брехня. Комунізм не має ніяких гуманних засад. Він може вимордувати мільйони людей для експерименту, чи в цей спосіб не покращає, наприклад, ідея. Економія советів це практично 20,000,000 невольників. Терор це засіб затримати комунізм і мир, доказуючи, що мир лише є можливий в комуністичній системі життя. Зміна тактики є завжди дозволена, якщо є корисна. Сталін змінив свою тактику і підписав пакт із Гітлером. Єдине, що не змінюється, це ціль завоювання світу. Ось знаменні слова Хрущова: „Як хто думає, що наша усмішка значить, що ми зреклися науки Маркса, Енгельса і Леніна, він сам себе обманює. Ті, що надіються того, можуть ждати, аж рак навчиться свистати.“ (Тайм, 28 вер. 1955, ст. 24).

Марксизм, комунізм і тепер советський комунізм — якщо брати їх з точки погляду філософії життя, — а це є те — чим вони є, є суперечний всім християнським філософічним доктринам. А саме:

1. матеріалізм — всі речі є тільки матерією — це вже доказаний фальш. А доказують це всі християнські філософи, які стверджують безсумнівно існування Бога;
2. Брак вільної волі — раціональна психологія доказує її існування;
3. Бездержавність — це утопія, бо держава належить до природного закону і тому мусить існувати.
4. Економічний детермінізм — знову, черговий фальш, бо як існує вільна воля, то існує вибір — а вибір ми знаємо, що існує.

Також ми знаємо, що існують вищі ідеали, як, напр., ідеал добробуту.

5. Війна поміж верствами — клясами громадянства суперечить прикметам милосердя і любови ближнього, яке є вроджене кожній людині.
6. Економічна інтерпретація історії — знову ж не є згідна у всіх випадках, як напр., початок релігій.

Отже можемо спокійно ствердити, що советський комунізм, побудований на засадах марксизму, є заборонений природним Законом і є чистим злом.

А тепер спитаймо себе, чи ми можемо співпрацювати із злом, або представником чогось злого?

Ми українці, представники християнської культури близько 1,000 років, католики-уніати, православні і інші християни, не можемо собі дозволити на співпрацю із ворогом тої ж віри, за яку мільйони віддали і віддають своє життя, через яку ми, чи наші батьки виїхали, і за яку далі люди мучаться

і тратять життя. Ті люди, ніколи на це не пішли б, а навпаки, як вояки, вони далі борються проти того зла, як теж і проти представників цього ж зла.

Причина цієї боротьби є в християнській філософії. Філософія не Христа, а Бога Сина, яка вчить нас любити ближнього, навіть ворога з милосердя до нього ставитись, але також не дозволяє на зло, чи собі, чи другому, чи навіть з уваги на якусь т. зв. „добру ціль“. Ми бачимо це згідно зі словами св. Матей: „Горе світові від спокус. Воно й треба, щоб прийшли спокуси, однак горе тій людині, через яку спокуси приходять.“ (Мат. 18, 7). І далі св. Матей каже — „ліпше тобі ввійти в життя одноруким чи кульгавим, ніж з обома руками чи з обома ногами бути вкинутим у вогонь вічний“.

Щоби краще розуміти християнську етику, ми мусимо розглянути людину, як створіння Боже з тілом і душею і з вільною волею. Мораль і норми моралі творять суть християнської етики. Сама мораль є відношення гуманного діла людини до її абсолютної вартості і цілі. Тому, що модерні філософи не признають вартості людини в моральному сенсі, ми мусимо першусього доказати істоти моралі в християнському змислі. Ми знаємо, що існує якась абсолютна ціль в житті людини і тому, що мораль є відношенням поведінки людини до цієї цілі, ми питаємося себе, яка це ціль. Це мусить бути щось дуже високе, багато вище від людини, ця ціль, для якої ціла людина існує. Тому, що людина не є перфектна, досконала, а лише не досконала, вона існує, щоби досягнути цілі удосконаленням. Вислід — абсолютна ціль людини є удосконалення, а суть існування її на землі, є довершити це діло. І тому моральні норми є ті діла, які мають безпосередній вплив на вічне щастя людини; а мораль цього діла, це буде безпосереднє відношення цього діла, до його кінця, кінцевої цілі. Тому, що людина має вільну волю, вона може робити вчинки моральні і неморальні.

Не є трудністю тут, зрозуміти моральні і неморальні вчинки, а треба доказати, що неморальний вчинок є проти природного закону. Ми знаємо, що природний закон нас веде до мети, тоді ми можемо ствердити, що все суперечне цьому законові є гріхом — або краще сказати, неморальним вчинком, чи злом.

Щоб усвідомити собі вислід даного вчинку, добро чи зло, ми мусимо розглянути три елементи, які є основою морального вчинку. А саме: 1. ціль даного вчинку; 2. обставини, в яких цей вчинок приходить і 3. ціль людини, яка довершує цей вчинок.

1. Ціль даного вчинку мусить бути фізичною безпосередньою ціллю як і моральною; — це є так звана „лізніша“ ціль.
2. Обставини, в яких цей вчинок знаходиться, відіграють велику роль. Вони часом творять гріх із цілковито індиферентного вчинку, як також можуть побільшити вину гріха з легкого на тяжчий.
3. Кінець вчинку це інтенція даної людини. І тут ми мусимо глибше приглянутись інтенції.

Тому, що найвищу ціль людини людина більше любить ніж спосіб досягнення її, інтенція найбільше впливає на мораль даного вчинку. „Ніяка людина не є краща від своїх інтенцій“. Слабі люди є ті, які часом вживають злих засобів до досягнення добрих цілей. Отже, всі наші вчинки мусять бути спрямовані в довершенні досконалої цілі — царства небесного. Вчинок стає моральним тоді, коли він лячиться з безпосередньою ціллю даного вчинку, або як вчинок є індиферентний, а інтенція є добра. Коли ж вчинок був би

індиферентний, а інтенція була б зла, тоді вчинок є злий, неморальний. Коли є дві інтенції, одна добра і одна зла, тоді вислід буде такий:

- а) як зла інтенція є безпосередньо зла, навіть як би була другорядна, вчинок є злий;
- б) як зла інтенція є мала, другорядна, то вчинок стає подвійний, так званий „добрий із нахилом до злого“.

Тобто, ми з аналізу моральних вчинків дізнались, що людина має інтенцію творити або моральний, або неморальний, або індиферентний вчинок, з уваги на її вільну волю. Якщо людина має добру інтенцію, вчинок стає добрим, моральним. Якщо має інтенцію злу, вчинок стає злим, неморальним. Якщо має морально-індиферентну інтенцію, то вчинок мусить бути добрий, або злий. Кожний морально-індиферентний вчинок є обдуманий або необдуманий. Як дана особа робить це обдумано, то вже частина цього вчинку налягає на вічну ціль особи і вчинок є моральний. Якби дана особа хотіла б його зробити необдумано то обминає природну ціль і вчинок стає злим.

А тепер пригляньмося ближче до так званого „принципу двох ефектів“ — доброго і злого. Щоби цей вчинок був морально добрий, він мусить мати такі точки: 1. добрий ефект (наслідок діяння), а не злий, мусить бути викликаний безпосередньо прагненням. 2. акція (діло) мусить бути добре, або принайменше індиферентне. 3. добрий ефект не може бути викликаний злим ефектом і 4. мусить бути відношення доброго і злого ефекту таке, щоб злий ефект не був більший, від доброго.

Культобмін, дефініцію якого подає М. Лебедь в журналі „Сучасність“ (жовтень 1965), це „контакт поміж прелегентами, громадянами Радянської України із тутешніми визначними діячами для добра тутешньої іміграції, як і для добра народу там.“

Толеранція, як не співпраця із злом є заборонена морально-етичним законом, християнською філософією, до якої наш цілий український народ належить. Тут немає різниці поміж католиками, православними, методами, протестантами чи іншими християнськими церквами, всюди християнська філософія є та сама і ми українці мусимо продовжувати цю християнську традицію, а не пристосовуватися до обставин, мінятися, чи толерувати філософію, яка є без Бога і яка є зла у своїй суті.

Доказ лежить в „принципі двох ефектів“ — а саме — лучимось із нашим „підсоветським“ братом, щоби навязати ближчі взаємини і в майбутньому відновити нашу незалежну державу. Тут заіснували два ефекти — злий — лучитися, співпрацювати із злом, противниками Христа і нашої філософії, і добрий ефект — відновити нашу державну незалежність; у дальшому, навіть може знищити безбожницький комунізм, ідеологію філософії марксизму. Отже,

1. ми маємо безпосередньо добрий ефект, тобто культобмін є оправданий,
2. акція сама мусить бути добра, або принаймні, індиферентна — тут у справі культобміну не є суперечністю, бо акція є індиферентна, як напр., зустріч, але обставини такі, як причини приїзду, агенти комунізму, таємні переговори, публична опінія, контрверсії створені цими ділами і т. д. — ці всі обставини творять культобмін неморальним вчинком. Далше,
3. добрий ефект може бути створений при допомозі злого. Тут є ціла трагедія культобміну — він створив дисгармонію, щоби досягнути гар-

монію, культобмін, слідом до цілі, іде через трупи представників християнської етики. Чи це може бути оправдане? І врешті

4. мусить бути пропорційне відношення між злим і добрим ефектом. Тут знову ми не маємо оправдання на культобмін, бо ми вже бачимо злий ефект, а не добрий? А мусить бути пропорція така, щоб злий ефект ніколи не перевершив доброго, аж поки не досягнемо доброго ефекту. І навіть тоді добрий ефект мусить бути вищим від злого.

Отже культобмін не відповідає трьом точкам „принципу подвійного ефекту“ і стає неморальним вчинком, — гріхом проти християнства, філософії Христа, і гріхом проти природи і суспільства.

Філософ, д-р Дітріх фон Гільдебрандт, зве тих людей, які грішать для добра „модерними фарисеями“ — а св. Павло в листі до Римлян каже — „деякі говорять, . . . робім зло, щоб із нього вийшло добро; на таких суд справедливий.“

Може дехто подумає, що це за гостре ставлення питання культобміну, коли ми кажемо, що він є гріхом проти християнства. Але ті, що оправдують і співпрацюють з культобміном, вірять, що можна „грішити для добра держави, народу, чи світу“. Нажаль, їхня філософія є дуже плитка, коли вони уявляють собі Всевишнього Бога обмеженого до ситуації, і дуже нерішучого, який міняється при кожній нагоді. Злий вчинок, неморальний, є завжди злим, незалежно від обставин. Ціль ніколи не оправдує засобу. Бог не казав нам, що ми можемо творити вчинок, який є злий в суті, щоби ми тікали від неприємних обставин, або щоби ми диверсифікували якесь визначне добро. Якби цей принцип існував, то він зруйнував би не лише нашу віру, але ціле суспільство. Нічне життя, власність, або опінія не була б охоронена, бо кожний із сусідів мав би право згрішити, в своїм осудженні, яке принесло більше добра для них, або для суспільства. А цей принцип є до якоїсь міри в комуністичній ідеології „все для держави“. Тому то поповнити гріх для добра загалу — є гріхом проти загалу добра.

Культобмін також стає гріхом т. зв. „згіршення“, тобто злого прикладу. Навіть якщо культобмін був етичним засобом добра, то лише приклад співпраці із протиприродною ідеологією і ворогами християнства, не дозволяє цього, бо це є деморалізацією загалу. І такі представники культобміну мають так званий „чужий гріх“ і будуть його далі поповнювати, хоч вони може й не мають інтенції цього робити. Але це вже є чисто богословська проблема.

Закінчую словами найбільшого християнського філософа, св. Павла: „Ранивши братів слабовите сумління, все грішите проти Христа. Тому якщо страва приводить брата мого до гріха, повік не буду їсти мяса, щоб не спокушувати мого брата.“ (І К. 12, 13).

ЗАГАЛЬНА БІБЛІОГРАФІЯ:

“Critique of the Hegelian Philosophy of Right”. Selected Essays of Marx, translated by H. J. Stenning, N. Y. 1926;

New Life — No. 28. Dec. 16, 1905;

Religiol — ed. V. I. Lenin (London, undated) also Laurence, p. 55-50.

Aquinas, Thomas, *Summa Theologica II*

Healy, Edwin, *Moral Guidance*

Higgins, Thomas, S.J. — *Man as Man*

Hildebrand, von D. — *True Morality and its Counterparts*

Maritain, Jacques — *Introduction to philosophy*

Твори К. Маркса в англійському й українському перекладі.

Кирило і Methodій в творах ранніх і сучасних дослідників

Минуло вже одинадцять століть з того часу, коли брати Кирило і Methodій зайшли з Візантії в Моравію, де проповідували Слово Боже моравським слов'янам. І ось з нагоди цієї ювілейної події поживавилось було зацікавлення в рядах слов'янських істориків і філологів, а преса та публіцистика вшанували пам'ять праотців славистики чисельними публікаціями та многотиражними виданнями дослідних монографій. Подія ця створила нову монументальну епоху, тому що ченці Кирило і Methodій не виконували тільки релігійної місії з метою навернення моравських поган на християнську віру, а ідея братів-місіонерів була на багато складнішою і ширшого діяпазону, внаслідок чого їхні імена стали символами новонародженого слов'янського світу, висловленого в його новооформленій культурі з її притаманними властивостями.

Тому треба погодитись із твердженням І. В. Ягіча, що тема Кирила і Methodія була завжди центральною проблемою і головною артерією в питаннях історії розвитку слов'янської науки, зокрема в ділянках історії, літератури слов'янських народів та їхніх мов.¹⁾ Як загально відомо, ще в монастирі на Олімпі у Малій Азії ці два працюючі ченці оформили слов'янську азбуку і спільними зусиллями перекладали Святі книги на відомий тоді слов'янський діалект македонських болгар.

Ще до приходу християнства на Русь-Україну вже існували дві паралельно-слов'янські азбуки: кирилиця і глаголиця, з причини чого постала між славістами полеміка, що продовжується ще й досі. Досьогодні ще не встановлено, котра із цих двох азбук старша та авторство якої із них належало б Кирилові та Methodієві. Авторитетна більшість славістів вважає Кирила і Methodія авторами глаголиці, а через те авторство кирилиці приписує вона болгарському Єпископові Климентаєві, що мав би її оформити щойно після народин глаголиці. Інакодумаюча школа славістів вважає кирилицю твором ченців Кирила і Methodія, а тим самим кирилиця на їхню думку є старшою азбукою.

Цей спір не легко покінчити, бо оригінальні переклади Святого Письма, зроблені праотцями славистики, не збереглися, а тим самим бракує найважливішого документального доказу для розв'язки цієї проблеми. Порівняльний метод обох азбук із азбуками східно-слов'янських народів наших днів признав першество глаголиці. На нашу думку, коли Кирило і Methodій прийшли в Моравію, вони принесли із собою нову азбуку, що допомагала моравським та паннонським слов'янам незалежитись від римських і німецьких впливів. Сама ж азбука по формі не була подібна ні до готики ні латинки, тому що глаголиця була сумішем грецької, арабської, латинської, єврейської і інших азбук. Коли ж взаємини Кирила і Methodія з Римом покращали, тоді правдоподібно, постала кирилиця, що своєю формою була зближена до латинської азбуки.

Коли в 863-ому році прибуло до Візантії посольство моравського князя Ростислава з проханням прислати Моравії місіонерів, спроможних проповідати моравіянам на зрозумілій їм мові, імператор Візантії Михаїл вислав братів Кирила і Methodія як найбільш підготованих священиків та проповідників до такої праці.

Згідно з твердженням проф. Франка Дворніка, моравський князь просив імператора Михаїла прислати йому єпископа та проповідника. Імператор не прислав йому єпископа, тільки ченця Кирила-Константина, якого звали філософом. В той час, за словами Дворніка, Кирило-Константин був одним із найздібніших мислителів, яких мала тоді візантійська імперія. Разом із ним поїхав брат Кирила Methodій-Михаїл, колишній ігумен монастиря на Олімпі в Малій Азії.

Можна догадуватись, що основною причиною моравського посольства до візантійського імператора, було намагання князя Ростислава забезпечитись підтримкою Візантії проти наростаючого тиску німецьких князів та єпископів на Моравію. Саме в той час німці вели переговори із сусідом Візантії, Болгарією, стараючись повернути болгар на християнську віру, а тим самим зробити її своїм союзником. Однак це не сприяло Візантії, що в свою чергу намагалась повернути болгар на християнську віру, тому імператор Михаїл, із політичних мотивів, не прислав моравіянам єпископа, а навпаки, талановитого місіонера, суспільного діяча і політика Кирила. Кирило повинен був збудити серед моравіян релігійно-політично-місцевий патріотизм, що приневолив би німців відвернути увагу від Болгарії та зайнятись своїми справами у сусідній Моравії, де німці поводитись, як у себе вдома. Імператор не помилився у своїх планах, бо місіонери Кирило і Methodій, не дивлячись на жорстокий спротив німецького духовенства, послідовно вводили в Моравії слов'янське Богослуження, співпрацювали при будові слов'янських храмів і читали проповіді на доступній всьому населенню слов'янській мові. При допомозі нової азбуки перекладено в Моравії Богослужбні книги на діалект моравських слов'ян, що дало початок для розвитку слов'янської письменності та культури.

Франк Дворнік у своїй статті твердить, що діяльність Кирила в Моравії не була в основному спрямована на релігійне освіднення населення, християнська свідомість моравіян стояла уже високо, в наслідок чого Кирило застав там велике число моравіян, готових до прийняття тайни священства.³⁾ Це твердження проф. Дворніка має логічне обґрунтування, бо Кирило і Methodій, читаючи моравіянам літургію в забороненій тоді Церквою слов'янській мові,⁴⁾ сповняли політичну місію, а тим самим дали підставу невдоволеним німецьким єпископам зробити на них донос до Риму, через що папа Микола I-ший негайно завізав Кирила і Methodія до себе, вважаючи їх еретиками.

На думку деяких критиків папа Микола I-ший був добре обзнайомлений із дійсним завданням братів місіонерів в Моравії і тому рішив дипломатичною дорогою привернути їх до Риму, а тим самим послабити сили свого противника, візантійського патріарха Фотія.⁵⁾

Як відомо, тодішній патріарх Фотій вів дозголітню релігійну полеміку з Апост. Столицею, яку очолював тоді папа Микола I-ший. Папа Микола I-ший, відомий політик та блискучий дипломат, знав про добрі взаємовідносини Methodія із болгарським князем Борисом і надіявся при допомозі братів місіонерів скріпити політичні взаємини із Болгарією, яка вже й так під впливом цього ж папи зірвала зв'язки із Візантією.

Кирило і Методій вибрались до Риму зараз після одержання папського листа. По дорозі вони задержались в слов'янській провінції Панонії, в якій панував освічений та енергійний князь Коцел. Там же вони продовжували свою місійну працю. З Панонії через Венецію прибули брати місіонери до папської столиці, яка в той час переживала жалобу. Папа Микола I-ший помер перед їхнім приїздом, тому братів місіонерів прийняв уже його наслідник Адріян II-ий.

За джерелами папського бібліотекаря Анастасія, папа Адріян II прийняв братів місіонерів із небуденною достойністю, в доказ чого він сам в супроводі духовного почоту, вийшов із процесією поза брами Вічного Міста.⁶⁾

Розуміється, що папа вшанував приїзд братів-ченців не з уваги на велику пошану до Кирила і Методія, а з релігійного обов'язку перед мощами св. Климентія, що їх принесли зі собою брати місіонери. Це могло статись не скоріше як в грудні 867-ого року. Папа Микола I-ший помер 13-ого листопада цього ж року, а його наслідник Адріян II-ий був вибраний шойно 14-ого грудня 867-го року.

Новообраний папа Адріян II-ий був зворушений палкою промовою Кирила-Константина (Кирило — це чернече ім'я Константина), тому і зобов'язався взяти під охорону богослужебні книги написані братами-ченцями, а вкортці дав теж дозвіл правити Богослуження на слов'янській мові. Вірогідні факти стверджують, що в тому часі, на домагання самого папи, в римських церквах відслужено кільканадцять Богослужень у слов'янській мові. Однак папа тим не вдоволься, а в доказ своєї прихильності написав послання до князів Ростислава Моравського і Коцела Паннонського, в яких дозволив їм користуватись слов'янськими книгами відправляючи Богослуження.

Очевидно, що всі ці успіхи досягнули брати-ченці по довгих зусиллях. Знову ж Кирило проявив велику дипломатичну здібність, використовуючи непорозуміння між Римом та Візантією, нестійке становище болгарського князя Бориса в його проблемах східної та західної Церкви. Ці обставини спонукали папу визнати слов'янську мову на рівні з грецькою, латинською та гебрійською.

Вкортці, по приїзді братів до Вічного Міста, Кирило захворів. В недужому стані, він зумів ще написати два нові твори присвячені пам'яті Св. Климентія. В першому творі Кирило описує розшуки за могилою святого папи, а в другому творі поетичним гимном оспівує славу того ж папи. За словами папського бібліотекаря Анастасія, цей гимн викликав зацікавлення серед читачів.⁷⁾

З початком лютого 869-ого року стан здоров'я Кирила значно погіршився, а вже 14-ого лютого чернець-проповідник помер. Брат Методій у великому смутку залишився в Римі, де в наступному році прийняв із рук папи Адріана II-ого високий чин архієпископа Моравії та Паннонії. Немає сумніву, що причину до цього дав папі болгарський князь Борис, що несподівано зірвав зв'язки із Римом та прийняв зверхність візантійського патріарха. Ця подія занепокоїла папу Адріана II-го, а рівночасно побудила в ньому бажання скріпити зв'язки із слов'янами в Моравії та Паннонії. Тому до тих же країн папа вислав архієпископа Методія-Михайла.

Нововисвячений архієпископ Моравії та Паннонії взявся за важку місійну роботу на західно-слов'янських землях, яку він колись почав із братом Кирилом. Та ворог не спав. Німецькі князі і духовенство ставили в Моравії

жорстокі перепони новому владиці, а вкінці без відома папи, німецький князь Людвиг арештував Методія. Його звільнили шойно по двох з половиною роках, коли анконський єпископ Павло вручив князеві Людвикові грамоту нового папи Йоана VIII-ого, силою якої Методій став папським легатом в призначенням йому прав на архієпископа Моравії та Паннонії. Методій поселився тоді в столиці Моравії Велигороді. Живучи серед німецького впливу, який жорстко переслідував Богослуження в слов'янській мові, владики в противагу до цього всього, продовжував Богослуження і проповіді у слов'янській мові аж до кінця свого життя. Архієпископ Методій помер 19-го квітня 885-ого року.

Смерть Методія була великим ударом для моравіян. В тому часі наслідник князя Ростислава Святополк, користаючи із послаблення сил слов'янського духовенства по смерті Методія, дав вільну руку у церковних справах Моравії відкритому ворогові слов'янської культури єпископові Вікінгові. Вікінг, який знався від давна із новообраним папою Степаном V-им, пожавив тепер дипломатичні взаємини із Римом. Папа Степан V-тий побоювався релігійних зв'язків моравських слов'ян із болгарами, які остаточно могли зблизити Моравію із Візантійською Церквою та відірвати її від Риму. Щоб позбутись цієї небезпеки, іде він на зустріч єпископові Вікінгові і в листі до моравського князя Святополка, забороняє літургійні відправи в слов'янській мові. Це одночасно робило Вікінга єдиним духовним зверхником Моравії, який вже в 866-ому році прогнав був учнів Кирила і Методія із держави. Їх радо прийняв до себе болгарський князь Борис-Михаїл, який оцінив значення незалежної слов'янської письменности і літератури, як зброю для збереження незалежності Болгарії. Праця Кирила і Методія відродилась наново на родючому болгарському ґрунті.

Давні досліді про Кирила і Методія

Дослідні праці про життя та діяльність Кирила і Методія появились шойно після їх смерті. Першою із них була збірка „Паннонські житія“ Кирила і Методія, що її написали учні братів-ченців у Блатенському князівстві Коцела у Паннонії наприкінці IX-го століття. Здогадуються, що ця збірка появилась шойно після смерті Методія (885 р.), але ще перед вигнанням учнів із Моравії до Болгарії (886 р.), та напевно перед завоюванням Моравії німецькими й мадярськими військами (905 р.).

Це датування потверджується й тим, що в „Житіях“ нічого не згадується про ті події, які наступили після смерті архієпископа Методія. В них можна тільки знайти підтвердження про славу Моравської держави.

„Житія Методія“ дійшли до нас в 8-ох списках, а „Житія Кирила“, на підставі інформацій дослідника старовини Е. Григорієва, в 23-ох списках.⁸⁾ На думку інших дослідників „Житія Кирила“ були написані раніше ніж „Житія Методія“.⁹⁾

З цим останнім твердженням треба погодитись, бо життям св. Кирила цікавились римські літописці ще за його життя. Дуже можливо, що вже в той час писались про нього дослідні праці.

Так звані короткі „Житія“ Кирила і Методія або „Прологи“, що появились дещо пізніше, були згодом включені до „Житій“ і разом з ними творять монолітний твір.

Другим важливим пам'ятником про життя та творчість Кирила і Методія вважається „Сказаніє о письменях“, написане відомим болгарським ченцем Чорноризцем Храбрим. В цьому творі автор подає причини, що спонукали Кирила оформити слов'янську азбуку, а також згадує він і про абетку, що мабуть уже була в східних слов'ян ще до приходу Кирила й Методія.

„Сказаніє“ написав Чорноризець Храбр наприкінці IX-ого і на початку X-ого століття в Болгарії. В той час Болгарія зросла культурно до такого рівня, що вже змагалася з Візантією. Це змагання завважуємо вже в самому „Сказанію“, в якому автор виразно пише про грецько-болгарський спір на тему досконалості грецької та слов'янської азбук. Цей документ схоронився у 12-ти списках.

Важливими документами про життя й діяльність Кирила і Методія вважаються послання і листи римських пап та кардиналів. Між ними на окрему увагу заслуговують послання та листи папи Йоана VIII-ого (874—882) й листи папського бібліотекаря Анастасія із 869 і 875 рр.

З черги треба теж згадати про т. зв. „Італійські легенди“, що їх написав латинською мовою в XI-ому столітті єпископ Гавдерик. В них описано процес перенесення мощів св. папи Климентія, а також згадується про написане Кирилом „Слово про перенесення мощей Св. папи Климента“ і короткий звіт про смерть Кирила.

Також у болгарській історіографії того часу знаходимо „Болгарську легенду“ і „Охридську легенду“, написані грецькою мовою учнем Кирила і Методія Климентієм (помер у 916-ому році) та „Життя“, що є твором іншого учня батьків славистики ченця Наума (помер у 910-ому році).

Уривок про Кирила й Методія в старо-руському літописі Нестора „Повість временних літ“, датованому XI-тим століттям вважається теж важливим документальним доказом. Не менш важливим джерелом є т. зв. Богемська легенда про хрещення чеського князя Боржево архієпископом Методієм, та легенда про життя дружини князя Боржево княгині Людмили. Ці легенди включно із третьою т. зв. „Солунською легендою“, присвяченою пам'яті Св. Кирила і Методія, виникли найбільш правдоподібно в X-ому столітті. В той же час побачив денне світло й інший твір, відомий під назвою „Похвальне слово Кирилові та Методієві“ та інші менш важливі праці.

Про повищі літописні джерела існує вже доволі багата література, а оригінали цих творів були багаторазово перевидані в різних збірниках. Своїм багатим матеріалом вони допомагали пізнішим дослідникам у їхній творчій праці.

Західньо-слов'янські дослідні праці про Кирила і Методія

Чехи перші серед слов'ян розпочали досліджувати життя й діяльність Кирила й Методія. Вони користувалися всіми доступними матеріалами, до яких належала теж і „Повість временних літ“. За твердженням літературного дослідника О. Краліка, чеські вчені найшли в „Повісті временних літ“ матеріали, що наświetлювали постать В'ячеслава, Людмили, Кирила, Методія та інші особи і події.¹⁰⁾

Це твердження Краліка відповідає дійсності, що „повість временних літ“ давала чеським ученим багато цінних матеріалів про історичні події в Моравській державі, а зокрема про моравську місію Кирила й Методія.

Все ж таки першим ученим, що присвятив увагу питанню Кирила й Методія був не слов'янин, а відомий німецький історик Шлецер. Шлецер, зацікавившись джерелами старослов'янської мови, дійшов був до того висновку, що в IX-ому столітті мова старих слов'ян була ще підставовою для всіх пізніших слов'янських мов та діалектів. Як відомий дослідник старовини, він знайшовши багаті джерела про життя Кирила й Методія в Четьях Мінеях сам дораджував теж іншим любителям давнини звернути увагу на це джерело.¹¹⁾

Але в той час не було ще можливості як слід оцінити це нове джерело, хоч би тільки тому, що воно доволі пізно попало Шлецерові в руки. Шлецер зробив поважний крок уперед у дослідях про Кирила і Методія, але він не встиг ще дослідити де і як закінчив своє життя архієпископ Методій.

Дальшим дослідником життя й діяльності братів-ченців був чеський учений Й. Добровський. Він висловив переконання, що стаття про Кирила й Методія в „Повісті временних літ“ була пізнішою вставкою. На його думку латинські легенди, присвячені пам'яті братів-ченців були давнішими більш вірогідними аніж слов'янські легенди. Добровський прямо вказував на латинські джерела згаданої вище вставки в „Повісті временних літ“ такими словами:

„Я можу вказати на латинські легенди про Кирила й Методія як на джерела, якими користувався автор згаданої вище вставки. Я теж вповні переконаний, що ця стаття (в „Повісті временних літ“ — прим. автора) про місію Кирила і Методія не входила ні в один рукопис до середини XIV-ого століття.“¹²⁾

Очевидно, що це ствердження Добровського помилкове і парадоксальне, але тоді воно мало свою логічну підставу. Добровський звернув увагу на подібність статті про Кирила і Методія в „Повісті временних літ“ і в легенді Христіяна. Він вважав, що Христіан користувався джерелами арабського історика Далімана на початку XIV-ого століття (відомо, що Христіан жив у X-ому столітті). Добровський думав, що інтерполяція в „Повісті временних літ“, основана на теорії Христіяна, виникла не пізніше й не раніше, як у другій половині XIV-ого століття. Таке датування є очевидно помилкове, але сама констатація „Повісті временних літ“ і легенди Христіяна правдива.

Над питанням Кирила і Методія працював теж інший чеський учений Добнер. Між Добнером і Добровським розвинулась полеміка, в якій перший підтверджував участь Методія в навертанні чеського народу та його князя Боржевога на християнську віру, а другий заперечував.¹³⁾

Не дивлячись на великі наукові заслуги Добровського, твердження Добнера виявились сьогодні правдивими. Але в той час Добнер не мав можливості протиставитись блискучим аргументам Добровського, з якими тоді погоджувались.

Треба при цьому згадати, що Добровського славісти вважали батьком слов'янської філології або патріархом славістики, бо як згадує Ягіч у своїй останній праці, Добровський поставив на перший план досліди над старослов'янською мовою та питаннями про життя і діяльність братів-ченців.¹⁴⁾

Немає сумніву, що Добровський займаючись цими дослідями в широкому діапазоні, мав можливість виправити помилки Шлецера. Але як бачимо із наведеного вище прикладу Ягіча, Добровський не мав часу займатися такими справами, бо в той час він був зайнятий такими дослідями, від яких Шлецер рішуче відмовлявся. Прикладом цього твердження може послужити те, що

Добровський досліджував корені старо-слов'янської мови та їх відношення до інших мов і діалектів. Про ці речі Шлецер, як історик, не міг багато знати. Добровський розходився із Шлецером в оцінці джерел про життя Кирила й Методія, вважаючи, що Шлецер перебільшив важливість інформації деяких літописів. Доцільність моравської місії братів-ченців добавчував він інакше, ніж Шлецер. На його думку Ростислав попросив візантійського імператора прислати йому ліпших ніж німецькі провідників тільки тому, що він вже дещо знав про діяльність братів-ченців і тому попросив візантійського імператора, щоб Кирило і Методій принесли в Моравію готове діло (богослужбні книги, писані слов'янською мовою).

Добровського цікавило також і питання, якою дорогою прийшла кирилиця на Русь? На цю тему мав він переписку із молодим, але відомим, дослідником старовини Копитаром. Копитар, що його вважають учнем Добровського, нероз задавав учителеві запити в неясних йому справах. Йому було неясно, як потрапила кирилиця на Русь і він звернувся із запитом до свого учителя кореспонденційною дорогою. На цю тему написав Ягіч таке:

„Добровский был автором полного перевода Священного писания и знал этот вопрос отлично. Он ответил Копитару, что корилловская азбука и перевод Священного писания пришли на Русь через сербское и болгарское духовенство. Князь Владимир принял Христианство и установил связи с греками и славянами на Балканах.“⁶⁵⁾

В оцінці джерел про появу кирилиці на Русі є багато різнобіжних думок, але найважливіша із них чітко висловлена у відповіді Добровського Копитару. Відповідь Добровського вважається авторитетною не лише тому, що він був одним із найбільших учених у цій ділянці. Його погляд potwierджує і те, що після прийняття християнства із Візантії й Болгарії почали приїздити ченці, які вчили людей слов'янського письма. Вони привозили із собою переклади Святого письма на слов'янській мові і так прийшла кирилиця на Русь.

Щоб вивчити більше подробиць з життя братів-ченців Добровський хотів їхати на Афон, але в той час він працював над виданням слов'янської граматики. Добровський й Копитар написали два твори присвячені питанням Кирила й Методія, які були надруковані в 1823-ому році під назвою „Слов'янські Апостоли Кирило і Методій“, та доповнення цієї праці, надруковане в 1826-ому році під назвою „Моравська легенда про Кирила й Методія“. У цих двох творах вони зібрали й опрацювали всі основні питання про братів-ченців, відомі в той час.

Добровський завжди вважав, що чернець Методій і архієпископ Моравії це різні люди. На його думку, за ствердженням Ягіча, чернець Методій повернувся до Риму приблизно в 881-ому році, де вже залишився і помер невідомо коли.¹⁶⁾

Це твердження Добровського є очевидно помилкове, про що згадує Ягіч на тій же самій сторінці.¹⁷⁾

Багато уваги питанню братів-ченців присвятив у своїх творах видатний чеський дослідник Шафарик, який займався дослідями старослов'янської мови. За твердженням Ягіча, Шафарик вірив у те, що слов'янська літургія була гаряче прийнята тільки в Моравії, де вона покорилася німецьких проповідників.¹⁸⁾

Це твердження Шафарика треба вважати неповним, бо крім князівства Моравії слов'янські богослуження мали теж великий успіх у князівстві Ко-

цела Паннонії, а опісля і в Болгарії, де опинились вигнані учні Кирила й Методія.

Шафарик подібно як і Добровський, не вважав Нестора автором статті про братів-ченців у „Повісті временних літ“. Він теж думав, що ця стаття була пізнішою вставкою. Але подібні помилки робили теж інші дослідники старовини.

З початком цього століття кирило-методіївським питанням зацікавився відомий чеський дослідник — Перкаж. Він назвав Константина-філософа творцем слов'янської письменності й культури та автором слов'янської грамотності, яка особливо поширилась на Русі. Перкаж разом із московським дослідником Ільїнським розмірковував над невідомим твором одного із учнів Методія, що послужив джерелом для Христіяна. Перкаж утотожнював цей твір із „Epilogus Moraviae et Bohemiae“, якого автором був зовсім хто інший.¹⁹⁾

Перкажеві до деякої міри вдалося заперечити твердження Добровського. Він уміло доказав, що твір Христіяна був написаний не в XIV-ому столітті, як це твердив Добровський, а наприкінці X-ого століття.

Крім названих уже визначних дослідників старовини, таких як Добровський, Шафарик і Перкаж, слід би ще згадати про визначного вченого наших днів професора Франка Дворніка. Дворнік присвятив багато уваги питанню моравської місії Кирила й Методія. А у своїй книжці „Слов'яни, їх стара історія та цивілізація“ подав навіть приблизний рік народження братів-ченців.²⁰⁾

Однак це твердження ще не зовсім ясне, бо не збереглися документальні дані про рік народження Кирила й Методія так, як не збереглися книги, перекладені братами-ченцями.

В іншому місці Дворнік називає Константина-Кирила найліпшим знавцем граматики середньовіччя.²¹⁾

З цим твердженням автора треба вже погодитися, бо як відомо Кирило знав не лише грецьку мову й слов'янський діалект македонських болгар, але також був добре обзнайомлений із прагматикою арабської, латинської і навіть єврейської мов. Це знання допомогло йому створити нову граматику слов'янської мови.

Чеські вчені, як західні піонери слов'янської науки та культури, виконали своє завдання успішно. Вони підготували ґрунт науковим дослідникам східно-слов'янських народів.

Східно-слов'янські досліді про Кирила і Методія

Праці чеських науковців вплинули на творчу діяльність українських та російських дослідників старовини. Зокрема в Росії, де під щедрим захистом мецената й любителя давнини графа Рум'янцева працювали такі дослідники як Євгеній, Карамзін, Востоков, Погодін, Шахматов, Калайдовіч та інші, наукові досліді початі Шлецером та Добровським, мали великі успіхи. Та найвищу оцінку одержала праця Востокова „Рассуждение“, надрукована в журналі „Труди“ в 1820-ому році, що поживила зацікавлення серед інших дослідників старовини.

Про „Рассуждение“ Востокова Копитар написав похвальну критику, називаючи цей твір несподіваною зіркою правдивої старо-слов'янської філології на східному небі слов'янства.²²⁾

Мимом того, що Востоков не залишився стороннім глядачем супроти кирило-методіївського питання, більший успіх у тій галузі мав пізніше інший дослідник старовини Калайдовіч. Як відомий мовознавець, Калайдовіч зробив багато цінних відкриттів в ділянці історії слов'янських мов, а також залишив по собі великий дослідний матеріал над легендами про Кирила й Методія. Воронов був третім з черги заслуженим московським дослідником у цій ділянці науки. В своїх творах він присвятив багато уваги біографії братів-місіонерів.

В. Ф. Мереш у статті п. н. „Сказание о славянской письменности“ пише, що в рукописному збірникові Інституту Російської Літератури (Пушкинський Дом) в Ленінграді зберігається колекція „Сказание о славянской письменности“. Ця збірка, написана під відомим заголовком „Сказания“, постала в річницю смерті Кирила-Констянтина. Текст „Сказания“ знають уже давно в науковому світі. На нього перший раз звернув увагу хронологічний товмач Палій в 1494-ому році. До цього джерела звертались за інформаціями різні дослідники старовини як Погодін, Беловский, Бодянский і навіть відомий чеський дослідник Ягіч, що працював у Росії. Ягіч знайшов новий список того твору в Азбучникові Синодальної Бібліотеки і видав його разом із головнішими варіантами за текстом із збірника Московської Духовної Академії. Від того часу нових видань цього пам'ятника не публіковано, тільки академік Лавров передрукував видання Бодянского і Ягіча. Останньо в іновідкриту списку Пушкинского Дому в Ленінграді начисляється шість варіантів „Сказания“.²³⁾

З інших важливих праць, що появилися на цю тему в Росії варто було би згадати дві книжки П. А. Лаврова „Материалы по истории возникновения древней славянской письменности“ і „Памятники Христианского Херсонеса“, працю Бодянского „О времени происхождения славянских писем“ та дві праці Ягіча „Рассуждения южнославянской и русской страны о церковнославянском языке“ і „Вопрос о Кирилле и Мефодии в славянской филологии“.

Як уже згадувалось на початку цього розділу, над кирило-методіївським питанням працювали теж українські дослідники. Із відомих імен треба перш за все згадати історика Костомарова, який теж попав у російську науку. Не менші успіхи в цій ділянці мали Максимович та Антонович. Вони, знамениті історики, присвятили більше уваги історичним аспектам цієї проблеми. Зате наш найбільший історик Михайло Грушевський цікавився кирило-методіївською проблемою не лише з історичного, а й з літературного боку.

Грушевський, як великий експерт у дослідках старовини, вміло відшукав джерела, де вказано, що спадкоємцем архієпископа Методія в літературній ділянці був не хто інший, як славновісний єпископ Констянтин.²⁴⁾

Твердження Грушевського є доволі оригінальне й логічно обґрунтоване, бо як відомо єпископ Констянтин був одним із визначніших учнів батьків славістики. У зв'язку з цим можна теж догадуватись, що його творчість мала вплив на творчу діяльність літописця Нестора, автора „Повісті временних літ“.

До ряду українських дослідників кирило-методіївської проблеми треба теж зарахувати мовознавця Митрополита Огієнка та академіків Михайла Возняка і Василя Щурата. Найіпшу бібліографію про братів-ченців, видану в 1940-ому році в столиці Болгарії Софії, оформив М. Попруженко у співпраці з С. Романовським.

Із сьогочасних українських еміграційних дослідників цієї ділянки треба

згадати відомого науковця та публіциста проф. Лева Шанковського, що друкував свої досліді про братів-місіонерів на сторінках філадельфійського щоденника „Америка“ в 1955-ому році, а також професорів і дослідників д-ра Миколу Чубатого та д-ра Ігора Шевченка, проф. Колумбійського Університету.*)

* * *

Літературним дослідникам старовини залишилося ще багато сказати про ролі місії Кирила і Методія, не дивлячись на те, що історично-філологічні досліді втіли вивчити значення братів-ченців у історії культурного розвитку слов'янських народів. Велике діло слов'янських праучителів — церковно-слов'янська мова зайняла тепер належне їй місце в науці. Вона відома усіма як знаменитий засіб для порозуміння живих слов'янських мов і тому вона живе в Церкві, в науці та у всіх без винятку слов'ян. Праця Кирила й Методія дала основу для розвитку слов'янської письменності й культури і тому їхні імена відомі в культурному світі під назвою „батьків славистики“.

*) Тут слід додати дуже цікаву, хоч сьогодні перестарілу до певної міри, працю о. А. С. Петрушевича „О введеніи христіанства въ Предкарпатскихъ странахъ во времена св. Кирилла и Методія“, Львів 1882, як теж найновішу, з багатою бібліографією працю о. проф. д-ра І. Нагаєвського „Кирило-Методієвське християнство в Русі-Україні“, Рим 1954. — Прим. Редакції.

ПРИМІТКИ :

¹ И. В. Ягич. *Вопрос о Кирилле и Мефодии в славянской филологии*. Санкт-Петербург, Академия Наук, 1885. Стр. 3.

² Francis Dvornik. *The significance of the missions of Cyril and Methodius. Slavic Review*. v. XXIII. No. 2 (Jan. 1964), pp. 196-197.

³ Там же, стор. 200.

⁴ В той час дозволялось читати Слово Боже тільки в трьох визнаних Церквою мовах: грецькій, латинській та гебрійській. Читання Літургії в іншій мові не було дозволене.

⁵ В. А. Истрин. *1100 лет славянской азбуки*. Москва, Издательство Академии Наук СССР, 1963. Стр. 32.

⁶ Там же, стор. 33.

⁷ Там же, стор. 34.

⁸ Е. Григорьев. *Славянская письменность до Кирилла и Мефодия*. София, 1952. Стр. 50.

⁹ В. А. Истрин. *1100 лет славянской азбуки*. Москва, Издательство Академии Наук СССР, 1963. Стр. 12.

¹⁰ О. О. Кралик. „Повесть временных лет и легенда о святых Вячеславе и Людомиле“. Академия Наук СССР; *Русская Литература XI—XVII веков среди славянских литератур*. Москва, 1961. Стр. 177.

¹¹ И. В. Ягич. *Вопрос о Кирилле и Мефодии в славянской филологии*. Стр. 6.

¹² Macurek I. *Dobrovskeho pojesti Ceskich dejin a stanovisko k nasemu historickemu vyvoji*. Praha, Slavia. t. 23. 1954. p. 178.

¹³ И. В. Ягич. *Вопрос о Кирилле и Мефодии в славянской филологии*. Стр. 16.

¹⁴ Там же.

¹⁵ Там же, стор. 9.

¹⁶ Там же, стор. 10.

¹⁷ Там же.

¹⁸ Там же, стор. 16.

¹⁹ О. Кралнк. „Повесть временных лет и легенда о Вячеславе и Лидмиле“. Стор. 179—180.

²⁰ Francis Dvornik. *The Slavs, their early history and civilization*. Boston, American Academy of Arts & Sciences, 1956. p. p. 80-82.

²¹ Там же.

²² И. Ягич. Вопросы о Кирилле и Мефодии в славянской филологии. Стор. 15.

²³ В. Ф. Мереш. „Сказание о славянской письменности“. Академия Наук СССР, *Русская Литература XI—XVII веков среди славянских литератур*. Москва, 1961. Стор. 168—169.

²⁴ Михайло Грушевський. *Історія Української Літератури*, т. 2, Нью Йорк, Книг-госпілка, 1959. Стор. 163.

МОТРЯ К. БОГАТЮК

Деякі аспекти „прогресивної“ педагогіки

1. Передісторія

Коли запитали Конфуція, цього старо-китайського вченого-філософа 6-го в. д. Хр., що робити, щоб поліпшити долю китайського народу, він сказав: „Якщо ваш плян розрахований на один рік — вирощуйте риж! Коли ж знову плянуєте десять років наперед — садіть дерева! Проте, коли думаєте сто років в майбутнє — давайте вашим дітям добру освіту!“

Найшкідливішим розвитком у сучасному житті вільного світу є фальшування суті виховання під загальною назвою „прогресивного“ виховання. Ідею „прогресивного виховання“ можна, без труду, підвести назад до соціалістичних рухів початку 19-го в. Соціалістичні педагоги поклали основи під розвиток „виховної соціології“ як окремої дисципліни, яка являється „тро-янським конем“ — знаряддям соціалізму, де слово „соціалізм“ старанно унікається для кращого просування соціалістичних ідей.

Те, що зветься „виховною соціологією“ було насправді засновано у Франції Огюстом Контом (1798—1857), особистим секретарем соціаліста А. К. Сен-Сімона, який був автором терміну „соціологія“, та Емілем Дюркгаймом (1858—1917); туди належать теж американські соціалісти Т. Веблен, Л. Ворд, Ф. Джиддінгс, Е. Росс та А. Смол. А в одному з найпопулярніших підручників соціології читаємо: „Вже найраніші соціологи завжди приділяли особливого значення впливові середовища на особовість та суспільну поведінку людей.“⁽¹⁾

Під складним жаргоном та філософічними міркуваннями, які прикривають цілу структуру „прогресивного виховання“, лежить явний засновок соціалістичного вчення про ролі середовища. Молодь в системі цієї, крайньо ліберальної філософії — це тільки відображення її середовища. Молодь — це тільки автомати, а не людські істоти, що посідають власну і незалежну індивідуальну особовість. Тому впродовж поколінь соціалізм працює над зміною виховно-освітнього наголосу від особистої незалежності і свободи до вчення, що вважає одиницю виключно соціалістичним віддзеркаленням її середовища.

Одна з публікацій Американського Федерального Бюра для Справ Освіти ось-як характеризує американську освітню систему: „Нашою основною ме-

тою є створення прогресивного суспільства у мирному світі. Осягнення цієї мети вимагає повного розуміння того, що виховання є головним знаряддям для досягнення суспільного прогресу та людського добробуту.“²⁾

Зразу насувається питання: А що ж сталося з такими підставовими і традиційними завданнями виховання, як знання, наука, дисципліна, інтелігенція і т. п.?

2. Традиція, патріотизм і „прогрес“

Традиційне виховання-освіта кладе наголос на пильну працю, честь, пошану, обов'язок, само-пошану, почуття власної гідності та рішучість, бажання на Божому керівництві, християнських традицій та індивідуалізм. Осягнення цих ідеалів — нелегка справа. Традиціоналізм виховав великих мужів і жінок, твердих індивідуалістів, які переміняли відсталі та нерозвинені й дикі частини їхніх країн у найплodючіші та науспішніші райони світу, що їх коли-небудь знала людська історія.

Ця патріотична виховна філософія вчить, щоб прийдешні покоління шанували і підтримували традиційні суспільно-політичні інституції їхньої батьківщини. Проте це залишиться нездійсненим, коли молоде покоління народу не навчиться їх належно розуміти та оцінювати вже в дуже ранньому віці. А кожна країна і в фізичному і в моральному відношеннях має власні притаманні властивості. Тому, чи діти й молодь не повинні в школі навчитись чогось про ці характерні прикмети й особливості їхньої власної батьківщини?

Чому гори і степи, ріки та озера, Дніпрові пороги і водопади, прибережні морські води і вершини рідних гір, що вже з заранні нашої історії були освячені небезпеками, жертвами та смертю найвідданіших, найщиріших та найвідважніших героїв-патріотів, не заслуговують на те, щоб їх з чуттям та любов'ю вивчати, та захороняти і зберігати, як предмет зацікавлення молодих очей, які з надмірною ніжністю і смутком дивляться у їх сторону і бачать, як людська Москва безпощадно винищує їх один по одному?

Традиційні шкільні підручники „наголошують тотожність моральних та природних законів; вони визначають і пояснюють християнські засади, з яких випливають такі суспільні чесноти, як правдивість, стриманість, скромність, привітливність, доброта та терпимість.“³⁾

Тоді, коли відважні і сміливі індивідуалісти-патріоти, продукт традиційних виховно-освітніх систем, звичайно являються творцями націй — головні течії національної думки нерідко забруджуються деякими інтелігентами, чи радше псевдо-інтелігентами, звичайно дуже нестійкого характеру, які охоче й залюбки захоплюються і розпропагують безсоромну, хворобливу та неприродну нудну філософію соціалізму-колективізму, що її зродила таки наша стара Європа.

3. Комуністична Москва і виховання

Московсько-комуністичні виховники зуть 1921—1931 роки „експериментальним періодом“ советського шкільництва, впродовж якого комуністична партія опанувала школу, вчителів і учнів. Науку безоглядно підпорядковано політичному вихованню. „Педагогі“ цього періоду нарікали на до-революційну школу, в якій панувала тверда дисципліна, повне виучування предмету та поважна підготовка до дорослого життя. Революцію 1917 р. вони

вважали ключем до воріт виховного раю, де більше уваги приділяли дитині і її свободі, як теж і організації навчання довкруги її щоденних зацікавлень. Комуністичні виховники, що перебували під сильними впливами американця Дж. Дюї, захоплювалися Руссом і відкидали ораторство, навчальні пляни, відокремлювання предметів, чергування клас, систему оцінок, брак довіри до дитини та навіть навчання з підручників.

Вони виявляли зацікавлення іноземним шкільництвом, однак твердили, що важливими для них є техніка навчання та методика, а не мета виховання. Ця комуністична т. зв. „об'єднана трудова школа“ була організована на трьох ступнях, з можливістю для учня переходити без труднощів від першої класу до дев'ятої чи десятої. Термін „трудоий“ запозичено із марксистської трудової теорії цінності, де класа „трудящих“ являється будівничим нового суспільства. І тому виховання молоді під комунізмом треба зв'язувати з працею-трудом так як зв'язується теорію з практикою, слова з ділами. Коротко — це була школа, де діти вчилися при допомозі практичної діяльності.

„Суспільно корисна праця“ була не тільки метою навчання, що замінила традиційне виховання, але вона наголошувала теж різні предмети такі як мова, природничі науки, суспільні науки, математику, але з точки зору соціалістичного суб'єктивізму та методики. Ці советські виховники твердили, що комуністичні діти здобуватимуть освіту і виховання їхньою участю у житті спільноти. Дитина ростиме „не в школі і не в дитячій садку, чи в реторті хемічних лабораторій“, але у фабриці, заводі, сільському господарстві та в класовій боротьбі.⁴⁾

Разом з кампанією за упромисловлення СРСР, осінню 1928 р. та з повною перемогою Сталіна над його противниками, закінчився ранніми 1930-ими роками „експериментальний період“. Тепер відвічальністю учня визнано мову, математику, природничі науки, а більшість давніх практик і теорій змінено, усунено, або повернено у зворотній бік. Комуністичні виховники ствердили, що „об'єднані трудові школи“ з їхнім перенаголошуванням „суспільно корисної праці“, свободи від дисципліни, неорганізованим пляном навчання, політичною індоктринацією та різними романтичними уявами щодо виховання — неспроможні виконати свого завдання.

І так виникла „нова“ московська школа, подібна у багатьох відношеннях до московської школи царського періоду, яка являлася однаке багато сильнішим висловом основної філософії московського більшевизму. Знання стало найважливішим завданням; добре володіння основними предметами, такими як фізика, хемія, математика, московська мова, географія і т. п. — набрало першорядного значення. „Нові“, справлені програми навчання запроваджено офіційно в СРСР з днем 1. січня 1932 р. і переведено основний наступ проти „неперевіраних і неоправданих нововведень у методику навчання.“

Колись комуністичні виховники заявляли, що „життя має бути підручною книгою“, а обіжаник з 3. серпня 1918 р. навіть наказував, щоб „підручники у загальному усунули зі шкіл“. Стандаризацію підручників уважано „помилковим і політично шкідливим“ (Всеросійська конференція виховників, травень 1930), однак 12. лютого 1933 р. ЦК Партії заявив, що така постава неправильна, і доручив виготовлення „сталих підручників“ з різних предметів, що їх можна б вживати впродовж низки років. Дальшим кроком для гарантування доброго засвоювання знання мала бути відновлена система оцінок, іспитів, підвищування та нагород.

Разом з тим, преса широко виступала проти „хуліганства“ серед дітей і молоді, в школі і прилюдних місцях. Сильно критиковано брак дисципліни і в цьому напрямі розгорнено широку кампанію, а учням постійно пригадувано, що їхнім першим обов'язком є наука. Далі, дітей позбавлено „відвічальності“ за провадження школою, „виправлювання“ батьків, керування справами громади чи навіть пряму допомогу у програмі „соціалістичного будівництва“. Учнів тепер дають під суворіший нагляд школи, дому та спільноти, а на додаток, їх зроблено відповідальними за власні успіхи чи невдачі, як одиниці.

В Україні та інших поневолених Московією країнах, московська виховна система, жорстоко накинена їм згори, з патріотичної точки зору, являється „супер-прогресивною“. Все, що торкається історії, географії, рідної мови, літератури, коротко, всіх народніх і культурних здобутків і пам'яток немосковських народів — жорстоко і безпощадно висміюється, принижується і винищується, тоді коли усе московське неприємно вивисується. Тому для москалів їх виховна система має багато ознак традиційности.

4. Колективізм Джона Дюї

В ЗДА, одним з перших, що несе майже повну відповідальність за впровадження соціалістично-колективістичної теорії та революції в американське шкільництво є соціал-демократ Джон Дюї (1859—1952). Впродовж 50-и років Дюї перебував у тісній співпраці з усіма соціалістичними рухами та належав до численних комуністичних груп, починаючи 1925 р., і безперервно впродовж решти його життя. Він брав активну участь в різних прокомуністичних організаціях і фронтах, щоб мати вплив на американську іноземну політику, таких як „Приятелі Китайського Народу“, групі, яка поклала основи під комуністичну перемогу в Китаї. На вершці своєї кар'єри, в 1950 р., Дюї став почесним краєвим головою Ліги для Промислової Демократії — Фабіянського Товариства Америки, що замовчується в його біографіях.⁵⁾

Батько ядрового підводного човна, американський адмірал Гайман Ріквер раз сказав: „Америка збирає жниво наслідків знищення традиційного виховання експериментальною філософією Дюї — Килпетрика... Ідеї Дюї призвели до виключення багатьох академічних предметів із-за їхньої ніби-то непридатности у житті... Таким чином, студент не дістає ні інтелектуального тренування, ні дійсного знання, які дозволили б йому краще розуміння світу, що в ньому він живе, чи робити продумані рішення в його приватному житті, чи як відповідальний громадянин.“⁶⁾

В своїх писаннях і вченні Дюї відкидав існування моральних законів та вічних правд і принципів. За свою провідну філософію вибрав прагматизм і відносність. Заперечуючи існування Бога, він схилився до марксистського поняття, що людина не має ні душі, ані свободної волі. Людина — це біологічний організм, повністю сформований її середовищем. А тому, що середовище людини міняється — тому і сама людина теж постійно міняється. Отже: навчання дітей безумовних моральних законів, етики і т. п. — це марнування часу.

У своїй книзі „Мое педагогічне вірую“ (1897) Дюї вбачав знищення індивідуалістичних рис дитини — найважливішою метою „прогресивного“ виховання. Здібність „співжити з групою“ — є головним мірилом виховного

„прогресу“ дитини.⁷⁾ Виховання являється процесом життя, а не підготовою до майбутнього життя.⁸⁾ Кладучи основи під знищення традиційного виховання, Дюї заявив: „Ми порушуємо природу дитини і утруднюємо найкращі етичні наслідки, коли за раптово впроваджуємо дитину в ділянку спеціальних студій, таких як читання, писання, географію і т. п. . . . З її відношення до суспільного життя . . . справжнім осередком кореляції шкільних предметів не є ані природничі науки, ані література, ані історія, ані географія, але власна суспільна діяльність дитини“.⁹⁾ Доведене до крайности — це означає усунення з програми навчання всіх цих предметів.

Як глибоко віруючий нарід, ми українці добре розуміємо, що цілком християнина є, з допомогою руки Божої, підтягнути себе понад нудний і млявий рівень посередности і стати на вершинах духового росту та особистого досягнення. Однак Дюї вважав це безглуздом і повним абсурдом. А тому, що Дюїзм чи пак „прогресивна“ виховно-освітня філософія, являється злукою соціалістичної політичної теорії та сучасної психології — Дюї безглуздо зневажав індивідуалізм, націоналізм, традиціоналізм та консерватизм, заявляючи, що властивою метою біологічного організму, що зветься людиною, є загублення нею її індивідуалізму та „зникнення у масах“.

„Прогресивізм“, що його Дюї поручає, наміряється зробити з мужчин та жінок безобличні фактори в тотально контрольованій і безжалісно зрівняній аж до низу людській масі.¹⁰⁾ В 1904 Джон Дюї став директором Вчительського Каледжа при Колумбійському Університеті, де його ідеї формували думання передових американських „прогресивних“ виховників. А коли, в 1930 р. він пішов на пенсію, його учні були вже готові вести далі кампанію в користь соціалістичної „прогресивности“ та виховання.

Джон Дюї і його соціалістичні спільники на виховно-освітньому полі випрацювали плян для просування соціалізму під етикеткою „прогресивного“ виховання в ряди вчителів, батьків, політиків та в каледжі і університети ЗДА, як теж до інших країн, головним чином нерозвинених, через різні допомогові програми. Це був масовий плян для повалення здорового патріотичного думання цілого народу при допомозі власної виховно-освітньої системи.

Плян Дюї діє під інтелектуальною димною заслоною незвичайно туманної філософії „прагматизму“ — цієї давньої марксистської матеріалістичної теорії, відповідно приправленої, яка має всі прикмети експериментальности, атеїзму, дарвінізму та матеріалізму. Його система соціалізації думання цілої країни — незвичайно проста. В 1934 р. Дюї ясно накреслив її для своїх соціалістичних побратимів і однодумців в брошурі фабіянської Ліги Для Промислової Демократії п. з. „Виховання і Суспільний Лад“.¹¹⁾ В один час Норман Томас, відомий американський соціаліст, був ексекутивним директором Ліги.

5. Учні і послідовники

Важнішими учнями і послідовниками Дж. Дюї в Америці були д-р Гаролд О. Рагг та д-р Джордж С. Каунтс. Рагг пропонував учителям перетворити Америку в соціалістичну диктатуру та дістати „новий уряд із необмеженими та все-проникаючими повноваженнями для плянування і регулювання життя громадян та цілої господарки країни“.¹²⁾ Тому на вчителях-виховниках лежить переважливє завдання зумовлювати „нову публічну думку“, щоб в цей спосіб здійснити „новий суспільний лад“. Рагг написав велику кількість під-

ручників фінансованих частинно Фондацією Рокефеллера,¹³ яка сильно підтримує т. зв. Раду Зовнішніх Зв'язків, що являється контрольним осередком сітки організацій, які діють для соціалізації Америки і яку часто звуть „невидимим правлінням ЗДА“.¹⁴)

Шість книжок Рага, що їх поручила Національна Едукаційна Асоціація, яких вже в 1940 р. більше 5 міль. вживалось американськими публічними школами, стейт Каліфорнія остаточно заборонив. Їх прогнано з Каліфорнії тому, що „вони не давали правдивого історичного підложжя американської історії і поступу. Карикатури та ілюстрації цих соціалістичних підручників поменшували американських державних мужів, що були героями американської традиції та ідеалізувались американським народом“.

Далі в звіті Законодатного Комітету Каліфорнії читаємо, що ці книжки прославляють московських комуністичних політиків і є переповнені картинками, які дають велику честь і незаслужену пошану повідникам московської змови проти людства. Книжки ці містять вмісно перекручені посилання, незвичайно прихильні до комунізму та життя у московській тюрмі народів. Освітня Рада міста Сан Франціско ствердила, що ці книжки заперечують основні моральні закони і є глибоко проти-релігійні, а їхнім „постійним наголошуванням національних недомагань“ вони послаблюють любов студента до його батьківщини, пошану до минулого і довіра до майбутнього.

Д-р Каунтс був співорганізатором Комісії Суспільних Наук Американської Історичної Асоціації, якої метою було знищення традиційної виховно-освітньої системи, змінюючи пляни навчання, підручники та техніку навчання — методику. Комісію цю фінансувала Карнегі Корпорейшен дотацією у 340 тисяч дол., яка теж дає підтримку Раді Зовнішніх Зв'язків. Ця Комісія радила, щоб предмети такі як історія, економія, політичні науки та географія об'єднано в один курс „суспільних наук“ з наголосом на суспільні ідеї та „конфлікт мас“. Обстоюючи думку, що доба індивідуалізму кінчається, вона закликала до заміни її соціалістично-колективістичною.

6. Наслідки „прогресивного“ виховання

„Нагромаджені докази підтримують висновок, що в ЗДА, як теж і в інших країнах, доба індивідуалізму та лесе-феру в господарському житті та правлінні кінчається, і що гряде нова доба колективізму.“¹⁵) Про цей звіт Комісії Американської Історичної Асоціації Гаролд Ласкі, відомий англійський соціаліст, сказав таке: „Цей звіт, по суті, після усунення всіх обережних та нейтральних фраз, являється виховно-освітньою програмою для соціалістичної Америки“.¹⁶)

Отже Дж. Дюї виготовив основне пояснення „прогресивної“ виховно-освітньої системи, а його учні подбали про методи і підручники. Фінансові кола т. зв. „невидимого правління“ Америки, забезпечили цій програмі потрібні фінансові засоби. І так програма перетворити Америку у соціалістичну країну з допомогою розкладової „прогресивної“ виховної системи почалась формально в середині 30-их років. В 1935 р. публічні школи міста Нью Йорку почали приміювати методи і підручники Дюїзму, а вже в 1945 р. майже ціла шкільна система ЗДА була наведена на Дюївський „прогресивізм“.

Около 1950 р. багато батьків почало поволі розуміти, що ця неймовірно коштовна виховна система ЗДА виховувала молодих людей, які не зміли ні правильно розуміти слів, ні поправно писати речень, ні читати

зі зрозумінням. В них часто бракувало мінімального знання робочих звичок і вони були дуже недостатньо обізнані з історією, географією, культурою і традицією їхньої рідної батьківщини — Америки.

29. вересня 1965 р. генерал-поручник американської армії, Люїс Герші, директор федерального вербункового бюро, усунення якого сильно домагаються під цю пору ліберально-соціалістичні „пісники“, оголосив цифри, які виявили, що більше половини американських новобранців, віком між 18 та 26, є нездібні сповняти військову службу ізза серйозних ментальних, фізичних, чи моральних причин.¹⁷⁾ Всі вони є поколінням, якого навчання було приписане і кероване педагогами-„прогресистами“, які намагаються віддати школі повну відповідальність за виховання молоді, а батькам залишити тільки забезпечування їхніх дітей усім потрібним, плаченням податків та підтримуванням усього, що ці виховники-„прогресисти“ їм накажуть.

„Прогресивним“ виховникам ЗДА покищо пощастило виключити академічні дисципліни та основні предмети навчання з публічних шкіл, головним завданням яких не є вже більше виховування молоді на повновартісних і патріотичних одиницях, але підготовка до масового, урядом гарантованого життя в рамках нового соціалістично-колективістичного ладу.

7. НЕА, ПіТіЕй, НСА — знаряддя соціалізму

В американському виховно-освітньому світі є три організації, які одверто стремлять до запровадження „нового“ соціалістично-колективістичного ладу, згідно з теоріями виховання Дж. Дюї.

Перша з них — це Національна Едукаційна Асоціація (НЕА) з 950 тис. членів. НЕА не є відповідальною перед її членством, роля якого обмежена виключно до сліпого схвалювання політики і резолюцій підготованих малою групою екзекутиви. НЕА не є зацікавлена у вищій освіті; вона холодно ставиться до приватного шкільництва, а вже таки хворобливо ворожа до парохіальних шкіл.¹⁸⁾

НЕА видала підручник для вчителів, фінансований Едукаційною Радою Рокефеллера та написаний А. П. Лернером та Оскаром Лянге, колишнім професором Шикагського Університету, який зрікся американського громадянства, щоб повернутись до Польщі та стати високим державним комуністичним урядовцем. Цей підручник, між іншим, доручає, щоб (1) знаціоналізувати усі банки, кредитові інституції та забезпеченеві компанії; щоб (2) знаціоналізувати усі основні природні багатства, такі як копальні, нафтові поля, ліси, вугілля тощо; щоб (3) зорганізувати спеціальні суди для нагляду над усією господарською діяльністю та наділити їх повновластями уневажнювати закони видані Конгресом, стейтами та місцевою владою.¹⁹⁾

Стверджено також, що 95% усіх підручників соціології, багато з них поручених НЕА для вжитку в американських гайскулах та університетах — схвалюють соціалістичну господарсько-політичну думку, проте ворожі до традиційної системи, вільної від втручання виродженої держави-тирана. Вони атакують релігію і пропонують, щоб містицизм усунути з релігійних доктрин і так змодернізувати релігію, тісніше зв'язати її з новою колективістично-соціалістичною філософією. Останніми роками маємо що-раз-то більше наявних доказів на те, як ця помилкова філософія з повним успіхом проникає думання християн вільного світу.

Традиційна філософія виховання каже, що виховання щодо змісту є важ-

ливіше, ніж виховання у педагогічних методах. Адже ж знання історії є важливішим для вчителів історії, ніж знання процедури і методів. Вона не каже, що процедура і методика не є важливими і потрібними, але тільки, що вони мають другорядне значення.

Під впливом „прогресивних“ методів учні-студенти не дістають оцінок за їхні досяги в науці, чи брак їх. Тому, щоб не бентежити відсталих і повільних за їхній неуспіх та, щоб не вражати їхнього почуття — прогресисти намагаються ставити всіх учнів на один академічний рівень. Проте ця помилкова метода в однаковій мірі несправедлива і для добрих і для поганих учнів; обі групи позбавляються справедливості, дійсності і зацікавлення життям.

Другою організацією, яка теж веде ліво-соціалістичну політику НЕА, є ПiTiEй, асоціація батьків і вчителів (12 міль. членів).²⁰⁾ Проте реакція патріотичного американського громадянства довела до того, що „тисячі колишніх членів ПiTiEй об'єдналися, щоб викинути ПiTiEй з місцевих шкіл та зорганізувати „місцево контрольовані“ організації, такі як ПiTiOу, організації батьків і вчителів, та ПiEфOу, організацію батьків і професорського складу.“²¹⁾

Ізза влади зосередженої в руках ПiTiEй, її що раз сильніше атакують і критикують за її втручання в політику і піддержку соціалістичних ідей. Тому національні президенти ПiTiEй часто обвинувачують їхніх критиків у „недемократичності“. Однак, атеїст Дж. Дюї, батько „прогресивної“ виховної думки, заявляв, що нема такого як безумовна правда. Він казав: „Правдою являється те, що найкраще одиниці служить“. І так власне маєтись справа з демократією. Для „прогресивних“ виховників та для ПiTiEй „демократією“ є те, що їм найліпше служить.²²⁾

Третьою організацією цієї системи для сприяння комунізації є НСА, Національна Студентська Асоціація (1,300.000 членів), зорганізована у 1947 р. 25-и студентами, які в 1946 р. брали участь у комуністичному Світовому Конгресі Молоді та допомагали у заснуванні комуністичного Міжнародного Студентського Союзу.²³⁾ НСА послідовно і солідарно піддержує цілі комуністичної партії та всяких соціалістичних угруповань, включно з акцією за допущення Червоного Китаю до ООН, за скасування Комітету Палати Репрезентантів для Проти-Американської Діяльності, за студентськими ребеліями і бешкетами, за „замиренням“ у В'єтнамі на комуністичних умовах, та іншими інспірованими комуністами акціями.

„Невидиме правління“ ЗДА, в склад якого входить Рада Іноземних Зв'язків, разом із цілою сіткою більших фундацій та інших організацій літеплих щодо комунізму, стоїть у тісних взаєминах з НСА. „Невидиме правління“ нерідко і само започатковує і фінансує кампанії для промоування шляху соціалістичній „прогресивній“ системі виховання.

8. Завдання українського студентства

Цій хвилі соціалістичного наступу активно протиставиться організація зв. „Молоді Американці за Свободу“, яка всіми силами змагається за знищення соціалістично-орієнтованих ідей НСА по американських каледжах та університетах.

Українське студентство на університетах вільного світу часто паде жертвою облудної філософії лібералізму-соціалізму-колективізму, що всу-

переч нашої національній рації, голосить помилкові ідеї про один світ, один світовий уряд — ОН, абсурдність національно-визвольної боротьби тощо, і цим промочує шлях до дуже небезпечного морального та інтелектуального роззброєння. Тому, саме, проблема нашої молоді, а зокрема нашої академічної молоді, є під цю пору непересічної важливості. Багато нашої молоді знаходиться у серйозних труднощах національно-патріотичного порядку.

Ведення її по правильному шляху до національної мети — це наш святий обов'язок супроти української нації на Батьківщині і тих, що розкинені по всьому світі. Молодь шукає завжди за правильним керівництвом, і коли їй його не дати, вона буде подібною до спрагненої людини, якій відмовлено води; вона беззастережно прийме кожную помилкову філософію і визнає її правильною. І тут власне ТУСМ, націоналістично-революційне студентське товариство, покликане для того, щоб українській студіюючій молоді таке керівництво дати.²⁴⁾

Якщо викликом для нашої української студентської молоді, а зокрема націоналістичної молоді, є боротьба ідеологій — тоді нам треба піти до наступу. Ми не сміємо сидіти зі заложеними руками і очікувати на повну індоктринацію соціалістично-ліберальною виховною філософією, чи пак „прогресивною“, молоді вільного світу, а в тому числі і неминуче української молоді, і тим зробити себе ще вразливішими на комуністичну атаку, яка всіми шляхами, видимими й невидимими, ведеться проти нас.

Самозрозуміло, що нам, українській академічній молоді, треба багато більше, ніж тільки вчити правильних засад; нам неминуче треба їх послідовно переводити у життя. І тому, на закінчення, наведу слова англійського філософа і державного мужа Френсиса Бейкона (1561—1626), який казав:

„Не те, що з'їси, але те, що перетравиш — зробить тебе сильним!

Не те, що заробляєш, але те, що ти заощаджуєш — робить тебе багатим!

Не те, що ти проповідуєш, але те, що ти практикуєш — робить тебе справжнім християнином!“

Від себе додаю: Зробить тебе справжнім українським націоналістом — патріотом!

ПРИМІТКИ

¹ Roucek, Littlefield, Adams, *Readings in Contemporary American Sociology*, Paterson, N. J., 1961, p. 49.

² U. S. Office of Education, *Education for Freedom and World Understanding*, 1962, p. 23.

³ Coulter and Rimanocsy, *Education for What?* Intercollegiate Society of Individualists, 1958, 39 pp.

⁴ G. S. Counts, "Repudiation of Experiment," *The Stalin Revolution*, D. C. Heath, Boston, 1965, pp. 60-66.

⁵ *British Fabian Society*, 49th Annual Report, 1932.

⁶ *The Tablet*, August 11, 1959.

⁷ Dworkin, *Dewey On Education*, pp. 19-32.

⁸ Там же, стор. 22.

⁹ Там же, стор. 25.

¹⁰ William F. Wards, "John Dewey's Theories of Education," *International Socialist Review*, Yinter, 1960 issue.

¹¹ John Dewey, *Education and the Social Order*, The League for Industrial Democracy, N. Y., 1934.

- ¹² R. M. Gordon, **What's Happened to Our Schools**, America's Future, Inc., 1956.
- ¹³ Rene A. Wormser, **Foundations: Their Power and Influence**, Devin-Aider Co., N. Y., 1958, 412 pp.
- ¹⁴ Dan Smoot, **The Invisible Government**, 1962, 250 pp.
- ¹⁵ Wormser, **Foundations: Their Power and Influence**.
- ¹⁶ Там же.
- ¹⁷ **The Dallas Times Herald**, September 29, 1959.
- ¹⁸ Wallace Turner, "McMurrin Insists He Quit To Teach," **The New York Times**, October 20, 1962, p. 40.
- ¹⁹ Oskar Lange and Abba P. Lerner, **The American Way of Business**.
- ²⁰ National PTA, **National Parent Teacher**, 1950; "The National Parent Teachers Association, News and Views, Church League of America, September, 1959.
- ²¹ Don Raihle, "What They're Talking About," **The Wanderer**, January 20, 1966.
- ²² Там же.
- ²³ "American Youth — Today's Communist Target," **Manion Forum**, January 17, 1965; **Guide to Subversive Organizations and Publications**, U.S. H. of R., Doc. No. 398, pp. 91, 179-80.
- ²⁴ Диви: Мотря К. Богатюк, „Помилкові вчення і українське студентство“, Сторінка ТУСМ, **Шлях Перемоги**, ч. 222, 1 листопада 1964; „Модерна едукція і ми“, Сторінка ТУСМ, **Свобода**, ч. 81, 1 травня 1965.

GEORGE KULCHYCKYJ (ЮРІЙ КУЛЬЧИЦЬКИЙ)

Ukraine — a Vassal State of Turkey

I. INTRODUCTION

While the rest of Europe lived in relative peace and stability, Ukraine suffered serious setbacks and defeats at the hands of the Mongol horde. Situated on the periphery of Europe, Ukraine was always a defense against the westward-moving nomads. When the Mongols were expelled from Europe, Ukraine had fallen under the rule of Lithuania. Shortly, however, through a marriage between Prince Jagajlo of Lithuania and Queen Jadwiga of Poland, Ukraine was transferred to the crown of Poland.

Unlike Lithuania Poland instituted cruel repression against the Ukrainian people. Feudalism and the inquisition were introduced. People of the Orthodox faith were persecuted and churches were locked up. While exacting much from the populace, the Poles were unable to protect their subjects from the attacks of Crimean Tartars and the Turks, who made periodic attacks on Ukraine.

In 1950 many Ukrainians who fled beyond the Dnieper cataracts (Zaporozha) established the Sich, which became a haven for adventurers and fugitives from landlords. Being themselves of the Orthodox faith, they were soon regarded as the protectors of that faith. As warriors the Kossacks, as they were called, were second to none. They were able to frustrate Turkish plans and to harass their efforts in establishing Turkish supremacy in Ukraine. Adept horsemen, the Kossacks were able to fight and, in most cases, defeat the Turks and Tartars at a time when the rest of Europe was successfully being routed by the Ottoman Empire.

Often the Turks and Tartars attacked Ukraine and procured from that area slaves for the slave markets of Turkey. The Zaporozhian Kossacks were able to curb many such raids by attacking Turkish fortresses and towns in Crimea as well as the mainland of Turkey and Istanbul. To curb the Kossack expeditions against the Ottoman Empire the Turks built two fortresses: Akerman near the Dnieper River, and Ochakiw near the Dnieper delta. In spite of this, the Kossacks still managed to continue their attacks against the Turkish fleet and the Ottoman Empire. In fast boats called "chaiky" or "baidaky" the Kossacks managed to rescue many of the Christian slaves from Turkish bondage.

By 1648, the time of the Ukrainian Kossack Revolution, the Zaporozhians had become a formidable force. Bohdan Khmelnytsky, wishing to free Ukraine from Polish rule, was able to drive the Poles out of Ukraine by using Zaporozhian Kossacks and Ukrainian mercenary Kossacks who defected from the Poles at the Battle of Zhoukti Wody. Having expelled the Poles from Ukraine Bohdan Khmelnytsky tried to consolidate his power. One of his mistakes was that he prevented the Kossacks from completely annihilating Poland. It should be pointed out that Poland at this time was very weak and exhausted from wars with Turkey and neighboring countries. She was able to recuperate within a short time and once again, with the use of mercenaries and Tartar hordes, began to invade Ukrainian lands.

Beset with these troubles Khmelnytsky now sought an ally that would help him establish a strong Ukraine. The most obvious choice was, of course, Russia. She not only had a large army and was an enemy of Poland, but she was also Orthodox, and thus was regarded by Ukrainians as a "sister" nation. This "ally" eventually caused Khmelnytsky and his followers to reappraise their ties with Russia, and eventually made the Ukrainian Hetmans seek help from Turkey, a non-Christian power.

II. FROM PEREYASLAV (1654) TO ANDRUSOVO (1667)

In 1654, the Ukrainian government under Khmelnytsky approached the Tzar and signed the Treaty of Pereyaslav. By this treaty Ukraine in effect became the vassal state of Muscovy. Russia by this treaty permitted Ukraine to have an army of 60,000 Kossacks, collect its own taxes, pick its own Hetman, and have its own administration. In return the Ukrainians bound themselves to inform the Tzar of their foreign relations, to allow a Russian garrison in Kiev, and to guarantee Russian courts and government supremacy over similar Ukrainian institutions.¹

Russia, now, as "protector" of Ukraine, declared war on Poland. When the throne of Poland became vacant in 1656, the Poles offered the Tzar the crown. Khmelnytsky, aware of possible implications from such an arrangement, now sought to break with the Russians. He became extremely sensitive to the danger that was looming in the person of the Tzar. In 1657, therefore, Khmelnytsky became vassal of the king of Sweden, who by now was planning a partition of Poland.² Unfortunately Khmelnytsky died in 1657, shortly after discarding the treaty of Pereyaslav by becoming a Swedish vassal. Since Khmelnytsky enjoyed great

prestige among the Kossacks, his son Jurij Khmelnytsky was elevated to the office of Hetman. When he proved to be a rather mediocre leader, the officers decided to replace him with Bohdan Khmelnytsky's Secretary, General Ivan Wyhowsky.

Well versed in Ukrainian politics, Ivan Wyhowskyj pursued the course set by Bohdan Khmelnytsky. He saw the danger that Russia posed for Ukraine and approached the Poles with a proposition that Ukraine be admitted as a free state within the Polish Kingdom. By the Treaty of Hadjach (1658) Ukraine was to become the "Great Duch of Rus." It would have its own ministers and treasury, would be represented in the Polish Seim (General Assembly), Orthodoxy would be recognized on an equal basis with Roman Catholicism, and it would be allowed to maintain an army of 40,000 Kossacks.³

With the signing of this treaty the Ukrainians allied with Poland and Crimea, marched against Russia in 1659, soundly defeating the latter at the Battle of Konotop. Once the Russians were ejected from Ukraine, Wyhowsky resigned due to the opposition of many Kossack leaders who felt that signing the Treaty of Hadjach had been a mistake.

Once again the Kossacks elected Jurij Khmelnytsky as Hetman of Ukraine. Sensing the unpopularity of a Polish alliance Jurij once more turned to Russia. He and his advisor, Metropolitan Tukalsky of Kiev, hoped to keep Ukraine united, remove the Poles from Ukraine, and keep Russian influence in Ukraine at a minimum. The Russians, aware of his designs, captured Khmelnytsky and made him sign the second Treaty of Pereyaslav (1659) by which he promised to be responsible to the Tzar, allow more Russian "voyevods" in Ukraine, and cede the lands of Byelorussia to Moscow.⁴ Having suffered such a humiliating setback, Jurij Khmelnytsky became a monk, but was soon interned by the Poles at the fortress of Morenburg together with Metropolitan Tukalsky.

Ukraine was now split into two banks, the Right Bank under Hetman Pavlo Teterja, and the Left Bank under Hetman Ivan Bruchovetsky. Thus the Right Bank fell under the influence of Poland while the Left Bank was to an extent controlled by the Russians. Bruchovetsky, Hetman of the Left Bank, in the Treaty of Baturyn (1663) agreed to supply the Russian garrisons with food and consented to prevent exportation of whiskey and other goods that were a Russian monopoly. Under Bruchovetsky, Ukraine, as it can be seen from the next treaty signed in Moscow, became more subservient to Russia. He was the first of the Hetmans to go personally to Moscow and to receive a Russian title. While in Russia he signed the Treaty of Moscow (1665), which stipulated that Ukraine was no longer allowed to keep its taxes, could not send envoys to foreign powers without the Tzar's consent, and had to accept a Russian as Metropolitan of Kiev.⁵

The year 1667 marks the turning point in Ukrainian politics. In this year the Poles and Russians signed the Treaty of Andrusovo which permanently divided Ukraine into areas of Polish and Russian influence. The Kossacks were not even allowed any representatives at the discussion leading to the signing of this treaty. This event caused even a pro-Russian like Bruchovetsky to change his policies towards Russia

and to seek a rapprochement with the Hetman of the Right Bank, who by now was Petro Doroshenko.

It may be seen from all the previously mentioned treaties and the developments that ensued that Russia was getting a stronger grip on Ukrainian affairs and on Ukraine. One can also note that, with the exception of Bruchovetsky, all of the previous Hetmans were for a lessening of Russian influence in Ukraine, and that there was definitely a certain consistency in their relations with Russia.

III. HETMAN P. DOROSHENKO, HIS PLANS AND STRUGGLE FOR POWER

Hetman Petro Doroshenko, grandson of the Zaporozhian Hetman, Mychailo Doroshenko, was well versed in diplomacy and military science. Under Bohdan Khmelnytsky he served as Secretary of Artillery in 1648, and later as an officer in the war in Moldavia. Living in Chyhyryn, at that time the capital of Ukraine, Doroshenko became acquainted with the methods and trends of Ukrainian politics. He was soon appointed envoy to Poland and Sweden and, after Pavlo Teterja died, Doroshenko was elected Hetman of the Right Bank Ukraine on the eleventh of January, 1666.⁶

Doroshenko ruled at a time when Russia wished to extend her influence into Ukraine. Russian encroachments on Ukrainian rights and the furthering of their influence upset Doroshenko and caused him to adopt a policy that had been propagated both by Khmelnytsky and Wyhowsky before him. He found himself in a dilemma however. To choose Poland as an ally would mean earning the enmity of anti-Polish groups, which were strong at the time. On the other hand, to stay with Russia would mean further confiscation of Ukrainian rights and eventual collapse of the Ukrainian Kossack state. His plan therefore consisted in uniting Ukraine into one cohesive entity, forcing the Russian garrison out of Ukraine and reconquering traditional Ukrainian lands from Poland.⁷

Hetman Doroshenko received his strongest support and inspiration from Metropolitan Tukalsky of Kiev and his two capable brothers, Andrij and Hryhorij. He strengthened his rule by aligning himself with the Tartars, and, when the Treaty of Andrusovo became known, he was already discussing with Istanbul the question of vassalage under the Ottoman Empire. The Treaty of Andrusovo divided Ukraine into a Polish and a Russian sphere of influence. The Zaporozhians according to this treaty were to serve both Poland and Russia whenever help was requested by either one. Doroshenko exploited this situation, which aroused the dissatisfaction of the people. Through his agents he was able to spread the rumor that soon Poland, Russia, and Crimea would form an alliance to destroy the Zaporozhian Sich.⁸ Ukraine now expressed its discontent with the Russo-Polish machinations. Sirko, a leader of the Kossacks, led a revolt against Russia in 1668. In the same year the Zaporozhians killed the Russian and Tartar envoys to the Sich. This hatred

against the Poles and Russians in effect diverted Ukrainian hate from the Turks and made rapprochement between Turkey and Ukraine possible.

Having set the stage for friendlier relations with Turkey, Doroshenko now wrote to Hetman Bruchovetsky and asked him to join in a common effort against Polish and Russian encroachments. In his letter he reprimanded Bruchovetsky's past behavior and his pro-Russian activities in the following manner: "The type of leader that you are to your people, Iwan, should be put on trial before God and man. The nation which entrusted its fate to you lost an unmeasurable amount of blood for its liberty while you became rich. What kind of liberty does it have now?" In a further passage of his letter Doroshenko hints at an alliance with the Turks, "If you do not have the strength or the courage, and if there is no Christian truth, then you can try the help of infidels."⁹ Doroshenko compared Bruchovetsky to a shepherd who held the cow while others milked it. He further stated: "I am ready to sacrifice everything for the nation, even my life, but I can not leave our people in bondage. I can not even bear to think of such an act."¹⁰

This seemed to have some effect on Hetman Bruchovetsky, for in 1668, he dispatched General Secretary Stephen Hrechany to Crimea and Gregory Hamalia to Istanbul. Shortly Hetman Doroshenko also dispatched his envoys to Istanbul in the person of Chief Justice Bilohrud, Portianko and other Kossack leaders.¹¹

After the revolt of Sirko the Tzar decided to send 1,000 "streltzi" (Russian soldiers) into Ukraine.¹² This moved Hetman Bruchovetsky into action. His officers and Kossacks now proceeded to kill Russian boyars and to expel their garrisons from Ukraine. Bruchovetsky then exchanged loyalty oaths with the Nohaj Tartars under Cheli-bey, who came to his assistance. After these developments, Doroshenko crossed over into the Left Bank and met Bruchovetsky at Hadjach. However, once the armies were united, Bruchovetsky was attacked and killed by his own officers who opposed his close co-operation with Russia.

For a while Doroshenko was able to unite Ukraine again. However, due to Polish agitation as well as Tartar unreliability, Ukraine once again became disunited. The Tartars now supported Suchowij, one time envoy to Crimea from the Zaporozhian Sich. Suchowij had the aid of 100,000 Tartars under the command of Kalha-Saltan Krym Girey.¹³ A battle took place between the pro-Doroshenko and pro-Suchowij forces in which the pro-Doroshenko Army was victorious, due to the capable leadership of Doroshenko's brother Hryhorij and the last minute assistance of the Zaporozhian Kossacks under Sirko.

When Doroshenko departed for the Right Bank he left Demjan Mnohorishny in charge of the Left Bank of Ukraine. Mnohorishny, however, proclaimed himself Hetman of this area. This led to further complications, and Doroshenko once again was forced to enter into a fratricidal war.

The opportunism and the desire for self-advancement of certain adventurers led Ukraine to undergo a period called "Ruina" (ruin). During this time the Poles, Tartars and later Russians ravaged Ukraine.

In spite of this, Doroshenko was able to overcome these difficulties and to lead Ukraine into closer relations with the Sublime Porte.

IV. TURKISH INTERESTS IN UKRAINE

Turkish thrust into Ukraine marked the height of Turkish expansion. The Ottoman Empire by that time had virtually surrounded itself with vassal states which were very effective as buffer states against the newly emerging powers. The Sultan looked apprehensively at the developments in Ukraine and saw the danger of Russian expansion. During the war with Poland Russia patrolled the Black Sea. The Ottomans regarded the Black Sea as a Turkish lake. They therefore hoped to contain Russia by separating Ukraine from Russian influence and thus cutting them off from the Black Sea. Because the Ukrainian Kossacks were always the enemies of Turks and Tartars, and because they constantly harassed Crimea, a Turkish vassal state, as well as Turkey proper, the Ottomans hoped to win them over by supporting anti-Russian and anti-Polish feelings in Ukraine and thus diverting the Kossack attacks from herself and Crimea.

Prior to this, in 1667 the Turks dispatched a special naval expedition into Ukraine and demanded that the Tzar punish the Kossacks, who were causing havoc in the Ottoman controlled areas.¹⁴ By 1668, after the Treaty of Andrushevo became known, however, their attitude was reversed and they now sought avenues by which they could co-operate with the Zaporozhians. The Treaty of Andrushevo, as it was already pointed out, divided Ukraine into two parts. With the end of Polish-Russian hostilities the Sultan feared a possible rapprochement between the two former enemies. Thus this treaty threatened Turkish plans of aggression in the west and in the north. Turkey now more than ever before needed a strong buffer state to separate her from Russia.¹⁵

When Doroshenko's envoys approached the Sultan with the proposition of accepting Ukraine under his protection, he was more than happy to do so. Mohammed IV saw the many advantages that could be gained from such an arrangement. He would not only create a buffer state against Russia, but he would also receive an ally who could provide troops, revenue, new converts to Islam, and most important of all the elimination of Kossack activities in Turkey and Crimea.

However, while Turkey was pleased with Doroshenko's overtures, the Crimean Tartars followed a policy of their own. Unlike Turkey they did not want to see Ukraine as a Turkish vassal state. They had hoped that Ukraine would pass under their influence. Once the arrangement between Ukraine and Turkey was worked out, however, Crimea had to submit to the wishes of the Sultan. This occurred only after the removal of several anti-Doroshenko Khans.

V. DOROSHENKO BECOMES THE VASSAL OF MOHAMMED IV

At the time that Doroshenko became vassal of the Sublime Porte he did not cease discussions with either the Poles or the Russians. Moscow offered Doroshenko full backing and wished to extend her "protec-

torate" over Ukraine.¹⁶ Doroshenko realized, of course, what the Muscovites were attempting to do. He demanded that the Russians withdraw their garrisons and live up to their treaties. As is obvious, nothing came of these talks because neither was willing to yield. The Poles, however, did not lose hope. They were aware of the fact that since 1666 Doroshenko had had secret discussions with the Turks. In 1667, Zlotnicki and Lichovitski, Polish envoys to the Porte, wrote: "Kozak envoys arrived in Bakchesarai in the person of Jarosh and a translator from Uman and broght letters from Doroshenko."¹⁷

Jan Sobieski, the Polish military leader, in his correspondence with Doroshenko urged him to join the Poles. Doroshenko suggested a plan in which he asked that the Poles return the old privileges of the Kosacks, recognize the Orthodox Church as equal to the Catholic Church, and grant other concessions. Being a diplomat, Doroshenko always gave both the Russians and Poles a faint hope that favorable terms could be worked out. After Bruchovetsky's death he wrote a letter to the Poles which gives one the idea that he is a protector of Polish interests. In this letter he stated:

In the meantime, in the name of God I am going against Moscow and will watch carefully so that we can expel the enemy from the King's lands and turn them over into the hands of the King.¹⁸

This letter was written after several conflicts already took place between the Poles and the Ukrainians. In 1668, one year before Doroshenko became a vassal of Turkey, Sobieski was aware of Doroshenko's designs. In one of his letters he wrote: "From the Kossacks we can expect no help because Doroshenko has already given himself under Turkish protection."¹⁹

After Doroshenko defeated Suchowij, the Poles then elevated Khanenko, an opportunist, to the post of Hetman of Zaporozha. As it will be shown later, this caused Doroshenko to carry on a war with both Poland and Khanenko at the same time.

Since 1666, Doroshenko looked toward Wallachia and Moldavia and was impressed with the amount of freedom that they had as vassals of the Sultan. In 1668, therefore, Doroshenko sent a special envoy to Constantinople offering the Sultan his fealty and subjugation to his wishes. The envoy presented a draft of the terms under which Ukraine was to become a vassal state of Turkey. This draft was based on almost the same ideas that Hetman Bohdan Khmelnytsky formulated during the "War of Liberation."²⁰ Lukas Bukrywych and Colonel Bilohrud of Uman, vested with extraordinary powers, laid down before the Sultan the following formula:

1. The Ukrainian leaders and officers pledge themselves to fight the enemy of the Turks.
2. The Ukrainian Hetman will stand on the Sultan's side when asked to do so or when a situation warrants it.
3. Religion should not be a sufficient reason for not fighting on the side of the Turks.

4. The Hetman guarantees to stop the attacks of the Zaporozhian Kossacks against Turkey and her vassal states.
5. Receiving the battle flag and the "bulawa" (a sign of authority — just like a sceptre) from the Sultan does not mean complete subjugation to the Turks.
6. Tartar soldiers are to aid Kossacks and to be under the command of the Hetman.
7. The Turks guarantee the safety of towns and villages from pillage.
8. The Orthodox religion will be respected and Mosques will not be built in Ukraine.
9. The Turk and Tartar armies are forbidden to forcefully obtain food supplies. The Hetman will designate the towns in which the Turks and Tartars can make their encampments.
10. Ukraine is permitted to have foreign relations with other countries.
11. No peace terms can be signed with Poland or Muscovy without the knowledge of the Hetman of Ukraine.
12. Hetman Doroshenko is to be guaranteed rule over Ukraine.
13. Ukrainian boundaries to be extended to Visla in the west, to Putewal and Sivsk in the east, and to the Niman River in the north.
14. Elections of the Hetman are to be free, and the Turks pledge themselves not to remove the Hetman.
15. Guarantees of the freedom of religion, language, courts and taxation.²¹

Upon the acceptance of these requests the envoys swore fealty to the Sultan before the Patriarch of Constantinople in the name of Doroshenko. The Patriarch declared that anyone fighting against Doroshenko or not listening to him would be put out of the Orthodox Church.²² Mohammed IV then dispatched a force of 6,000 Janissaries into Ukraine under Islam Ekman.²³ Demetrius Centemer, a former prince of Moldavia, described the first meeting of Hetman Doroshenko and Sultan Mohammed IV in these words:

Among these was the Hetman himself, Doroshenko, whom the Sultan graciously receives, present with a robe, and dismisses adorned with a Tug, (horse tail) and Alem Sanjak in token of dominion, with a command to put an end to the robberies committed sometimes by the cossacks even in the suburbs of Constantinople, to remain faithful to the Ottoman Empire, and turn their arms, hitherto very often pernicious to the Mussulmans, against their enemies. On the other hand, he promises, in case of war between them and the Poles or Muscovites to assist them with all his forces, and protect them from hostilities.²⁴

Thus with the exchange of pledges between Hetman Doroshenko and Sultan Mohammed IV, Ukraine and the Ottoman Empire enter into a hitherto unforeseeable alliance and proceed to write a new chapter in the turbulent history of Ukraine.

VI. THE FIRST PHASE OF THE WAR WITH POLAND (1667-1672)

The Turko-Ukrainian alliance at first was not so favorable as may be assumed. The alliance was entered into in 1669. Previous to this date Turkey had been afraid to embroil or commit herself in this part of Europe. At this time she was fighting a war with Venice, and there was a danger of Persian intervention.²⁵ However, she did dispatch groups of Janissaries which were to aid Doroshenko in his anti-Polish campaigns. Prior to the alliance Doroshenko was beset with an internal power struggle between himself and leaders who were self-proclaimed Hetmans (Mnohohrishny) or those who were supported by the Tartars (Suchowij) or the Poles (Khanenko).

Aware of Doroshenko's motives, Poland started troop movements into Ukraine and attempted to strengthen her garrisons. She hoped to break up Turko-Ukrainian negotiations through promises of concessions. Little came of this, however; but after 1667, when Suchowij gave up his rights as Hetman of Zaporozhia to Khanenko, the latter allied himself with the Poles in return for much smaller concessions than those demanded by Doroshenko or Mnohohrishny.²⁶

Now, before the actual fall of Suchowij, Doroshenko allied himself with the Bilhorod Tartars and the Nohaj Tartars, both of which paid direct allegiance to the Sultan. The Crimean Tartars, however, pursuing an independent policy, supported Suchowij and dispatched a 100,000 man army to his aid. Doroshenko for a while faced certain defeat near Zhowti Wody. Help arrived from an unexpected quarter, however, — Sirko, the "Koshovyj" (man in charge of the Sich) of the Zaporozhian Sich, an ardent enemy of the Tartars, attacked them, and together with Doroshenko's brother Hryhorij, inflicted heavy losses on the Crimean Tartars.²⁷ Suchowij then laid down the "bulawa" (symbol of power) and Khanenko became Hetman of Zaporozhia.

After these developments Doroshenko wrote to the Sultan, with whom talks had already begun, and complained about the Crimean Tartar designs in Ukraine. The Crimean Tartars, as already pointed out, were not in favor of a Ukrainian-Turkish dominated vassal state. They hoped that Ukraine would become a Tartar vassal state, or at least a no man's land upon which Tartar hordes could enrich themselves as they had done in the past. The Sultan, upon receiving Doroshenko's letter, ordered Khan Adel-Girey removed for his attempts to negate Turkish policy in Ukraine.²⁸

In 1667, in Crimea there were two parties of "murzas." One group was led by Islam-Aga, the son of the former ruler Sefer-kasi-aga and supported a pro-Russian orientation. The other group, which was much stronger, was headed by the "murzas" of Shyryn-bey.²⁹ This group, after the murder of Muhamat-aga, the envoy to the Sich, urged a war against Russia and recognized Doroshenko as Hetman of Ukraine. Doroshenko, seeing the conflict between the two parties and a change of Tartar attitude, signed a treaty with them and thereby gained an alliance.

It must be recalled that at this time (1668) Bruchovetsky and Sirko had revolted against Russian encroachments. After Bruchovetsky's unfortunate death Doroshenko was able to unite Ukraine. This unity was

lost, however, once he and his armies left for the Right Bank, where the Poles had already initiated an attack. The self-appointed Hetman Mnohohrshny of the Left Bank was dealt with in 1671, when Doroshenko, allied with Silistrian Pasha, inflicted a tremendous route on his supporters.

With the aid of the Tartars Doroshenko now proceeded to eject the Poles from Ukrainian lands. The Poles hoped to strengthen their positions in Ukraine and to carry out the provisions of the Treaty of Andrusovo. Their attempts were frustrated, however. After many encounters with the Poles the Ukrainians were frustrated, however. After many encounters with the Poles the Ukrainians advanced into Galicia with an army of 24,000 Kossacks, 3,000 Janissaries, and many Tartars.³⁰ Field Marshall Sobieski was surrounded by the united armies near Pidhajci, but once again Sirko frustrated Doroshenko's plans. He made an attack on Perekop and northern Crimea and in this way created a diversionary action which enabled Sobieski to exploit this situation. The Tartars, who throughout history were very unreliable allies, now started independent peace negotiations with the Poles. This in effect put the Kossacks in a very unfavorable situation. They were therefore forced to sign the Treaty of Pidhajci, which stipulated that Doroshenko and the Kossacks were to remain under the Polish king, the Polish landowners were free to return to their estates, the Polish army was not to enter the Kossack territory, and the garrison of Bila Cerkva was to be reduced.³¹

This left Doroshenko very much dissatisfied with the Tartar alliance. He even thought of a rapprochement with Moscow, but since the Russians had suffered a setback in Ukraine they were unwilling to work with an independent leader such as Doroshenko, and instead concentrated their support on Mnohohrshny.³²

Although the Treaty of Pidhajci was signed, it was never carried out. The Kossacks now laughed about the stipulation that the Polish landowners could return to their property. In this treaty the Ukrainians made their point, however — that the Treaty of Andrusovo would not be carried out and that the Poles would not be permitted to set foot on Kossack lands.³³

After 1669 and the Turko-Ukrainian alliance, Doroshenko continued his attempt to clear Ukraine of Polish and Russian influence. He defeated Khanenko and in 1671 he destroyed Mnohohrshny's army with the aid of the Silistrian Pasha. Now the Poles began to feel very insecure with Doroshenko's position as vassal of Turkey. Korowski, who in the middle of May of 1671 returned from a visit with the Pasha of Silestria, advised the following:

If you want peace with the Porte and protect yourself from Tartar attacks, you have to completely abandon Ukraine and the Kossacks, and you must stop regarding them as the Emperor's (Polish) serfs. Let not the foot of your armies tread there.³⁴

Now that Doroshenko became a vassal of Turkey he once more asked the Poles, who initiated the peace discussions, that they return confiscated Orthodox churches, return Braclaw and Kiev, give back money that they got from Hetman Teterja, amnesty the Kossacks, and recog-

nize Doroshenko. Sobieski urged the Polish Seim to accept Doroshenko's demands but the Poles refused.³⁵

The Turks, now regarding Ukraine as their vassal state, felt that the Poles were treading on Ottoman Sovereignty by setting foot in part of the Ottoman Empire. Thus the ground was laid for a Turko-Polish War.

VII. THE SECOND PHASE OF THE WAR WITH POLAND (1672-1681)

Now that Turkey's hands became free of other wars, Sultan Mohammed IV made the following declaration, in which he admonishes the Poles for attacking the Kossacks who had taken refuge under the "shadow of our wings." He urges the Poles: "Withdraw thy unjust hand from the Kossacks, recall your troops from their borders and beg our pardon." He further threatens them in the following manner: "Our law denounces against thee, death, against thy kingdom, devastation, against thy people, bonds."³⁶ Two years before this declaration war had once again broken out between Poland and Ukraine. Doroshenko once more signed a treaty with the Crimean Tartars. Sirko, to prevent the union of the armies of the Khan and Doroshenko, with the aid of Khanenko attacked Crimea and made the Tartars pledge to forsake Doroshenko and work against him.³⁷ This event caused the Turks to remove Mahmed Girey from office.

Thus with the Crimean Tartars isolated, Doroshenko with 4,000 Turks and Tartars and 5,000 Kalmuks took the town of Uman. To provide security for the Crimean Tartars the Turks now built a fortress at Shah Kerman near the Dnipro River area. In 1671 Doroshenko, together with Crimean and Bilohorod Tartars, as well as 1,000 Spahis, together numbering 40,000 troops, battled the Poles at Lysanka.³⁸ The results of the battle however were inconclusive. In the same year in December Doroshenko managed to secure a victory against the Poles in the Battle of Trostanetz. In July of 1672, Doroshenko once again defeated the Polish army near Chetvertynsk. From there he proceeded to meet the Sultan, who was moving through Moldavia.

On August 27, 1672, the Turkish army reached the area of Kamenets-Podilsky and there united with Doroshenko. Together the united armies numbered approximately 300,000 soldiers.³⁹ The Turkish forces were commanded by Kaphan-pasha-Kalebi and the Tartars were led by Selim Girey. After the conquest of the fortress of Kamenets Podilskyj the united armies occupied all of Podolia and exacted tribute from the besieged city of Lviv. The Sultan's armies soon encamped near Buchachiw when the Poles sued for peace.

By the Treaty of Buchachiw the Poles promised to pay 25,000 ducats, give up Podolia, abandon Polish fortresses in Ukraine and forty-eight towns and to "account as friends the Kossacks under Doroshenko, and never more quarrel with them."⁴⁰ After this treaty was signed the Turkish army, convinced that the Poles would honor the treaty, left Ukraine. The Polish Seim, however, refused to honor this treaty and in 1673 hostilities were resumed. In that year a battle between the Poles

and Turks took place but the results were inconclusive. In 1674 the Sultan dispatched another army under Kaphan-Pasha and captured the city of Chotyń. Doroshenko now advised the Turks to take the Zaporozhian Sich. 3,000 Janissaries were dispatched but the attempt proved to be a failure.⁴¹ In 1675 the Turks and Tartars were pushed out from the Lviv area, and in the same year the Russians advanced into the Right Bank. Sirko once again attacked Crimea and as a result the pro-Doroshenko forces were decimated with the withdrawal of the Tartars, who once again retreated to the Crimean Peninsula.

In 1675 Doroshenko, with most of his armies no longer behind him, locked himself in Chyhyryn, the capital of Ukraine, and resisted for three years. Sirko now approached Doroshenko and asked him to remain Hetman of Ukraine. Although most of the officers were for Doroshenko the Tzar reprimanded Sirko and did not recognize the oath that Doroshenko had given Sirko and the Kossack officers.⁴³

With Doroshenko's capitulation the Turks were reluctant to see all their gains lost. In 1677 they therefore brought back Jurij Khmelnytsky from the monastery in Constantinople and proclaimed him "Duke of Little Russia."⁴⁴ In this year they planned to take Chyhyryn so as to establish a base of operations, but this proved a failure. After suffering a defeat in this area at the hands of Hetman Samijlovich, who now ruled in place of Mnohorishny, the Turks signed a treaty of peace with Russia in 1681, after a protracted struggle by which they gave up southwestern Ukraine.

VIII. CONCLUSION

To the very end Doroshenko retained the sympathy and support of the people who understood his intentions. It can be said that Hetman Doroshenko at no time retreated from his position. All through his rule he loyally followed in the footsteps of Hetman Khmelnytsky and Wyhowsky. Unlike his opponents Khanenko, Suchowij, and Mnohorishny, Doroshenko worked for the good of the country. Belatedly, even Sirko realized this and offered his support, but his realization and support came too late, for by his attacks on Crimea he was perhaps most responsible for defeat of Doroshenko.

Another factor that caused the fall of Doroshenko was the Orthodox faith. The Ukrainian Kossacks could not reconcile themselves with the Turks. It was beyond their comprehension that the "Defenders of Orthodoxy" could join the "Busurman" (infidel) in a struggle against fellow Christians. The havoc that was caused by the Turks and Tartars while in Ukraine was also partly responsible for Doroshenko's fall. The Turks, disregarding their promises, built mosques and committed atrocities. The Tartars dragged thousands of people into slavery. On their way back from the siege of Lviv, for instance, the Tartars burned thirty-six towns and took the whole population of these towns into bondage.⁴⁵

The defeat of Doroshenko and attempts to place Jurij Khmelnytsky in his place by the Turks brought about more shedding of blood. In 1678 the Turks once again attacked Chyhyryn and at the order of the Grand

Vizir burned it to the ground.⁴⁶ The fall of Chyhyryn became a symbol of the downfall of Kossack Ukraine to many contemporaries. One contemporary historian, Velychko, summarizes very well not only the destruction of Chyhyryn but also of Ukraine in the following lines: "Thus fell and disappeared the beautiful Cossack Ukraine like unto ancient Babylon, the mighty city . . . because of their discord the Cossacks fell and all perished, having fought one against the other."⁴⁷

¹ Iwan Krypjakewych, *Ohlad Istoriji Ukrainy*, (Kiev: Wernyhora, 1919), p. 43.

² *Ibid.*, p. 46.

³ *Ibid.*, p. 46.

⁴ *Ibid.*, p. 48.

⁵ *Ibid.*, p. 49.

⁶ Iwan Krypjakewych, *Hetman Petro Doroshenko*, (Lviv: Dilo, 1925), p. 3.

⁷ Krypjakewych, *op. cit.*, p. 51.

⁸ O. M. Apanowych, *Zaporizka Sich u Borotbij Turecko-Tatarskoj Aresii* (Kiev: Vydannytstvo Akademii Nauk Ukrainiskoi R.S.R., 1961), p. 208.

⁹ Georgi Konyskyo, *Istoria Rusiv*, (New York: Wydanwnytstvo "Wisnyk" OOCSSU, 1956), p. 224.

¹⁰ *Ibid.*, p. 224.

¹¹ *Ibid.*, p. 226.

¹² *Ibid.*, p. 224.

¹³ Apanowych, *op. cit.*, p. 218.

¹⁴ *Ibid.*, p. 212.

¹⁵ *Ibid.*, p. 216.

¹⁶ Krypjakewych, *Ohlad Istoriji Ukrainy*, *op. cit.*, p. 52.

¹⁷ Oleh Cylewych, *Prychynky do Znosyn Petra Doroshenka z Polshcheju w 1670-2*, (Z.N.T.S. 1898,) p. 7.

¹⁸ *Ibid.*, p. 9.

¹⁹ *Ibid.*, p. 10.

²⁰ Dmytro Doroshenko, *History of the Ukraine*. (Edmonton, Canada: The Institute Press Ltd., 1939), p. 308.

²¹ Apanowych, *op. cit.*, p. 228.

²² Konysko, *op. cit.*, p. 228.

²³ Demetrius Centemir, *The History of the Growth and Decay of the Ottoman Empire, 1300-1683*, (London: James. John and Paul Knopton, 1734), p. 263.

²⁴ *Ibid.*, p. 228.

²⁵ Apanowych, *op. cit.*, p. 227.

²⁶ Doroshenko, *op. cit.*, p. '10.

²⁷ Apanowych, *op. cit.*, p. 218.

²⁸ *Ibid.*, p. 234.

²⁹ *Ibid.*, p. 210.

³⁰ Krypjakewych, *Hetman Petro Doroshenko*, *op. cit.*, p. 6.

³¹ Doroshenko, *op. cit.*, p. 303.

³² Apanowych, *op. cit.*, p. 273.

³³ Krypjakewych, *Hetman Doroshenko*, *op. cit.*, p. 7.

³⁴ Sylewych, *op. cit.*, p. 6.

³⁵ *Ibid.*, p. 24.

³⁶ Centemir, *op. cit.*, p. 264.

³⁷ Apanowych, *op. cit.*, p. 241.

³⁸ *Ibid.*, p. 250.

³⁹ *Ibid.*, p. 253.

⁴⁰ Centemir, *op. cit.*, p. 264.

⁴¹ Apanowych, *op. cit.*, p. 260.

⁴² *Ibid.*, p. 274.

⁴³ Ibid., p. 275.

⁴⁴ W. A. Holobucky, *Zaporozhskoe Kozachestwo*, (Kiev: Hosuderastwennoe yzdatelstwo polytycheskoj lyteratury U.S.S.R., 1957), p. 319.

⁴⁵ Apanowych, *op. cit.*, p. 312.

⁴⁶ Doroshenko, *op. cit.*, p. 312.

⁴⁷ Ibid., p. 321.

ВОЛОДИМИР ТРЕМБИЦЬКИЙ

Українські державні службові прапори 1918—1919 рр.

Нам досі відомо із історичних матеріалів про чорноморську флоту Української Держави (друкованих в альманах „Червоної Калини“ та других історично-військових журналах та виданнях, як: „За Державність“, „Табір“ і ін.), що в Українській Державі, крім звичайного прапора існувало ще багато інших прапорів особливого призначення, як: командуючого морською флотою, воєнно-морський для всієї чорноморської флоти України та в додатку прапори, виготовлені для української дипломатичної служби, як: посла, посланника, консула, віцеконсула. Однак мало кому, або взагалі не відомо досі, нашому громадянству, що не лише оцей десяток прапорів був виготовлений відповідальними чинниками Української Держави, а виготовлено біля 100 різного рода прапорів, які поділялися на три основні категорії, а ті ж на цілу низку підкатегорій чи їх спеціального призначення.

Для виготовлення цілого комплекту службових прапорів Української Держави іслужив основний закон Української Народної Республіки, схвалений перший раз 18. січня 1919 року Українським Передпарламентом — Українською Центральною Радою за проектом Міністерства Морських Справ, Дмитра Антоновича, який від імені Української Морської Ради подав теж і візирець майбутнього воєнно-морського прапора України.¹ Та вдруге від 18. липня 1918 року під числом 192/44, який остаточно встановив і вигляд і порядок барв в українському державному прапорі.

В другому законі схвалено, що державним прапором української Держави має бути блакитно-жовтий. Значить ці дві краски по своїй старій традиції із минулого століття чи навіть із Княжої Доби стали державними кольорами в новоствореній Українській Державі ХХ. століття.

Однак треба ствердити, що вже до часу схвалення закону про український прапор від 18. І. 1918 р. Український прапор повівав вже до цього часу на усяких державних урочистостях в Україні, особливо під час всяких конгресів, що їх було скликавано досить часто літом та осінню 1917 р. в добі автономних прав України. Цей же сам прапор вживався і в українській військовій формації Українських Січових Стрільців (УСС) створений ще 1914 р. в Галичині під Австрією.

На основі закону Української Народної Республіки від 14. січня 1918 року про приєднання до неї усеї чорноморсько-озівської флоти та по наказу Українського Уряду від 13. березня 1918 року українські національні

прапори були підняті на торговельній флоті в українських портах² та із 29. квітня 1918 року вкрилася українськими прапорами й військово-морська флота в Севастополі по наказу контр-адмірала Сабліна, першого головнокомандуючого української військової морської флотії.³

Одначе загально вживаний національно-державний прапор України не міг сповняти всесторонньої служби в Українській Державі. Як у всіх інших державах світу, в яких виконування різних державних функцій та призначення, державні відповідальні чинники виготовляють різні відмінного вигляду службові прапори, так і в Українській Державі в час гетьманування Павла Скоропадського 1918 року була заснована державна геральдично-прапорна комісія при міністерстві морських та військових справ, яка виголовила весною 1918 року цілу низку українських державних службових корогов, прапорів, майв (вімпелів) та брейдвімпелів для української флотії, армії, дипломатичної служби, державних установ, транспорту та гетьманського правлячого двору.⁴

Варто тут підмітити, що геральдична комісія Української Держави була зложена із представників, тобто відповідних відпоручників, міністерства закордонних справ, торгівлі й промислу, транспорту, пошт і телеграфів, само собою морського міністерства та військових справ і Київського Яхтклубу. На чолі цієї геральдичної комісії стояв спершу контр-адмірал Гадд, а опісля капітан І ранги Злобін.

В 1919 році головою цієї прапорно-геральдичної комісії був капітан-лейтенант чорноморської флотії С. Шрамченко.

Перший комплет морських прапорів був мистецько скомпонований та прийнятий державною законодавчою комісією вже з початком липня 1918 р. та законно оформлений в половині липня цього ж року та 18. липня остаточно затверджений та підписаний Гетьманом усієї України. Цей закон був оголошений у флотії по наказу Морського Відомства (Департаменту) під ч. 372/159.⁵

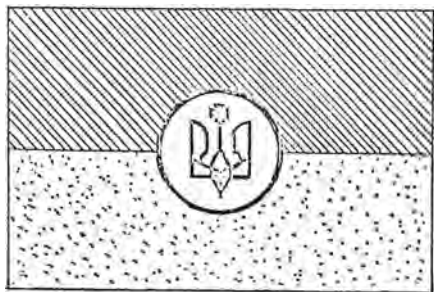
В цьому комплеті прапорів були між іншим: військово-морський і певна кількість других прапорів для старшинського командного складу флотії.

В законі про військово-морський прапор від 28. липня 1918 року стаття 1284 сказано про український державний прапор таке: "...національний прапор держави складений із синьої та жовтої горизонтальних смуг (в центрі якого міститься золотий тризуб з хрестом)".⁶

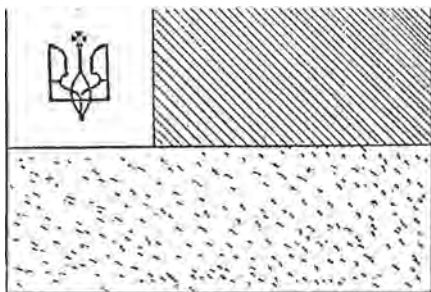
Другий комплет службових прапорів, як: вімпелі, брейдвімпелі, прапори для дипломатичної та консульської служби та інші для армії й флотії були прийняті та законно оформлені правною й геральдичною комісією в половині вересня 1918 року та затверджені гетьманом Павлом Скоропадським 17. вересня цього ж року.⁷

Загально беручи, прапорна комісія випрацювала була впродовж літа 1918 р. приблизно 100 державних корогов, прапорів та майв для послуг нашої морської флотії, її вищого рангою старшинського командного складу (головнокомандуючих та начальників військових штабів, кватир, відділів, округ та армійських частин), як теж для наших дипломатичних представників, особливо для закордонної служби та теж і для Суверена Української Держави та його родини й представників, коли вони виконували певну державну службу чи займали почесний пост в високому державному апараті.

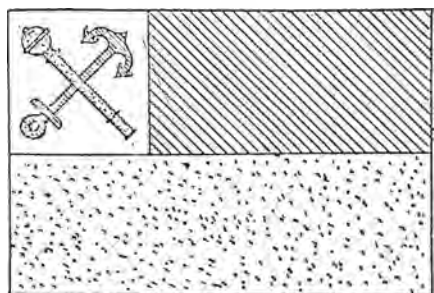
Число біля 100 прапорів для багатьох буде звучати на перший погляд дуже максималістичною цифрою, однак дійсність була така, якою була. Високі достойні особи нашого державного апарату, будучи такими самими високими достойниками царської державної служби, люди зброї, економіки, транспорту і т. д. створюючи серії службових прапорів України в час мирного, біля 9-місячного існування Української Державності думали категоріями нормально існуючої історичної багатонадійної та сильної Української

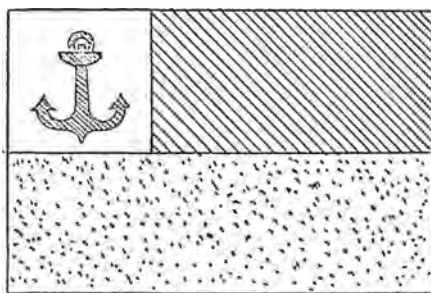
Службовий прапор надзв. амбасадора і посланника або надзв. представника

Службовий прапор міністра — резидента і керівника військової місії

Службовий прапор шарже-д'афера

Службовий прапор генерального консула, консула або віце-консула

Держави, яка повинна мати нормальні всегранні відносини із світовими державами, як це мала царська Росія, чи цісарська Німеччина. Треба не забувати, що протягом 1918 р. Українська Держава постійно зростала населенням та територіально, дійшовши на початку 1918 року до поверх 40-мільйонного населення, маючи усі дані зайняти біля Росії у східній Європі одне із перших місць в світовій політиці, економіці, транспорті та як одна із кращих мілітарних збройних сил на європейському континенті.

І тому саме, коли міністеріальна геральдична Комісія творила цілі серії українських службових прапорів, вони були переконані, що ці прапори кінче потрібні та повинні негайно ввійти в своє службове призначення, будучи знаменом усього маєстату Української Державності та його Уряду.

І дійсно ухвалені службові прапори України поступивши в службу державі, тобто в морську флоту, армію, авіацію, дипломатичні чинності закордоном та в урядові послуги на території Української Держави.

Незалежно від того, чи чорноморська флота особливо воєнна, була в службі України 2—3 тижні, чи пару місяців, чи наше посольство, чи консуляти проіснували в якихсь державах повних 2—3 роки, чи лише один рік, бодай певна кількість наших прапорів сповнила свою місію, згідно із наказом даного міністерства, чи самого голови держави — президента, гетьмана, чи голови Директорії УНР.

Щоб могли дати запізнітися нашому громадянству та особливо людям, які цікавляться справою українського прапора та державним емблемом взагалі із цією проблемою, ось тут звольно собі подати до публичного відома список вище згаданих державних прапорів, які ще до упадку гетьманського уряду в часті вже таки увійшли в нормальне вжиткування. Само собою, що, якби не упадок гетьманського уряду та особливо відходу німецької союзної армії з України, залишивши Україну безборонною, з малою лише воєнною силою, що спонукало Росію розпочати воєнні дії проти Української Держави та її завалити, подані тут прапори були б усі увійшли в нормальне вжиткування, як це маємо в кожній нормально-існуючій державі, бо була б існувала Українська Держава.

Для повноти огляду державних прапорів України із 1918 рр. слід додати ще такі пояснення.

Українські службові прапори були встановлені до певної міри самостійно, тобто за композицією українських мистців та певного роду фахівців по цій справі. Основою до оформлення українських прапорів були зразки дотогочасних існуючих прапорів Російської Імперії, а теж і цісарської Німеччини та Велико-Британії. Вповні оригінальних прапорів без посторонніх впливів було лише кілька, а це тому, що мала передишка шойно по закінченні війни із Росією (вчасно весною 1918 р.) та непевний мир не дозволили довго затягати особливе зовсім оригінальне оформлення державних прапорів України.

Основою до законного службового призначення прапорів та їх точного за приписом вжиткування був російський морський Устав із 1916 року, особливо після книги Х-ї.

За російськими взірцями створено українські, вводячи лише зміни положення хреста із юрїївської форми на звичайну пристосовану в німецькому морському дотогочасному прапорному формленні. Це стосувалося особливо воєнно-морських прапорів України. Для всіх армій пристосовано майже вповні форми прапорів російських із зміною лише російських національних кольорів в крижі прапорів на українські адміральські прапори, які були зладжені за взірцями британських прапорів. Прапори для гетьманського правлячого персоналу були зложені за взірцями російськими та німецькими із змінами лише положення хреста та герба — місто орла встановлено тризуб на блакитному полі.

Оця рецепційність для виготовлення українських державних прапорів дала практично те, що в скорому часі Українська Держава могла показатися, як стара Російська Імперія та Німецька Кайзерська Великодержава на міжнародньому полі вповні прапорно оформлена.

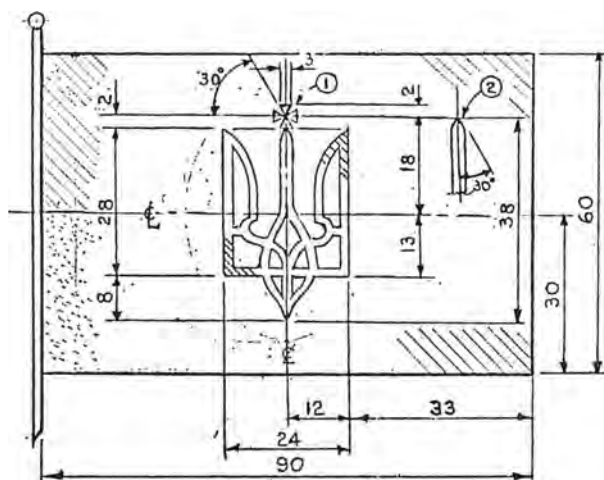

РИСУНОК 4.4

- ① ФОРМА ЗАКІНЧЕННЯ СЕРЕДНЬОГО ЗУБА В ГЕРБІ
ІЗ ХРЕСТИКОМ
- ② ФОРМА ЗАКІНЧЕННЯ СЕРЕДНЬОГО ЗУБА В ГЕРБІ
БЕЗ ХРЕСТИКА.

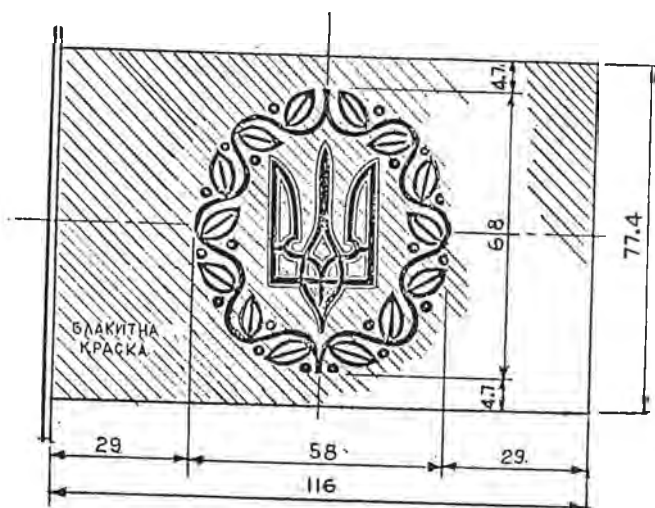

РИСУНОК 4.5
ДЕРНІАВНИЙ ГЕРБ НА ВОЛОДАРСЬКІЙ
КОРОГВІ.

Державні службові прапори України діляться на шість головних груп (після їх службового правного оформлення й призначення).

Перше це: Коротви (або хорогви) та тзв. брейдвімпелі, створені для урядових чи почесних чинностей голови держави — тут в особі „Гетьмана Всієї України“ — Павла Скоропадського, членів його пануючої родини та достойників, які репрезентували особу самого Гетьмана України, безпосередньо в межах України та поза нею.

До другої групи українських державних прапорів слід зачислити ті, які сповняли репрезентативну місію в українській закордонній службі нашим послам, посланникам, консулам та представникам різних державних місій.

До третьої групи прапорів слід зачислити усі по більшій частині воєнно-морські прапори України, тобто призначені для командного складу.

До четвертої групи прапори призначені для командного складу сухопутної армії та летунства.

До п'ятої категорії належать прапори приписані для воєнно-морської та торговельної флотії. До шостої категорії належать прапори, які відносяться до адміністрації прапорів міста Одеси та рибальських морських установ. Тут теж входять знаки встановлені для призначення літаків — воєнного та цивільного.

Відносно геральдично-мистецької форми наших прапорів, то вони належать загально до типу двопільних горизонтальних (національний, торговельний, для дипломатичної служби), хрестових, коли йдеться про оформлення воєнно-морських прапорів, майв, або стягів, і яким належать накутних (військові та морські флотні майви та прапори). Не було в нас прапорів двопільних повздовжних, трьохпільних, перехрестних, клинових хрестово-перехрестних та шахових.

Лише корогви голови держави — конкретно самого гетьмана та майва адміралства належать геральдичній групі прапорів фігурних.

Систему, по якій виготовлялося державні службові прапори України міністерською комісією слід би назвати рецепційною тому, що час, в якому приходилося виготовляти українські державні прапори, хоч був частинно спокійним, все ж таки не був нормальним, тобто таким, в якому названій комісії можливо було розробляти прапори через довший період часу. Оця поспішність видна саме в схибленнях, тимчасовому їх призначенні з думкою в майбутності усі ці прапорні недоліки справити — чи зглядно створити оригінальні по мистецькому оформлені без будьяких сторонніх впливів.

Рецепційність наших прапорів полягала в тому, що вони поставали під впливом існуючих службових прапорів Російської Імперії, Царської Німеччини та Велико-Британії. Чисто оригінальні прапори без будьяких впливів були для голови держави та адміралства.

Звідси з деякими малими поправками, головню українізаційного характеру взято усі прапори для гетьманського двору, дипломатичної служби та війська: неморських високої ранги старшин, командуючих, командирів та іншого роду військових службовиків.

Воєнно-морські прапори, майви, брейдвімпелі та вмпелі персонального призначення створено на взірці царського німецького воєнно-морського прапору цього ж часу. Добра половина із усіх новостворених воєнних (мор-

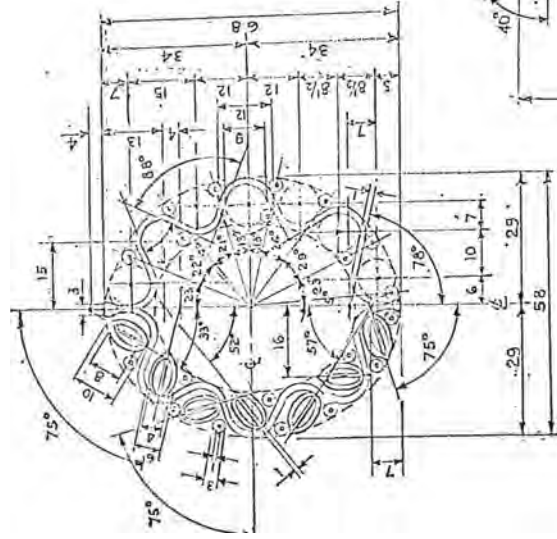
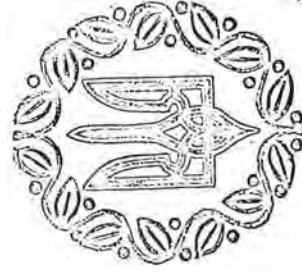

РИСУНОК 4.2

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ГЕБ (ЗНАК) АНГЕЛІШЕ
ВІЙСЬКИЙ В УАС САНСІТІ
КОСТІ УКРАЇНИ 1918-1921.
РИСУНОК 4.1

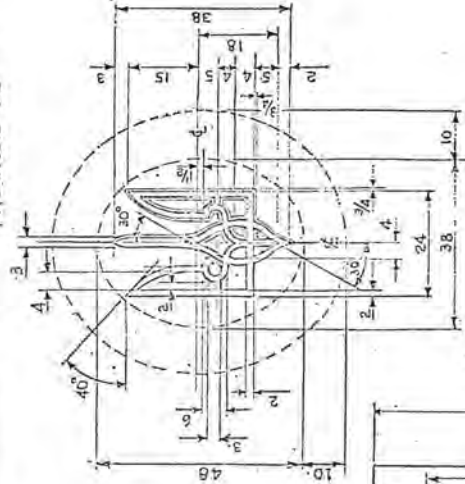

РИСУНОК 4.3

Виміри в дотальних рисун-
ках подані в міліметрах. Ціні
монна в пропорційному відно-
шенні збільшувати в залежно-
сті від величини банного гер-
бового рисунку. Для великого
сформату гербу міліметри,
величини монна збільшати до
центиметрових і метричних чіт-
кою перерахувати на рмен-
каську левинику систему ліч-
ити.

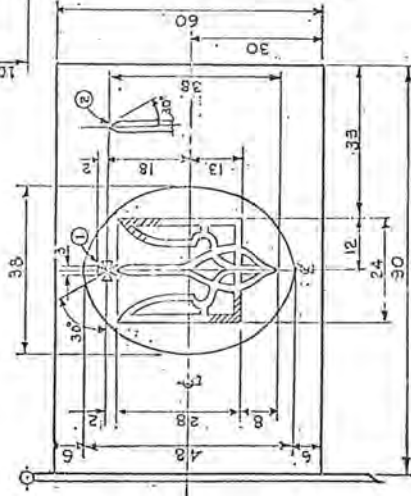

РИСУНОК 4.4

ських і не морських військових) прапорів України, мають як основу оцей військовий прапор-майву; за англійськими взірцями створено прапори адмірала, віце та контрадмірала та знамена для авіації військових літаків та гідропланів та для летунського командантного складу.

В справі оформлення вище згаданих прапорів нині маємо устатковані закиди зі сторони наших фахівців геральдиків за неправильне в багатьох випадках оформлення українських службових прапорів з геральдичної точки зору, тобто геральдичних приписів.

Закиди дотичать:

а) положення національних кольорів, які в геральдичному розумінню повинні бути уложені так, щоб гербовий колір золотий, чи еквівалентний жовтий був перший та основний в верхній половині прапора, а блакитна краска, яка знаменує поле щита герба була в нижній частині прапора як другорядна.

б) Золотий тризуб на національному прапорі, після геральдичних приписів не повинен лежати на обох полях прапора, а лише на блакитному полі, як щитовому або на жовтому полі, але на блакитному щиті. До речі — подібну точно комбінацію має морський прапор Польщі.

Сформований наш державний прапор гюйс із золотим тризубом, який лежить й на жовтому полі прапора, тобто в геральдичному розумінню: герб лежить на самому собі, або інакшими словами: метал лежить на металі, місто лише на тинктурі, оформлений дещо хибно. Ні метал на металі, ні тинктура на тинктурі, ні метал біля металу, а тинктура побіч тинктури лежати не можуть.

Згідно з геральдичними розрізненнями прапорів, Українська Держава уживала звичайні формою прапори, майви або стяги, які піднімаються по лівні на машт та корогви й прапорці. Рідше вживалися великого формату повздовжні бандери чи трикутні значки.

Наші геральдичні знавці ясно можуть нині мати застереження щодо оформлення українських державних прапорів 1918 року, закидаючи їм геральдичні неточності оформлення в деяких випадках. Безперечно, що такі хиби при поспішності виготовлювання прапорів та ще й великого числа заіснували. Та все ж таки справи важливості та правосильності наших прапорів відмовити не можна. Вони були законно затверджені державою, в якій за зневагу закону каралося... Само собою, що коли б Українська Держава в 1920 році видержала була кризу військових операцій та вдержалася, хиби в наших прапорах були б швидко виправлені, й ці службові українські прапори були б існували може і до нинішнього дня.

Тепер ці знамена є історичною пам'яткою, музейною цінністю, документом нашої державності та недооцінювання їх як знамен самостійної України є зневагою нашої історичної минувшини. Тому до цих пам'яток ми мусимо відноситися з найбільшою пошаною. В нашій Державі 1917-20 рр. зроблено багато більше хиб, неточностей далеко більшої ваги, чим в справі оформлення прапорів. Це й причина, між іншим, що ми на чужині, а не в своїй державі. Та не важні помилки, а сам факт, що в своїй державі наші державні діячі (в співпраці із неукраїнським складом високих урядовців в уряді та по міністерствах) змогли створити цілий ряд цінних пам'яток, які є нині нашою історичною святістю та дороговказом для молоді на майбутнє, як слід

нам розуміти вагу та складність будови своєї державности та яку ми повинні мати підготовку, щоб українську державність можна було утвердити на постійно.

Нова фаза українсько-російської війни не допустила до введення усіх державних службових прапорів в своє курсування по мимо того, що уже 3. грудня 1919 року новий республіканський уряд Директорії Української Народної Республіки законом затвердив автоматично усі дотогочасні законно встановлені службові прапори України із літа та осені 1918 року (крім прапорів гетьманського двору тепер непотрібних). Новий закон про державні прапори був проголошений у „Віснику Державних Законів „УНР“ по випуску V-му 1919 року.

В Західній Європі, особливо в приморських націях герби та прапори були оформлені дуже докладно по приписам геральдики, хоч прапори таких держав, як Росія, Болгарія, Словакія, Фінляндія, Естонія, Литва чи Сербія мають неправильні вигляди прапорів, тобто не згідно із геральдичними вимогами.

Україна згідно з поглядом проф. М. Битинського та д-ра Р. Климкевича завжди мала клясично чисту геральдику й само собою із цього заложення її державний прапор повинен бути оформлений геральдично як слід. Та історія полишила нам у спадку такі прапори, які маємо.

В схваленню українського національного прапора перемогли не геральдичні закони, а історична традиція, чи інакше схвалення українського прапора Головною Руською Радою у Львові ще 1848 року. Блакитно-жовтий прапор став виразом народу, його інтерпретації, краси українського неба та золотих пшеничних ланів України, як символу українського багатства.

Таким цей прапор і попав в підросійську частину України ще 1903 року, куди його привезла чи не перший раз українська делегація з Галичини на посвячення пам'ятника І. Котляревського в Полтаві.

Такий прапор вживали перші українські маніфестанти на вулицях Одеси 1905 року в час першої революції в Росії.

Український блакитно-жовтий прапор принесли в Україну, як визвольний прапор і перші військові формації — Українські Січові Стрільці із українських земель Австро-Угорщини, будучи першими збройними силами українського визвольного руху ХХ. сторіччя.

Таким цей прапор був остаточно затверджений Українським Державним законом, як єдиний для всієї Соборної України.

І тому, ми не зважаючи на схиблення в композиціях службових прапорів України, не можемо ставитися до них з погордою, чи легковаженням. Всі ж таки наші державні прапори, які постали в своїй державі, створені уповноваженими державними чинниками, сповняли свою державну службу, будучи знаменом цілої української національної й визвольної революції, визвольних змагань, боротьби, війни та державної незалежності в новітній українській історії.

Ми не можемо забути й факту, що наш хрестовий військовий прапор й одночасно морський проводив наші морські судна по морі, по Дніпрі (мозирському фльотилію), бронепотяг „Чорноморець“, а теж і відділи вояцтва до бою із ворогом, який хотів якнайшвидше похоронити Українську Державу та її патріотів — вояків, на протязі усієї війни України з її сусідами загарбниками, які не хотіли бачити України в крузі вільних незалежних держав нової Європи. Нашим прапорам в рр. 1918—1920, як символам державности,

українське військо присягало на вірність, за збереження наших прапорів, українські вояки вмирали з ними, входили переможно в міста та села, й порти їм віддавали честь.

На кінець мушу з найбільшою приємністю висказати мою вдячність сл. п. капітанові-лейтенантові Св. Шрамченкові — нашому бувшому високому морському старшині, та що найважливіше в цьому випадку, бувшому членові вище згаданої геральдично-прапорної міністерської комісії, в якій він брав чинну участь, а навіть деякий час у ній головував. Вдячний я йому за його добру волю та охоту допомогти мені виконати діло, яке йому, як старший людині віком та запрацьований в громадській роботі було прямо не під силу взятися за оцю нележку та скопліковану дослідницьку технічно-мистецьку працю.

Святослав Шрамченко дуже цинив нашу прапорну проблематику та не хотів віддати її кому небудь в руки до виготовлення — наукового досліді та відтворення. Довголітнє має знайомство із капітаном Св. Шрамченком привело його до приязної до мене постави та через те повірення мені виконати те, як дослідникові українських державних проблем. Слово по слові, думка по думці, рисунок за рисунком, довгі листові переписки й дискусія довели до того, що мені вдалося зберегти прецінний матеріал, хоч як він був недокладний, затуманений, пригадний, а часом навіть з дозою фантазії. Усе це прийшлося мені прочистити, простудіювати, справити, уточнити, включно до детальних рисунків якорів, положення хрестів, та інших прапорних фігур, щоб удержати вигляд прапора, корогви, вимпеля чи брейдвимпеля таким, яким він повинен був бути.

Передчасна смерть сл. п. Св. Шрамченка — капітана-лейтенанта Української Державної Фльоти, якраз приблизно в два місяці раніше, як я найшов точні рисунки прапорів після морського уставу Російської Імперії, не дозволило шановному нашому морякові-старшині побачити це, чого так дуже він хотів, щоб потім мати приємність увесь цей багатющий матеріал побачити в виданому альбомі книжкової форми.

Не можу тут поминути висловити почування подяки Шановним геральдикам бувшому майорові армії УНР, проф. Михайлові Битинському, та д-рові Романові Климкевичеві за їхні цінні геральдичні інформації, спостереження оцінки моєї тут зложеної праці про прапори, щоб оця дослідницька робота була якнайбільш точна, повна історично-наукової джерельної вартості, та стала основою для майбутніх наших геральдиків-дослідників та для майбутніх міністерських комісій по виготовці нових державних службових прапорів для незалежної та Соборної Української Держави, про яку так мріяли та якої величний повний романтики образ носили в своєму серці українські патріоти — члени міністерської прапорно-геральдичної комісії сорок вісім років тому в Золотоверхому Києві.

П Р И М І Т К И :

¹ Дорошенко Д.: Історія України 1917—1922 рр. II. вид., т. I., стор. 384, Нью-Йорк, 1954 р. — Битинський М.: Державні інсигнії України, стор. 64, 66, Етлінген, 1949 р.

² „За Державність“, збірник ч. 2, стор. 124, Каліш, 1930.

³ там же, стор. 122.

⁴ „За Державність“ ч. 5, стор. 128, Каліш, 1935 р.

⁵ Битинський М.: згаданий твір, стор. 67; „За Державність“, збірник 2, ст. 124 та „За Державність“, збірник 5, стор. 128.

⁶ „За Державність“, збірник ч. 5, стор. 128; Шрамченко С.: Український Визвольний Прапор, „Свобода“, Нью Джерзі, ч. 331 від 12. XII. 1952 р. Хрест на верху середнього зуба державного гербу вміщено на категоричне домагання українського моряцтва.

⁷ там же.

БІБЛЮГРАФІЯ:

Батинський М. Державні інсигнії України. Еттлінген, 1949, стор. 47—49, 56, 63—68, 72.

Дорошенко Д. Історія України 1917—1923 р., Ужгород, 1932, т. I, стор. 384.

Klimkevich. R. "National Emblems" (Coat of arms, flag, seal), *Ukraine, a Concise Encyclopedia*, Toronto, 1964, p. 31-36.

Ярославин С. Визвольна боротьба на Західно-Українських Землях в 1918-23 рр. Філадельфія, 1956, стор. 90.

Drawings of the Flags in use at Present Time by Various Nations (edit. by the Great Britain Admiralty), chapters on Russia, Germany, Great Britain. London, 1916.

Encyclopedia Universal Ilustrada, chapters

Шрамченко С. „Українська воєнно-морська політика на Кримі у 1917-1918 рр.“, Літопис Червоної Калини, Львів 1932, річник IV, стор. 20.

Шрамченко С. „Закон про українську державну флоту та його виконавці“, *За Державність*, зб. 5, Каліш, 1930, стор. 124—128.

Шрамченко С. „Піднесення українського прапора в Чорноморській флотії“, *За Державність*, зб. 2, Каліш, 1936, стор. 122—124.

Шрамченко С. „Український визвольний прапор“, *Свобода*, Джерзі Ситі, Н. Дж. ч. 331, 12 грудня 1952.

ЛЕОНІД РУДНИЦЬКИЙ

Франкові переклади з творчости Детлефа фон Лілієнкрона

ТА ЇХ НАСВІТЛЕННЯ У ПІДСОВЕТСЬКІЙ КРИТИЦІ

Життя і творчість Івана Франка відіграли велику роль в історії українського народу та його культури. Франко залишив сліди своєї діяльності у всіх сферах українського життя, як каже В. Радзикович у своїй передмові до видання вибраних творів Франка, „не тільки поет, новеліст, повістярь, драматург, літературний критик, науковий дослідник, — він і публіцист і журналіст і організатор політичних партій.“¹ Ця справді титанічна діяльність Великого Каменяря в різних ділянках, неначе притемнила одну дуже цікаву та важну ділянку його творчости, а саме: його мистецькі переклади із світової літератури, а праця Франка у цій ділянці надзвичайно різностороння і обширна.

Коли б так зібрати всі Франкові переклади (велика частина яких ще

не надрукована) та опублікувати їх збірно, то така збірка була б великою та цінною антологією світової літератури від старих літератур Орієнту до світової літератури перших десятирок двадцятого століття включно. Тому, що ділязон творчости Франка у ділянці мистецького перекладу такий широкий,² наукові досліди цієї ділянки Франкової літературної спадщини треба б поділити на низку окремих спеціальних монографічних студій. Таких студій тепер вже чимало, особливо у СРСР, де Франкознавство, щодо квантитативности наукових праць, стоїть на відносно високому рівні. Незалежно від того, що діалектичний підхід поголовно всіх советських науковців менш більш завжди однаковий і що їхні висновки дуже одноманітні, через зосередження на соціалістичній стороні світогляду Франка і на інтерпретації його творів з точки погляду Марксизму-Ленінізму, Франкознавчі праці у СРСР можна поділити на дві групи: Великі розміром та зате дуже загальні і поверховні, як наприклад монографія І. Ю. Журавської **Іван Франко і зарубіжні літератори** (Вид. Ак. Наук, Київ, 1961, ст. 381), або дуже короткі та тематично вузькі статті, обмежені до поверховної аналізи перекладів творів одного чи двох чужоземних поетів як наприклад стаття О. М. Фінкеля „Іван Франко — Перекладач Некрасова“ (*Учені Записки Т. LXXIV Труды Філологічного Факультету т. 4*, Харків, 1956, ст. 75—102). Зате майже немає спроб проаналізувати Франкові переклади із одної літератури взагалі, чи із одної цілої доби якоїсь літератури. Більша частина тих праць, не аналізує Франкових перекладів напр. із точки зору естетики, а наводить головню тільки причини Франксового підбору творів для перекладів та характеризує обставини, під час яких Франко перекладав даний твір.

В вільному світі досліди Франкових мистецьких перекладів ще в ембріональному стані. Дуже цінна розвідка М. Соневицького „Франкові переклади з античних літератур“ (*Записки НТШ*, т. CLXI зб. Філ. сек. т. 24, Н. Й.-Париж, 1953, ст. 90—140), є мабуть єдиним поважним твором у цій ділянці.

Наша коротка розвідка має на меті проаналізувати Франкові переклади з творчости німецького поета-письменника Детлефа фон Лілієнкрона (1844—1909), сучасника Франка, людини консервативного а то й монархістично-націоналістичного світогляду. Нашу аналізу переводитимемо головню із естетичної точки зору, порівнюючи Франкові переклади з оригіналами та видвигаючи їхні негативні і позитивні сторінки. Рівночасно старатимемо подати короткий огляд підсоветської критики Франкової праці над творчістю Лілієнкрона.

Надіємось, що такий підхід, не тільки дозволить нам краще пізнати Франків світогляд, його естетичні погляди та його **modus operandi** у перекладній праці, але і дещо наблизить до нас творчість великого та на жаль українцям маловідомого німецького поета.

З творчости голштайнського поета і письменника Детлефа фон Лілієнкрона Франко переклав і видрукував (ЛНБ, 1898, II, кн. I, ст. 208—220) три коротенькі оповідання з військового життя; є це *Пропало (Verloren)*, *Чари полудня (In der Mittagsstunde)* і *Паяц (Der Narr)*. У свою критичну оцінку творчости Лілієнкрона включив Франко вірш **Hochsommer im Walde**, називаючи його „одним із найкращих його (Лілієнкрона) творів“ (ЛНБ, 1898, II, кн. 2, 129), та подав свій переклад твору.

Цікаво ствердити, що в очах Франка Лілієнкрон був монархістом, любителем війни, аристократом, то „донкером“, а не декадентом, хоча німецькі декаденти уважали його за свого.

Ось як характеризує Франко Лілієнкрона та його творчість.

Лілієнкрон без сумніву великий і оригінальний талант, головню ліричний, та при тім він ані на хвилину не криє ся з своїм горячим пруським патріотизмом (...). Він завзятий монархіст і ученик Мольтке, любить війну і любить ся в військових парадах, дефілядах, штурмах і комендах. Его живе, людське чуте лагодить по троха страшні малюнки воєнних жорстокостей, та все таки той запал до воєнного „ремесла“, яким без сумніву дихають Лілієнкронові оповідання і багато его віршів, дають не надто високе свідомство его чоловіколюбности. При тім він аристократ, наскрізь „юнкер“ і може й се було причиною, що демократична та поступова німецька публіка не надто запалюється до него (ЛНВ, 1898, II, кн. 2, 128—129).

З Франкового вибору творів Лілієнкрона для перекладу бачимо, що Франко не тільки „вибирав твори, в яких були різко виражені... демократичні тенденції, які давали гостру критику капіталістичного ладу та буржуазного суспільства, які закликали до боротьби з цим ладом,³ але й твори, які нічопісінько „прогресивного“ у собі не мали, а навпаки, були ворожо наставлені до всіх прогресивних ідей.

Основним принципом підбору літературного твору для перекладу була у Франка естетична вартість самого твору; звідси, що вимоги тодішнього часу теж сильно впливали на його підбір творів для перекладу, але, як сам Франко писав у примітці до одного з його перекладів з античних літератур:

Перекладаю лише такі твори з чужих літератур, які читаючи, маю враження, що передо мною відкривається новий світ чи то думок, чи поетичних образів, і хотів би своїми перекладами викликати таке саме враження в моїх читачів.⁴

На основі цих слів досяємо прекрасну інтроспекцію в душу натхненного поета-перекладача, що хоче поділитись своїм естетичним переживанням з читачем.

Франкові припала до вподоби манера Лілієнкрона, його стислий стиль, його суб'єктивність, що характеризує всі його твори — поетичні як і прозаїчні — та його сильна індивідуальність.

... „Лілієнкронові новелі — писав Франко — наскрізь особисті, немов виризки із его дневника, мов ескізи з подорожньої мапи великого артиста — дещо ледво начеркнено, а дещо підведено яркими колірами та при тім огріто теплим, широко-людським чутем автора. Він не філософує, не аналізує — рідкість між німцями, але уміє бачити ясно, виразно, як бачить тільки вправний стрілець; уміє схарактеризувати всяку ситуацію коротко і докладно, мов рапорт воєнного коменданта“ (ЛНВ, 1898, III, кн. 2, 130).

Цікаво переглянути коментарі радянських літературознавців до Франкового наставлення до Лілієнкрона. Деякі з них, як О. В. Хомицький, вважають, що Франко бачив консервативну сторону Лілієнкронового світогляду (що безперечно є правдиве), але зумів при допомозі „діалектичного“ підходу знайти у його творчості „і здорове зерно“ і таким чином уникнути однобічності у своїй оцінці німецького автора.⁵

Інші, менш відважні, коротко заявляють, що Франко дав „дещо помилкову оцінку“ Лілієнкронові, не добачаючи в ньому декадентства, вони й не займаються ним глибше, бо для них Лілієнкрон декадент, яким і не варто займатися.⁶

Ще інші знову, так як І. Ю. Журавська, перекручують зміст слів Франка і таким чином дають фальшивий образ творчості Лілієнкрона. Про вірш **Hochsommer im Walde**, який, як ми вже згадали, Франко переклав, пише він ось так: „Таких віршів, надиханих щирою симпатією і співчуттям до бідних та нещасливих у Лілієнкрона не багато“ (підкреслення наше — Л. Р.). Франко зазначає, що даний вірш для Лілієнкрона не типовий, — бо „він поет суб'єктивний і найрадше, найкрасше малює власні пригоди, зворушення власної душі“ (ЛНВ, 1898, II, кн. 2, 130).

Критик Журавська інтерпретує Франкові слова ось так: „Він (Франко) зауважує, що у цього поета (Лілієнкрона) є чимало (підкреслення наше — Л. Р.) віршів, пронятих „щирою симпатією та співчуттям до бідних та нещасливих“.⁷

Отже Франкове „не багато“ у Журавської „чимало“ — цілком протилежне твердження, що є одним із добрих прикладів „діалектичного“ підходу деяких радянських літературознавців.

При допомозі подібного „діалектичного“ підходу, критик Л. Д. Іванов мотивує Франкове зацікавлення Лілієнкроном головню ворожим наставленням Франка до модерністичних течій в літературі. „Він (Франко) — пише Іванов — суворо засуджує ідейний напрям поезії Лілієнкрона, поета-„аристократа“, „юнкера“, далекого від „чоловіколюбності“, учня Мольтке, але не може відмовити йому в реалізмі... Франко користується першою-ліпшою нагодою, щоб висловити свою відразу до натуралізму і модернізму“, як антиреалістичних напрямів в літературі кінця XIX ст., чужих і ворожих до вільної боротьби трудящих мас.“⁸

Де саме Франко „суворо засуджує ідейний напрям поезії Лілієнкрона“, трудно сказати, але річ ясна, що в статті, яку цитує Іванов. Всі наведені у Іванова Франкові слова про Лілієнкрона вжиті зовсім не негативно, а є тільки звичайним об'єктивним ствердженням. Абсурдне і безпідставне теж твердження Іванова, що Лілієнкрон для Франка є нічим тільки „першою-ліпшою нагодою, щоб висловити свою відразу до натуралізму і модернізму“, а його додаток про боротьбу „трудящих мас“ надає його аналізі суто пропагандивного, не-наукового характеру.

Переклад вірша **Hochsommer im Walde** хоча, як Франко сам зазначає, „не в силі передати всего богатства мови і мелодійности оригіналу“, (ЛНВ, 1898, II, кн. 2, 129) на нашу думку дуже вдалий. Франкові вдалося передати „секундний стиль“ Лілієнкронів, тобто стиль ритмічного вислову манерою стокатто, природно в українській мові, як ось у першій строфі вірша:

„Пять день я обіду й вечері не їв.
Ні прошей, ні праці... далеко домів...
Без праці... лиш голод... недоле тяжка!
Плети ся, хили ся без хліба шматка!“

„Kein Mittagessen fünf Tage schon,
Die Heimat so weit, kein Geld und kein Lohn;
Statt Arbeit zu finden, nur Hunger und Not,
Nur wandern und betteln, und kaum ein Stück Brot.“

(II, 119)⁹

Натомість переклад різниться від оригіналу своїм драматичним тоном у сьомій строфі. Лілієнкрон описує — його ствержувальний, лаконічний тон вірша не змінюється:

In hellen Glaces ein Herr vom Gericht,
Der prüft, ob kein Raubmord, wie das seine Pflicht.
Sie tragen den Leichmann ins Siechenhaus,
Und dann, wo kein Kreuz steht, ins Feld hinaus.
(II, 120)

Франко драматизує і тим підкреслює іронію цілого вірша:

Комісар в циліндрі, нотатку вийма
І пише: „Забійства й рабунку нема;“
Гей, трупа в трупарню! Кладіть на дрючки,
На цвинтар у кут, де готові ямки!
(ЛНВ, 1898, II, кн. 2, 129—130)

Викликом і прямою мовою Франко загострює іронію Лілієнкронового вірша, але цілість втрачає при тому до певної міри свою меланхолійність і розпачливість тону через перервання лаконічного одноманітного тону вірша.

Переклади згаданих оповідань об'єднані під назвою **Із воєнних оповідань Детлефа фон Лілієнкрона, Пропало (Verloren), Чари полудня (In der Mittagsstunde)** з циклу **(Adjutantenritte)**, і **Паяц (Der Narr)** дуже вірно віддають зміст та дух оригіналів. Мусимо зазначити, що звітний стиль Лілієнкрона дуже добре надається до перекладання. Речення у нього назагал короткі й прості, тільки де-не-де зустрічаються ускладнені дієприкметникові граматичні конструкції. Він, як зазначає Франко, „не філософує, не аналізує“, тільки характеризує дану ситуацію стисло і коротко, часто вживаючи для цього неповних речень та номінальних безпідметових конструкцій. Всі ці прикмети роблять його прозу дуже пригодною для перекладу і дають змогу якнайдокладніше передати зміст і форму оригіналу.

Перекладаючи ці оповідання, Франко допускається українізування німецького тексту, надаючи цим німецьким творам українського духа, особливо через вжиття деяких мовно-стилістичних засобів. Деякі моменти українізування находимо в перекладі німецьких виразів-фраз, як „auf allen Vieren“ (IV, 56) з **Der Narr**, що в українським перекладі звучить: „на почіпки, як до присюдів у танці“ (217),¹⁰ або виразу „in den Rippen sitzen“ (IV, 57) українським „залоскотати попід ребра“ (217) та в інших менше значних українщеннях поодиноких слів і фраз як і в переданні двох вояцьких пісень з твору **Пропало** формою української народної пісні.

Назагал, Франко стисло дотримується духа оригіналу і, коли цього вимагає стиль, запимує німецькі вислови як наприклад „Antreten“ (216) або дослівно перекладає типовий німецький вираз „Grüss dich Gott, alter Kerl“ (IV, 21) буквализмом „поздоров тебе, Боже, старий друже“ (216), що у цім випадку виходить досить незручно.

Стислі партиципні конструкції Лілієнкрона Франко звичайно віддає українськими підрядними реченнями. Так німецьке „Ein Offizier eilte zum General, um ihn den Tod des von ihm sehr gehaltenen Hauptmanns zu melden“ (IV, 15) звучить у Франка „Один офіцер під'їхав до генерала, щоби сповістити його про смерть капітана, котрого він цінив дуже високо“ (211), й німецьке „neben einem einsamen, stillbrennenden Hause“ (IV, 14), віддано

по-українськи „близько одинокого дому, що палав“ (211) або „auf die entsetzlich verstümmelte Leiche breute eine Stabordonnanz ein vor dem brennenden Gebäude liegendes buntes Bettlaken“ (LX), 15) перекладено на українське: — „страшенно покаліченого трупа прикрив штабовий ординанс різнобарвною ковдрою, що лежала перед палаючим будинком“ (211). Як бачимо зміст переданий майже дослівно, але граматично-стилістичні відхилення перекладу від оригіналу не передають у тих кількох випадках ритму мови Лілієнкрона.

До відхилень належить також пропуск пояснення про набуття коня у творі **In der Mittagsstunde** (IV, 16). Та мабуть найважливішою різницею між оригіналами і перекладами становить до твору **Чари полудня** „драматичного нерву“, як ми це вже до певної міри й бачили в огляді перекладу вірша **Hochsommer im Walde**. Так в оповіданні **Пропало** Франко часто замість минулого часу уживає теперішній. Ось кілька прикладів:

У Лілієнкрона:
raste
er lenkte sein Pferd
wischte
konnte kaum mehr sehen
(IV, 18)

У Франка:
садить
держить поводи свого коня
обтирає
ледве вже дивить ся
(214)

Часто задля того „драматичного нерву“ Франко перекладає одно Лілієнкронове слово повторенням його або подібного українського і таким чином динамізує та драматизує зміст. Так наприклад, молодий вояк у новелі **Паяц** молиться за видужання свого раненого приятеля. У Лілієнкрона ця молитва проста: „Gott, nimm ihn noch nicht zu dir! er ist ja mein bester Freund“ (IV, 59). У Франка ця молитва більш гаряча, більш інтенсивна, через повторення останнього речення — „Се мій одинокий, мій найліпший приятель“ (219), з варіацією „одинокий — найліпший“. Подібно теж при описі паяця-привиду. Лілієнкрон характеризує його вигляд коротко одним прикметником: „Er hat ein widerwärtiges Gesicht“ (IV, 59); Франко натомість посилює згаданий опис повторенням: „Його лице погане-препогане“ (219) і помимо того повторення економить на кількості слів, що пояснює, чому при доволі частім передаванні одного слова двома, переклад не є довший від оригіналу.

Зміни у перекладах Лілієнкронових творів цілком не суттєві. Франко не тільки вірно віддав дух оригіналу, але й теж (з деякими зазначеними нами винятками) ритм та прикмети „секундного стилю“ Лілієнкрона, що його пізніше перебрали німецькі натуралісти для своїх творів.

Наша коротка розвідка про Франка і Лілієнкрона, це тільки малий уривок обширної студії **Франкові переклади з німецької літератури**, яку ми тепер готовимо до друку. Однак думаємо, що вже із цієї статейки пізнати намагання Франка передати своїм землякам найкращі твори світової літератури і тим поширити їх світогляд. Хоча Франкові переклади інколи виявляють елементи (упрощування, конкретизація та українізування тексту), які віддають їх від оригіналу, вони все ж таки по суті конгеніальні, бо Франко, як ми це бачили, перекладав чужі твори на українську мову не способом механічного перекладу слів, не вільним переспівом змісту, а при допомозі творчого застосування характерних стилістичних рис їх авторів.

Пребагата літературна спадщина Франка-перекладача, ще не опрацьована та не оцінена як слід. У перекладах Франка з німецької літератури, ми пізнаємо його не тільки як знаменитого знавця німецької літератури, не тільки як перекладача і теоретика перекладу і як поета-письменника, але рівночасно теж, як великого патріота-українця, що невтомно намагався збагатити народну книжну скарбницю творами однієї із найбільших літератур світу, а тим самим поглибити й поширити українську культуру.

І в цьому є найбільша заслуга для української літератури Франка-перекладача.

П Р И М І Т К И :

¹ Іван Франко, **Вибір із Творів**, Нью-Йорк-Париж, 1956, стор. 21,

² Франко переклав твори таких славних мистців світової літератури, як Гомер, Софокль, Данте, Кальдерон, Шекспір, Мілтон, Байрон, Лессінг, Гете, Гайне, Іго, Золя і багато інших.

³ Головна теза радянських літературознавців. Цитуємо із статті О. Домбровського, „Іван Франко — Теоретик перекладу“, в **Іван Франко. Статті і матеріали**, VI, стор. 310.

⁴ Примітка до перекладу з **Публія Овідія Назона у Томіді**. Див. Відділ рукописів Інституту Літератури ім. Т. Г. Шевченка А. Н. УРСР, Фонд. І. Франка, Но. 400. Цитуємо за І. Журавською, **Іван Франко і зарубіжні літератури** (Київ, 1961), стор. 9.

⁵ О. В. Хомницький, „Німецькі письменники-реалісти XIX стол. в оцінці Івана Франка“, **Радянське Літературознавство**, (1963), I, 66.

⁶ П. П. Пономарьов, „Іван Франко про реалізм“, **Радянське Літературознавство** (1962), V, 73.

⁷ І. Журавська, **Іван Франко і зарубіжні літератури** (Київ, 1961), ст. 9.

⁸ Л. Д. Иванов, „Боротьба Івана Франка проти антиреалістичних напрямів у західноєвропейській літературі кінця XIX ст.“, **Творчість Івана Франка** (Київ, 1956), стор. 360.

⁹ Всі цитати з творчості Лілієнкрона взяті з: Детлев фон Лілієнкрон, **Авгре-вельте Верке**, Берлін-Ляйпціг (1911); том і сторінку подаємо в тексті.

¹⁰ Всі цитати з Франкових перекладів згаданих трьох новельок Лілієнкрона подані за „Літературно-Науковим Вісником“ (ЛНВ), 1898, II, кн. 5, ст. 208—220. З уваги на їх кількість, подаємо тільки сторінку при кінці кожного.

ЛІТЕРАТУРА

ІГОР ШАНКОВСЬКИЙ

Братам на Рідній Землі

Ви до мене на зустріч пришліть
з Колими, з Воркути і Сибіру —
моїх рідних сестер і братів!
Цілуватиму руки сухі
і розятрені ноги,
і сухотні вуста молоді!

Ви на зустріч пришліть,
із концтаборів стоптану віру
волелюбних сестер і братів!

Ви до мене на зустріч пришліть,
з усіх тюрем повії-Росії
моїх рідних сестер і братів!
Зустрічатиму їх!
Я вітатиму їх на колінах,
тут, на вольній землі!

Ні, не Колосову —
ви пришліть ярий колос пшениці,
квіти з гробу Чупринки пришліть!

І Шевченку до нас —
не везіть ви святої землиці!
Хоч одну привезіть
з тих поживклих костей,
що мільйонів мільйон
їх москаль розсівав по землі!
Бо ті кості, ачей,
не лише для Шевченка й для мене,
але й вам були сестри й брати!

І допоки є концтабори,
доки тюрми у вас,
доки люд голодує, а ви
поклоняєтесь ще парт-квиткові —
то не їдьте на зустріч до нас!

Едмонтон, 1965.

Zenon R. Wynnytsky (Зенон Р. Винницький)

Ukrainian Students' Heritage

*"We, the students of the United States of America, desiring
—to maintain academic freedom and student rights,
—to stimulate and improve democratic student governments,
— . . . and to preserve the interest and integrity of the Government and
the Constitution of the United States of America, . . .*

(Preamble to the Constitution of the United States
National Student Association).

"Students of today are the same as the nation of tomorrow," says an English proverb. The attitudes of the young generation form a mirror of the dominant tendencies in the entire community.

Therefore it was not a matter of coincidence when a French communist student at the Congress of the French National Student Union (UNEF), in Rouen, April 1953, attacked the national executive committee of the UNEF for its cooperation with the Central Union of Ukrainian Students (CESUS) which is now in exile in Western Europe.

He realized in all clarity the presence of political motives pertaining to Ukrainian students who fully sympathize with the Ukrainian Liberation Movement.

Nor was it incidental when the American college students of Ukrainian descent, at the First Congress in New York City, April 1953 welcomed the words of Dr. D. Halychyn, from the Ukrainian Congress Committee of America, and proclaimed as a leading principle for the future activities, the loyalty to the United States of America and all possible support toward the termination in Ukraine of Moscow's rule, be it Communist or of other type.

To be sure, student activities are never intended to be utilized for gaining political advantages (with the exception of the International Union of Students which executes the orders of the Kremlin), but the scope and the extent of their pursuits frequently include some of the attributes of the cultural, social and political life.

No wonder then that the actions of Ukrainian students is a mirror of the struggle of the Ukrainian people for independence.

The Tradition of Four Centuries

Strong trends toward maintaining the highest contemporary West European educational standards of the Renaissance period in Ukraine date back to the 16th century.

Prior to that the Ukrainian students had been active at the University of Prague, Bohemia, established in 1348, where they had their

own dormitory, and at the famous University of Sorbonne, France, in whose archives they were documented as "Natione Ruthena deKiovia" (1398), and later as the "Natione Ruthena de Ukraina" (1567). Interesting enough, when the Russian Czar, Peter, visited Sorbonne (end of 17th century) he learned about the presence of Ukrainian students there, and expressed concern about the absence of Russians at the Sorbonne.

The first university-level institution in Ukraine, and the cradle of the student fraternities, was the Ostroh Academy in Ostroh, founded by the Ukrainian Prince Constantine Ostrozky in 1580. Following the patterns of the West European student "fraternitas," the students of the Ostroh Academy developed similar brotherhoods, which were the first organized form of "student governments" in Ukraine. During the second half of the 16th century several other institutions of academic type were established. The students of these schools attached particular importance to the current problems erupting from the conditions prevailing in Ukraine. In that respect they reflected the trends existing within the intellectual sphere of the society, guided by the attempts to recover Ukraine from her political decline of that period, which was finally achieved in the Revolution of 1648.

The most famous institution of higher learning in Ukraine, known throughout Eastern Europe, was the Kievan College, originated by the Kievan Metropolitan Petro Mohyla in 1632, and supported by the clergy and the Kozak leaders. The students were organized in their own societies, including the foreign students, such as the Bulgars, Serbs, Rumanians, Greeks, Arabs and Russians.

In 1727, the center of gravity had shifted to the city of Kharkiv which became the location of the Kharkiv College, and until the establishment of the University of Kharkiv in 1805 — remained one of the most important educational centers.

After the fatal battle at Poltava in 1709 in which the Ukrainian force and its Swedish allies had been defeated by the Russians, and later as a result of continued Russian imperialistic policy, Ukrainian colleges at the end of the 18th century, became forcibly liquidated. The Russian occupation authorities started to prosecute the Ukrainian student groups which were instrumental in formulating the new national elite and in educating the students in the spirit of the Ukrainian resistance and of a lasting opposition against Moscow's rule in Ukraine.

The establishment of the University of Kharkiv in 1805, and of the University of St. Volodymyr in Kiev, 1834, during a period of a more liberal course of the Russian government, have created new possibilities for the Ukrainian students. The University in Kiev became a prominent center of student activities, with the first Ukrainian student paper published in 1850, under the title "The Independent Word." The Ukrainian Students Association in Kiev, established in 1860, has had an illustrious story, contributing much to the national Renaissance of the Ukrainian nation during the latter half of 19th century. The Ukrainian Students Association of Kharkiv has also produced many well known civic leaders in the scientific, social, and political fields.

Ukrainian students were also well organized outside of Ukraine, in their clubs existing in Moscow, Petersburg, Warsaw, and Vienna.

The first student club in Western Ukraine was the Society of Ukrainian Students of Theology (est. 1830). Following the patterns existing at the University of Kiev, the students in Lviv founded the Ukrainian Students Ass'n "Sich," 1861. The first chartered Ukrainian student organization — and one with richest traditions — was the Ukrainian Students Association "Sich," established in Vienna, Austria, in 1868, and existing until after World War II, when it had to be officially dissolved to satisfy the demands of the Russian communists. Back in the fall of 1949, the Federation of Ukrainian Catholic Students "Obnova" was successful in obtaining from the Portuguese Red Cross, a considerable relief fund for members of the Vienna "Sich." The Ukrainian Students Association in Graz, Austria, is at the present time the oldest Ukrainian student organization (est. 1895). The Ukrainian Student Association at the University of Krakow, Poland, was in existence from 1888 to 1939.

Besides the Academic Society which was active in Lviv, Western Ukraine, between 1896 and 1921, the students of technology in Lviv were united in the professional society "Osnova," founded in 1898 and abolished in 1944 by the Russian Communists, according to their policy of extinguishing the Ukrainian students' traditions.

In 1891, the Ukrainian delegation participated in the First Congress of Slavic Students, in Austria, and then again, in the Second Congress in Prague, Bohemia, in 1908. Both of these congresses were sponsored by the Czech students, who for decades have maintained friendly relations with Ukrainian students, and to whom the term "a nation without a state" did not sound embarrassing.

Ukrainian students marked the arrival of the 20th century by strengthening their organizations, with determination to lead off in the forthcoming struggle for the political rights of Ukraine. 1903 saw the circulation of the underground "News of the Ukrainian Students Ass'n of Kiev"; and the Ukrainian Students Ass'n of Kharkiv joined the ranks of the Ukrainian Revolutionary Party whose prominent leader, M. Mikhnovsky, proclaimed the slogan, "Ukraine for the Ukrainians!", in 1900. Similar notions prevailed among the students in Western Ukraine who crystalized their ideas by keeping permanently in contact with the students of Kiev and Kharkiv.

Although the Russian government was lenient in closing on Ukrainian student clubs existing in the Russian Empire outside of Ukraine (the largest was in Moscow, 300 members, and in Dorpat, Estonia), it used strict prohibitions against an attempt to establish a student organization at the newly founded university in Odessa, Ukraine, in 1864, disregarding the school's private status.

A decisive role in formulating the leading principle of Ukrainian student organizations was performed by the student journal, "The Young Ukraine," which for the first time, appeared in 1900, and rallied the young people who have firmly imparted the uncompromised platform of Ukrainian independence to the students, and made it their inalienable tradition.

A separate treatment should be given to the story of Ukrainian

students at the University of Lviv, (est. 1784), Western Ukraine, who entered in a far reaching conflict with the administration, by demanding the changes which would give the university a Ukrainian outlook. As a result of unacademic practices of Polish students towards their Ukrainian colleagues, all Ukrainian students declared their secession from the University of Lviv on Dec. 2, 1901.

In the struggle with foreign regimes for the acceptance of complete Ukrainian curricula at universities in Ukraine, the need of coordinated action became the most pressing problem. Ukrainians whose justified demands were countered by the paragraphs of the high treason from the criminal and political codes of the occupying powers, were mapping a consolidated action, disregarding the political boundaries between the Russian and the Austro-Hungarian empires.

Effecting the initiative of the students from Kharkiv, the First Conference of the Ukrainian Student Organizations took place in Kiev, 1908, which was followed the same year by the great event in the history of united Ukrainian student movement: in 1908, the delegates from all provinces of Ukraine and from abroad were assembled in Lviv at the First All-Ukrainian Student Congress which created the Ukrainian Student Union with M. Zalizniak as the President. Further events have witnessed the death at the barricades, of the student of law, Adam Kotsko, in a continued fight for a Ukrainian university in Lviv, in 1910. His death had a decisive influence on the mentality of the forthcoming generations of Ukrainian students in their unceasing attempts to achieve their rightful share in education in their own homeland, and facing the problems which have not been solved even by Wilson's 14 Points.

One of the most resourceful media in promoting the permanent exchange of thoughts between the students in Kiev and in Lviv, was the journal "The Ukrainian Student," published since 1913, by the Central Council of Ukrainian Students in Petersburg. On the eve of World War I the Second All-Ukrainian Student Congress convened in Lviv, 1913, which was marked by the revolutionary speech of Dr. Dmytro Dontsov, an eminent Ukrainian journalist, under the slogan "Away from Moscow!" World War I interrupted the activities of Ukrainian students. During the War of Ukrainian Independence, 1917 to 1921, most of them helped to fill the ranks of the Ukrainian armies, defending the new Ukrainian State, formally re-established on Jan. 22, 1918, against the invading armies of Poland, and of Red and White Moscow.

"Ukraine has always sought freedom."—Voltaire

THE SPIRIT OF RESISTANCE

Into the history of the Ukrainian War of Liberation (1917-1921) the students of the Kiev University inscribed their own indelible interlude, known as Kruty. In the fall of 1917 the army of the Ukrainian National Republic was in a full retreat pressed by the tide of Red Russian invasion.

When the Communist troops were marching on Kiev, university and high school students created a separate Student Brigade under the com-

mand of student Omelchenko from the University of Kiev. The brigade was deployed to the northeastern front, and engaged the far outnumbering enemy on January 29, 1918, near a small town Kruty. The battle was lost, and only a few survived, but for the coming generation it was no moral defeat but rather a source of profound justification and strength in the struggle for independent Ukraine. In the spring campaign of 1918 the Ukrainian army liberated Kiev, and the bodies of those who fell with the Student Brigade were brought to Kiev for state funeral. Two hundred thousand people attended the grim ceremony.

Two years later, surrounded by a hostile outside world, Ukraine was defeated in a lurid triangle of death between Red Russia, reactionary tsarist Russian army which was bolstered by Western allies, and Poland. The Second Student Conference in Lviv, March 21-22, 1931, proclaimed the anniversary of Kruty an all-student commemoration day.

In 1921 the state of affairs in Kiev was similar to that taking place 25 years later in Prague, Budapest, Warsaw, Sofia, Kaunas, and Riga. The Kremlin squelched the growth of the student movement and uprooted its traditions. The only legal forms of student activity became "student committees" and later "student trade unions." The Communist youth organization (Komsomol) which extended its tentacles to every university monopolized the full control over student life. In the twenties Ukrainian students under the Soviets expressed their free will in the ranks of the underground Ukrainian Youth Association (SUM) whose president was the student of the Kiev University, Mykola Pavlushkiv. Driven to exasperation by macabre Communist encroachment against the academic and national freedom, Ukrainian students turned to the Union for Liberation of Ukraine (SWU), another illegal organization, led by Prof Serhiy Efremov from the Kiev University. In 1930 both groups were liquidated by the Soviet GPU. The sentences passed at the trial on April 19, 1930, marked the demise of their leaders. Bidding for an unlimited power in Ukraine, in spite of the existence of the puppet Ukrainian Communist government, Russia placed all forms of student activities under close surveillance of the communist party, to insure firm ground under the communist "paradise."

In 1939 the Soviet Ukraine had 148 institutions of higher learning with 126,700 students; there were 159 in 1947, among them 14 medical schools, 45 polytechnical, 19 business schools, 52 teachers colleges, and 9 art schools. According to "Their Happy Life," a report published by the government of the Ukrainian Soviet Socialist Republic in 1950, there were 157 institutions of higher learning (WUZ) with 335,000 students. The instructions are in Ukrainian (not Russian as many Americans erroneously believe), although some subjects are taught exclusively in Russian. Generally, the Soviet government by numerous devious means pretends to be highly considerate in matters pertaining to the national feelings in Ukraine and has frequently tried to win the sympathy of the Ukrainian nation through superficially enticing rumbles, an art virtually unknown to some American diplomats. After W. W. II Moscow "granted" Ukraine a separate national banner; blue and red instead of the all-red flag of the USSR (original flag symboliz-

ing Ukrainian independence is blue and yellow). In 1954 the Crimean peninsula was sliced from Russia and annexed by Ukraine as a "brotherly gift."

These are some of the lulling Russian gestures, fluttered showily to "appease the Ukrainian nationalism." Some Western diplomats recently came up with statements, recommending expulsion of Ukraine from the United Nations and causing a show of triumphant furor behind the iron curtain. This and similar other remarks follow, often unconsciously, the conventional line of chauvinist Russian "scientific" history school which compares Ukraine with Texas — a superstitious doctrine which today is still firmly entrenched in many American universities, mostly through the efforts of reactionary Russian exile scholars who still shed tears over the imperial glory of those days when printing in Ukrainian was prohibited by decrees of the tsars. The line is still badly blurred between the scientific approach to these problems and the domain of mental Russian occupation of the minds of some American college professors. In the USSR itself this notion is today outlandish and has been long ago superceded by the formal recognition of Ukraine as a separate nation, at least *de jure*.

We find a typical reflection of today's student life in Lviv, Ukraine, in "The Soviet Ukraine" of March 29, 1950, which slashed the editors of "For the Soviet School," allegedly a student publication, on following counts:

"... A paper which should be a tool in the hands of the Communist party organization (Sic!—Ed.), an important source of political education of the students, and the means of critique and self-critique, is badly lagging and does nothing except register current events. The task of the university press is to fight for a high degree of Communist idealism in instruction and to spark the flaring propaganda against all forms of hostile ideology, especially against Ukrainian nationalism, against Vatican's witchcraft, against cosmopolitanism, and to help the party develop a materialistic outlook of the Soviet student."

This fragment furnishes an excellent example of not only the tendencies and precepts used to intoxicate and brainwash the students in Ukraine, but also a high degree of immunity displayed for more than 30 years by the Ukrainian studying youth. Living under formidable terror of the Communist party machine, Ukrainian students select primarily such fields of study which are not directly related to the "communist ideology." They prefer science, engineering, medicine, agriculture, and try to avoid such subjects as economics, journalism, teaching or institutes of Marxism-Leninism. In school they grimly plod away their studies, discuss the Marxist-Leninist pseudoscience and party-sponsored meetings and demonstrations. How far they stand from the communist ideology can be ascertained from permanent alarming by party dignitaries about a "low level of political erudition" among students, and their aversion to participation in party work.

After graduation, although permanently mauled by the conformist system, they direct the efforts toward strengthening the ranks of active and passive resistance against Russian communist domination. They are filling the decimated rows of the future national leadership, and not

those of the Communist party. During W. W. II we eagerly observed how quickly the Soviet-educated young Ukrainian generation turned away from "achievements of socialism" and subscribed en masse to the cause of free Ukraine.

LEOPOLIS UKRAINAE SEMPER FIDELIS

During the gloomy postwar years which followed the showdown of the unsuccessful bid for freedom, the years of a total suppression of the free thought in the Soviet Ukraine, the stream of unsupervised Ukrainian student life was gurgling partly in Western Ukraine and in the exile in Western Europe.

The Western Ukraine was conquered by Poland in spite of the treaty of Sevres, August 20, 1920, which recognized the West Ukrainian National Republic an independent state (Ukrainians tried to salvage what they could), and in violation of the arbitration by the Council of Ambassadors on March 3, 1923.

The major conflict between Ukrainian students and the Polish government sparked at the University of Lviv. Driven by impetuous chauvinism, Polish authorities refused to awaken to the fact that Polish possession of Western Ukraine was accomplished through the military occupation and was precariously perched on an international conspiracy designed to keep Ukraine under foreign foot. In fact, in 1919 the French-trained Polish legions of General Haller, originally outfitted for the purpose of "fighting Bolshevism," were actually sent, with tacit French approval, not against the Red army but against the Ukrainian National Republic. Polish educational policy, hopelessly obsessed with inextricable discrimination against non-Polish population, refused to admit these people to institutions of higher learning. According to official Polish statistics, in the academic year 1928-29 there were only about 3,000 Ukrainian students as compared with the 8-million Ukrainian population under Poland. The Polish interpretation of this unbelievable condition postulated that Ukrainian youth was "culturally backward," which of course was a myth derived from a chauvinist formula. Similar Nazi-like claims had been advanced also in Rumania which at that time unlawfully possessed the southwestern strip of Ukrainian territory (Bukovina). Post-war statistics indicate a degree of illiteracy actually higher in Poland than in Ukraine, without mentioning Rumania.

Since the Polish government denied Ukrainians the right to found their own schools of higher learning, at the same time refusing admission to Polish-owned universities, Ukrainian students turned in great numbers to the nationalist underground. Guided by irresistible pursuit for intellectual knowledge, student leaders jointly with distinguished Ukrainian professors had been successful in establishing the Secret Ukrainian University and the Secret Ukrainian Polytechnic Institute in Lviv, July 1921. The university in catacombs offered 54 courses and enrolled 1260 students. The medical school could provide instruction for only two years. Upon completion students were transferred abroad. The same procedure applied to engineering. The diplomas of these schools were honored throughout Europe, with exception of Poland and the

USSR. Evading a nefarious persecution by the Polish police, the secret universities aggrandized to 65 courses with 1500 students in the academic year 1922-23. Poland never adopted elementary democratic processes, and in 1925 the instruction at secret universities was finally terminated by the police. The only Ukrainian college in Lviv remained the Greek-Catholic Theological Academy, established in 1928 by Metropolitan Count Andrei Sheptytsky, with the 5-year curriculum, and philosophical and theological departments. In 1933-34 the Academy had a staff of 24 professors and enrolled 320 students. In 1935-36 the number increased to 600.

Immediately after W.W.I Ukrainian students restored the Academic Society in Lviv. Activities of the Ukrainian Student Union were also given a fresh impulse at the Student Conference in Lviv, July 1921. At that point the Polish police raided the premises of the Union, and it was dissolved by the government decree in October 1921. Students convened a new conference in November 1921 and established the Ukrainian Student Organization, later renamed the Ukrainian Professional Student Organization (PROFORUS) with an executive body, Ukrainian Student Council. Its first president was P. Gan, PROFORUS performed a series of important functions in assisting the Secret Ukrainian University, sponsoring conferences, and publishing periodicals in which we find documented evidence of persecution by the Polish police to which the university was subjected. So engrossed was the Polish government in "pogroms" of Ukrainian institutions that even PROFORUS did not escape the fate of the preceding student organizations, and it was liquidated in the same wave of intimidation which engulfed the secret universities in 1925. The ensuing years were marked by acts of organized retaliation against the system of national and academic oppression. Polish reprisals against Ukrainians whose plight for freedom was represented by the powerful underground Organization of Ukrainian Nationalists (OUN), kept Western Ukraine in a state of seething revolt.

Ukrainian students responded with a boycott of Polish schools rather than renounce their national traditions. They traveled in great numbers to West European universities, predominantly to Czechoslovakia where many enrolled at the Free Ukrainian University in Prague and at the Ukrainian Husbandry Academy in Podebrad, as well as in Czech schools. The Golden Prague became the most representative center of the Ukrainian studying youth. Prague was also the site of the Association of Carpatho-Ukrainian Students which proved its immense value to the national renaissance of the "Silver Land," Carpatho-Ukraine.

Meanwhile the efforts to revive legal forms of student life were underway in Western Ukraine. On December 15, 1929, the student conference in Lviv conferred on the newly elected Central Student Committee the power to establish a permanent representative student body. Thus the rise was given to the Union of Ukrainian Student Organizations under Poland (SUSOP), in Lviv, March 1931, whose first president was Volodymyr Yaniv. The SUSOP became highly active in cultural, sport (united in a famous Ukrainian Student Sport Club, USSK), and publishing fields. Its monthly Student Way was later elevated to the status of an official publication of the Central Union of Ukrainian Stu-

dents (CESUS), in existence in Prague since 1921. The SUSOP was a member of CESUS, and its president was at all times the First Vice President of CESUS. Until the defeat of Poland in 1939, the SUSOP remained a semi-legal organization with 27 member-clubs (Lviv—18, Krakow—5, Poznan—2, Wilno—1, Warsaw—1) and 2600 students. In 1934 the Polish police arrested president of SUSOP, Rostyslaw Woloshyn (who perished in 1943 in a trap of the Soviet NKVD (as one of the top officers of the Ukrainian Insurgent Army). In March 1939 the 7th Congress of the SUSOP was raided by the police. All delegates languished in jail until Sept. 1939. In 1939 the totalitarian Hungary invaded the tiny Carpatho-Ukraine and overwhelmed the heroic resistance of freedom loving mountaineers in a 6-month war. In the same year the USSR "liberated" Western Ukraine.

Until 1941 the free Ukrainian student life was totally suppressed at all ethnographic Ukrainian territory. However, the government of the Ukrainian Soviet Socialist Republic immediately inaugurated in Lviv, October 1939, the new Ukrainian University, the Polytechnic Institute, the Institute of Foreign Trade, the Medical Institute, and the Veterinary Academy. In spring 1940 the student governments and "student committees" were replaced by "student trade unions," concerned mainly with housing, scholarships, and indoctrination. In each school they were supervised by a "director of political education," usually an ear of the NKVD. Consequently, the decisive control was exercised not by the executives of the student trade unions, but by the leaders of the Kom-somol organization at every school. Meanwhile extensive arrests of students marked the reign of terror in each town, especially in the fall of 1940. Many prominent student leaders were put to death in the cellars of the Zamarstyniv prison in Lviv. In spring 1940 the student choir from Lviv toured Eastern and Central Ukraine, gaining profound admiration and popularity, so that "security agencies" finally suspended further travels.

(Final chapters in next issue)

КНИЖКА І ПРЕСА

РЕЦЕНЗІЇ

Б. Поляннич, Замок Янгола Смерти. В-во „Добра Книжка“, Торонто, Канада, 1964 р., тираж 3.000, стор. 200, ціна 2.00 дол.

„Замок Янгола Смерти“, — ... надцята-котрась з черги (багато з них були друковані ще в Україні) сенсаційна повість з часів Гетьмана Кирила Розумовського і Григора графа Юрлика, пера широко відомого автора-повістяр Б. Поляннича (в професійному житті журналіста та професора одного з американських університетів).

Читач зі запертим віддихом проходить розділ за розділом і тільки шкодує, що описана історія так скоро добігає кінця. Автор з великим умінням

і рутинною переносить події з одної частини європейського континенту до другої. Глухів, Саксонія, Париж, а вкінці Замок Янгола Смерти, побудований на зразок відомого Замку Янгола в Римі.

Між Григором графом Орликом, французьким генералом, однак безмежно відданим українській справі сином України, що виріс і проживав на чужині, та останнім гетьманом Лівобережної України Кирилом графом Розумовським — повне погодження щодо майбутнього української державної справи; хоч і розділяє їх тисяча миль, проте вони перебувають у тісних і приятельських взаєминах. Вони постійно ведуть секретну і строго зашифровану кореспонденцію. А життя під московською займанщиною утруднює Гетьманові навіть найскромніше виконання його уряду; інтриги і діяльність таємної служби різних світових потуг — мають в осередку справу української держави.

Українське патріотичне духовенство, на чолі з католицьким Митрополитом Києва та при активній співпраці чернечих чинів Св. Венедикта та Св. Василя, куди вступило багато колишніх визначних історичних козачьких особистостей, віддає неогіненні прислуги українській національній справі. Вони зовсім правильно розмежовують те, що належить Богові від того, що треба віддати своїй власній українській політичній справі. Українські священники у Ватикані і по всій Європі віддано і з посвятою працюють для здійснення призначення вибраного Богом українського народу.

Саксонія, союзник московської цариці Єлисавети, вживає всіх доступних їй засобів, щоб тільки знищити українську мазепинську військову еміграцію в Туреччині, Швеції і Франції, щоб перешкодити порозумінню між Францією та Україною в боротьбі проти спільного ворога Москви, як теж патріотичному договоренню між графом Орликом і гетьманом Розумовським. Шеф таємної канцелярії саксонського князя помилково гине з рук своєї жінки — Московки, що заприсягла нищити все українське та вкінці сама падає жертвою і не уникає дивної долі відвідувачів замку Янгола Смерти, що був власністю приятеля української справи Француза маркіза де Фер-Монте. Манджурія і тамошня українська політична еміграція теж причиняються до поширення діяпазону боротьби за українську державу.

В повісті зображено по-мистецьки і з великою дозою знання історичної правди-фактів, велику та одночасно трагічну сторінку нашої історії XVIII століття. Автор повісті зовсім правильно та успішно влітає багато цінних та маловідомих автентичних документів того часу, що свідчить про дуже странну підготовку твору. Для зацікавленого читача, що хоче потонути в багатій історії українського народу та міжнародних подій, що з ними наша історія так тісно пов'язана — це незвичайно корисна лектура. В сьогоднішнім світі затишної, веденої на життя і смерть боротьби з нашим національним ворогом та ворогом всього людства і цивілізації — комуністичною Москвою — „Замок Янгола Смерти“ повинен бути обов'язковою лектурою, а наші школи Українознавства та проводи наших молодечих організацій повинні на неї звернути окрему увагу.

Навіть Москва під тиском української правди, не спроможна промовчати цю геройську добу українського народу описану так досконало Б. Полянничем. В Українській Радянській Енциклопедії (УРЕ) коротко і з великою дозою злоби й ненависти згадується гетьмана Пилипа Орлика (1672—1742) як „одного з активних співучасників «зради» І. Мазепи,

який після полтавської битви втік до Туреччини та якого опісля, за згодою шведського короля Карла XII, після смерті Мазепи, козацькі старшини проголосили гетьманом. Він намагався приєднати Туреччину і західньо-європейські держави для боротьби за відірвання України від Росії" (читай за здобуття її політичної незалежності).

Про героя повісті Григора графа Орлика (1702—1759), сина гетьмана Пилипа Орлика, ця сама УРЕ згадує, що він „разом із своїм батьком і кошовим Запорізької Січі К. Гордієнком продовжував «зрадницьку» політику І. Мазепи і виступав проти повернення Запорозжів у Росію. Після поразки Туреччини (1735-39) він виїхав зі Стамбулу до Парижа, де намагався схилити французький уряд вести протиросійську політику. Він служив у французькому війську, дістав титул графа і чин генерала“.

Про другого героя повісті, Кирила Розумовського (1728—1803), останнього гетьмана Лівобережної України (1750—1764) ця сама московська енциклопедія українською мовою пише, що він „був наданий графським титулом в 1744 р., а в 1750 р. в Глухові, за згодою царського уряду, змушеного міжнародньо-політичною ситуацією, та щоб задовольнити прохання української старшини, був проголошений гетьманом. Йому підпорядковано також і Запорізьку Січ. В 1764 р. змушений зректися гетьманської посади“. Ці згадки в УРЕ не потребують додаткових пояснень; вони ще більше підкреслюють виховну і історичну вартість повісті „Замок Янгола Смерти“.

Разом з тим, як повість Полянича добігає до кінця — з нею закінчується жива розповідь про наше славне минуле, про добу, коли хоч і програна, проте наша національна справа приєднувала багато прихильників, які робили велику патріотичну роботу, а такі держави як Німеччина, Франція, Швеція, Туреччина і Росія мусіли рахуватись із питомою вагою України і справою її визволення.

На подібні твори, з ґрунтовним історичним підкладом, українська спільнота у вільному світі зовсім оправдано з надією та повним довірам чекає.

Микола Ю. Богатюк

Микола Понеділок, Смішні сльозини. В-во „Свобода“, Джерзі Сіті-Нью Йорк, 1966. Обкладинка, дружній шарж та ілюстрації Едварда Козака, стор. 276. Ціна 3.50 дол.

Ця нова книжка нашого видатного молодого письменника заслуговує на увагу зокрема молодого українського читача, бо із цієї книги оповідань гумориста-лірика письменника М. Понеділка, можна навчитись правдивої української літературної мови, чого немає у багатьох сучасних українських письменників по цей, чи по той бік „залізної завіси“. „Смішні сльозини“, незалежно від літературної вартості, подає легкий, гумористичний матеріал, оформлений цікаво й дотепно, а рівночасно під цією „димною заслоною“ гумору, скривається правдивий, чистий ліризм ніжної української душі. Нова збірка М. Понеділка є приступна своїм легким матеріалом для кожного читача, а рівночасно є правдивим вкладом у скарбницю української літературної мови й насолодою для смакуна цієї мови.

Хоч у загальному Миколу Понеділка звуть гумористом і хтось, який слідкує за його авторськими — й, до речі, навіть численними — вечорами

по США й Канаді, міг таке вражіння мати, однак по суті воно так не є. Микола Понеділок сам по собі лірик, ніжний, вражливий на найменший навіть порух чужого горя. Але цей свій ліризм він подає у масці сміху, він належить саме до цих авторів, які мають мистецький такт у непереборщуванні, як з одного боку комізму, так з другого боку трагізму й в його оповіданнях, майже завжди ми стрічаємось у гуморесці з ноткою суму, а в ліричному оповіданні із гумористичним підложжям.

Зокрема ця риса творчості М. Понеділка сильно позначилась в його останньому творі „Смішні сльозини“, до речі, дуже влучно названому. Понеділок усміхається крізь сльози, бо нужда й кривда докруги його постають, обставини серед яких іде дія, здавалось би, нічого іншого крім сліз і не може мати. Однак автор без щирої усмішки жити не може й навіть серед найважчих, здавалось б, життєвих обставин, він добачує щось веселе, те, коли б можна сказати, суттєво-християнське, яке з кожного правдивого християнина творить оптиміста. Словом, у своїй творчості, (до речі, такий дуже близький по характері, до народної творчості України) М. Понеділок є глибоко-християнський, в творчості якого, як каже українська приповідка „і сонце відбивається в коморі“.

М. Понеділок має свою публіку, авторські вечори Понеділка відвідують численні слухачі й він, мабуть, належить до цих рідких, у наших часах, письменників, які не бояться, щоб їхня книжка припадала порохом на книгарських полицях. І варто б було поспробувати перекласти деякі оповідання М. Понеділка на англійську мову. Повторюємо, деякі, бо в загальному творчість нашого молодого письменника є дуже сильно зв'язана із українським кольоритом, не завжди зрозумілим для чужинця-читача. Але коли б такий переклад, котрогось із оповідань Понеділка (а має він уже за собою три томики своїх творів) появилася на сторінках якогось англійського журналу, то безумовно був би це неабиякий успіх не тільки для автора, але й для цілого українського еміграційного письменства, серед якого є автори, які в цих часах погноблення усього людського, масового вбивства всього духового, не затратили свого природньо-гуманного й вміють дивитись на безмір людського горя крізь „смішні сльозини“

Л.

M. Dankevych, Future Potentialities of Siberia, Washington, D. C., American Friends of Antibolshevik Bloc of Nations, 1965, 72 p.

В нашій визвольній боротьбі, яка ведеться усіма нам доступними засобами, дослідницько-наукова праця є першорядної важливості. Не тільки український книжковий ринок постійно збагачується цінними публікаціями, але й також і чужомовний, в тому числі й англomовний.

Багато англomовних праць пера старших і молодших науковців, дослідників та університетських професорів заповнюють критичну прогалину з українки на полицях бібліотек та приватних збірок тих, хто студіює проблеми Східної Європи та московський більшовизм-імперіалізм.

Проте в нашій боротьбі пером не занедбуємо також і одного важливого аспекту протимосковського фронту, а саме, справи визволення й інших немосковських народів. Висуваючи тезу, що СРСР — це московська тюрма народів, нам не досить говорити виключно у власному імені, але рішуче

треба при кожній нагоді пригадувати, що й інші народи московської імперії теж брали й беруть активну участь у цій боротьбі.

Маючи це на увазі, наші науковці нерідко підшукують для своїх дослідів та студій неукраїнську тематику, яка посередньо стосується і справи визволення українського народу. Таким власне шляхом пішов наш докторант, **мгр. Михайло Данкевич** з Вашингтону, Д. К., який взяв за тему своєї магістерської дисертації „**Майбутній потенціал Сибіру**“.

У своїй праці автор дуже вичерпно обговорює такі питання, як історичне підложжя Сибіру, його географічне положення, природні багатства і промисловість, Сибір — „життєвий простір“ Москви, а далі правління незалежного Сибіру, Далеко-східню Сибірську республіку та Сибір як поневолену націю.

Мгр. Данкевич використав цінні, часто дуже рідкісні й мало доступні бібліографічні матеріали в різних мовах числом около 100. Десять оригінально виконаних історичних, політичних, господарських та стратегічних карт Сибіру зображують колоніальне поширення Москви в напрямі до Тихого Океану, розміщення народів Сибіру та природніх багатств таких як вугілля, залізна руда та гідро-енергія, далі — ріки Сибіру, водний і залізничний транспорт, а навіть розміщення советських військових летунських баз та напрям вивозу вугілля і сталі із Кузбасу.

Царська Росія, вірна меркантильним засадам, приписувала Сибірові, як теж і іншим підбитим нею територіям, підрядну роль колонії. Його роль зводилась до постачання „матірної“ країни золотом, сріблом, футрами та інш. Сьогодні ця роль поширилася на мінеральні багатства, паливе і гідро-енергію. Крім того, осередок тяжкої промисловости СССР швидким темпом пересувається на азійську частину.

В 3-му віці до Хр. різні народи, що замешкували монгольську рівнину, прибули в Сибір. В 5-му віці по Хр. теж і тюркські народи примандрували на територію Сибіру. Після мандрівки багатьох народів і племен, у 18-му віці Сибір заповнився засланнями, головним чином політичними повстанцями протимосковської боротьби з-над Дону, України та інших територій Імперії.

Тому населення Сибіру крім тубильців, має ще й мільйони українців, поляків, білорусинів, як теж росіян та навіть шведів, нащадків шведських полонених, які зайняті, головним чином, на велетенських проєктах, що ними керує і за яких є відповідальне МВД (колишнє НКВД).

Сибір, який складається із Західного та Східного Сибіру, як теж і з Далекого Сходу, зі столицею Чіта, в період I-ої Світової Війни, проголосив свою державну незалежність дня 4-го липня, 1918 р. Однак вже в лютому 1920 р. московські комуністи силою завоювали його і включили до РСФСР. Чотири роки пізніше подібна доля стрінула Далеко-Східню Сибірську Республіку.

Автор обговорює майбутність Сибіру та його право на самовизначення і державну незалежність гарантованих Картою ОН; він базує свої тези на посиланні до первинних джерел. Таких посилань в його книзі біля 210. Для англомовного читача, необізнаного з комуністичною системою Москви додано короткий словничок, який дає пояснення деяких, широко вживаних в СССР термінів.

Мгр. Данкевич заторкує питання, що стосуються минулого, сучасного і майбутнього Сибіру зі сфери політики, господарки, культури та стратегії,

постійно наголошуючи російський колоніалізм та імперіялізм та їх загрозу для вільного світу. Автор гостро засуджує московський шовінізм та закликає до політики сприяння визволенні усіх неросійських народів із московського поневолення, в тому числі й відновлення незалежності Сибірської Республіки.

Оригінальна світлина проф. Григорія Н. Потаніна, першого президента незалежної Республіки Сибіру, дає книжці ще більшої вартості. Тому з повною об'єктивністю треба ствердити, що задум автора увінчався повним успіхом, та що цією книжкою він причинився, великою мірою, до кращого зрозуміння справи поневолених Москвою народів. Книжку поручається для поширення серед неукраїнського читача.

Микола Тернополяк

РІЗНЕ

В. ТРЕМБИЦЬКИЙ

До питання українських національно-державних свят

(Стаття дискусійного характеру)

Кожна нація має свої національні чи державні свята в році, які святкує із спеціальною врочистістю, влаштовуючи святочні збори, академії, чи концерти, декоруючи свої державні, а то й приватні будинки національними прапорами.

В ЗДА такими святами є день незалежності (4. липня), день (1. листопада), полягних (31. травня), день Вашингтона та інші.

Приблизно такі самі, чи подібні свята має чи не кожний державний нарід та маємо і ми, хоч не маємо пр. такого великого свята. як день ветерана. яке в нас повинно припасти на 21. листопада, тобто в день Св. Михаїла, коли 1920 р. закінчився регулярний бій українських збройних сил за державність та решта української армії була примушена перейти ріку Збруч до окупованої польськими військами Галичини. Деякі народи, як хоча б Поляки, день ветерана обходять 25. серпня, тобто дату, коли перші збройні частини польського легіону вступили до бою (хоч, як союзники Австро-Угорщини) проти Росії, перейшовши австрійсько-російський державний кордон у напрямі польського королівства з кличем визволення польської території та народу з-під російського панування. Для нас такою датою (у відношенні до польського „дня воюка“) повинно бути 27. вересня, коли перші збройні сили Українського народу ХХ. століття виступили перший раз із зброєю в руках (подібно до поляків та чехів) проти Росії за визволення цілої т. зв. східної України з російської займанщини.

Ветеранська дата 21. листопада для нас сумна — ми тоді програли, день 27. вересня є днем нашого національного підйому, нашого національного визволення — початку збройної боротьби за державність.

Та не для цієї історичної дати пишемо цю статтю. Хай про день нашого соборного військового свята рішають наші ветерани у провіді із найстаршою військовою ветеранською організацією Українських Січових Стрільців, які минулого року святкували своє 50-ліття.

Завданням цієї статті є порушити інші національні свята, які весь український нарід повинен врочисто святкувати та не відсвятковує. Де шукати причини? — в нашому бездержавницькому вихованні, браку почуття, що треба, чи повинно бути, годі сказати точно.

Хай буде вільно мені порушити на сторінках цього нашого журналу ось які історичні пам'ятні дати, які на мою думку, повинні бути не лише релігійними, а загальнонаціональними святами всієї нації, як святкуємо день державності й соборності, героїв, моря (рішуче замало спопуляризоване), чи 1. листопада.

Дозволимо собі піддати під розвагу ось які дати: 1) 28. липня — день св. Володимира Великого, як того, що перший побудував нам велику та сильну державу, який увів урядово-християнську віру та за якого наша Руська Великодержава вступила перший раз в круг світових (на той час) потуг.

Незвичайно прикро вражає, коли 28. липня торжественно святкують — росіяни, для яких св. Володимир „руський князь“, який „охрестив Росію 988 року.“

Цього року, як і минулих років, москалі знову урочисто святкуватимуть день св. Володимира включно із архиєрейською Службою Божою, з проповіддю про „русского св. Володимира“. А ми — мовчимо — значить все гаразд. . . Уже найвищий час, аби ми святкували день св. Володимира, не лише по церквах, як релігійне свято, а й наше всенациональне — державне, як святкуємо день 22. січня, чи Великого Тараса, бо історія Княжої Руси наша, не російська і нашим обов'язком цю нашу світлу минувшину боронити.

Не забуваймо, що подібне свято — св. Стефана обходять, як державне свято мадяри в честь їх першого будівничого сильної держави короля Стефана Великого, який так, як св. Володимир впровадив християнську віру в свою державу Угрів. Подібне свято св. Ніни обходять врочисто пружини, св. Кирила й Методія болгари, македонці та чехи св. Вацлава.

2) Уважаємо, що не було б погано, чи неправильним святкувати в нас як всенациональне свято св. Андрія, патрона нашого народу й країни, так, як врочисто святкують свого патрона Патрікія — ірландці, св. Казимира — литовці, чи св. Сави — серби, а св. Івана — естонці. Може в тут численних народів їхні свята мають дещо відмінні своєрідні інтерпретації торжеств, бо в цих днях відбуваються всенародні фестивалі, концерти хорів, покази народніх танків, походів, надаючи цим же дням характер свята всенациональної культури.

Думаю, що ми, хоч одна із найбагатших культурним дорібком нація Європи, свята української культури в розумінні всенациональному та релігійному, таки не маємо. Уважаю, що ми, як культурна та християнська нація світу повинні ввести та із певним змістом й ідеєю провадити свята св. Володимира, як основоположника нашої великодержави, та приналежності до християнської віри, та св. Андрія, як всенационального патрона, та через нього нашої приналежності до візантійського обрядового світу, як приналежні литовці через св. Казимира, чи поляки через св. Войтіха (Войцеха) до римського обрядового світу.

Із святкуванням цих празників в ширшому масштабі, ми можемо мати велику нагоду постійно пригадувати величні дні нашої старовини усьому народові, а особливо нашій молоді, яка так мало знає Історію Української старовинної культури, якою вона повинна пишатися, як італійці пишаються своєю староримською культурою, греки — гелленською, а скандинавські нації — культурою з часів вікінгів та варягів.

Якщо ми хочемо, щоб наша молодь на еміграції не денаціоналізувалася — їй треба дати в серце найбільший наш національний скарб — знання української культури й Церкви від княжих часів особливо, які то чинники будуть рівноважити її гордість із гордістю за своє походження італійців, еспанців, голляндців чи греків.

Самими прапорами, високо-патріотичними фразами про героїство чи нашими вишивками й танками наше молоде покоління при українськості не вдержимо. Ми мусимо дати те, що є вічне, незмінне, фундаментальне в почутті людини — її незмінної приналежності до однієї нації та країни.

Український Католицький Університет в Римі проголосив вписи для студентів

Ректорат Українського Католицького Університету в Римі, основником якого є Й. Е. Кардинал Блаженніший Кир Йосиф, повідомив, що викінчення і устаткування університетського будинку передбачені на 1 вересня ц. р. У зв'язку з цим уже пороблено заходи, щоб виклади й зайняття на цьому Університеті, нашій найновішій науковій станиці, почалися в шкільному році 1966/67.

У комунікаті, що має дату 21 березня ц. р., сказано: Ректорат Українського Католицького Університету ім. св. Климента Папи Римського в Римі, проголошує:

1. Впис слухачів на богословський, філософічний (філологічний), правничий і економічний факультети Університету на шк. рік 1966/67. Звертається увагу, що філософічний факультет обіймає традиційні філософічні катедри європейського взірця (зокрема україністику), а правничий цивільне і церковне право. Заінтересовані одержать окремо подрібну програму. Вписи триватимуть до 30 червня ц. р.

2. Конкурс Архиепископського Університетського Фонду на високошкільні стипендії при згаданому Університеті. Заінтересовані одержать відповідні інформації, а стипендії будуть удлені за окремим графіком щодо країн поселення та за приписами фундаційного правильника. Для вможливлення задовільного погодження потреб і можливостей, прохання з відповідним життєписом (без огляду на вік і студії) треба переслати найдалі до 15-го травня 1966 р.

Дотичну кореспонденцію треба тимчасово слати на адресу:

Universitas Catholicorum Ucrainorum S. Clementis, % Card. J. Slipy, Pallazzina dell' Arciprete, Citta del Vaticano.

LETTER TO UNITED NATIONS SPECIAL COMMITTEE ON GRANTING INDEPENDENCE TO COLONIAL COUNTRIES AND PEOPLES

Extension of Remarks of Hon. Thaddeus J. Dulski of New York in the
House of Representatives, Thursday, February 3, 1966

Mr. DULSKI. Mr. Speaker, under leave to extend my remarks, I wish to include a copy of a letter I have received, dated January 24, 1966, and addressed to the United Nations Special Committee on the situation with regard to the implementation of the declaration on the granting of independence to colonial countries and peoples. I am sure the contents of this letter will be of great interest to all my colleagues:

To Consider Soviet Russian Colonialism in Ukraine

January 24, 1966

To the United Nations Special Committee on the Situation With
Regard to the Implementation of the Declaration on the Granting of
Independence to Colonial Countries and Peoples:

Dear Mr. Chairman: Since I have as yet received no answer to my charge against the Soviet Government of May 6, 1963, on the matter of an investigation into Russian colonialism in Ukraine, I beg, apropos of the murder of Stefan Bandera, leader of the Ukrainian anticolonial liberation movement, who, on the instructions of the Government of the USSR, was on October 15, 1959, murdered on the soil of a foreign sovereign state, the Federal Republic of Germany, to renew today in my capacity as head of the last independent Ukrainian government on Ukrainian soil my charge against the Soviet Government and especially against Alexander Shelepin, as organizer of this murder.

On this occasion I also base my case on the investigation made by the Internal Security Subcommittee of the U. S. Senate Committee on the Judiciary under the leadership of Senator Jams O. Eastland, Senator Thomas J. Dodd, Senator Everett M. Dirksen and others.

The U. S. Senate committee has investigated the methods of the Government of the USSR, employed particularly on the captive nations, and has reached the conclusion that murder and kidnaping are instruments of the official Soviet policy. The Government of the USSR has used these methods in Ukraine in particular, as well as on freedom leaders living abroad. The U. S. Senate has published the sentence and oral opinion and written elaboration of the verdict of the Supreme Court of the Federal Republic of Germany in the case of Bogdan Stashinsky, from which the highest German court unequivocally verifies the guilt of the Government of the USSR and particularly of Alexander Shelepin in the murder of Stefan Bandera with both documents and facts and condemns them. The U. S. Senate has further confirmed the guilt of the Government of the USSR with fresh evidence.

I charge the Government of the USSR and Alexander Shelepin with—

1. Infringing human rights by murdering the Ukrainian freedom leader, Stefan Bandera, and the anti-Communist political writer, Prof. Lev Rebet;

2. Transferring and carrying on the use of cruel colonial methods in the struggle against the liberation urge of a captive nation on the territory of a foreign sovereign state;

3. Infringing the sovereignty of a foreign state by preparing and executing on its territory the murder of the Ukrainian freedom leader Stefan Bandera and the anti-Communist political writer and scholar, Prof. Lev Rebet.

I assert that the Government of the USSR has most grossly infringed the United Nations Charter, preamble, chapter 1, article 1 and others and resolution 1514 (XV) of the General Assembly of the United Nations Organization.

I request the Committee on Colonialism to investigate my charge against the Government of the USSR, to condemn Russian colonialism in Ukraine and other occupied countries, and to denounce this crime against peace and security.

In this context I should like to mention the precedent in international law of the infringement of Argentina's sovereignty by Israel in the case of the criminal Eichmann and the statement made by the Security Council. In the case of the murder of the anticolonial freedom leader and hero, Stefan Bandera, however, and of the infringement of the sovereignty of the Federal Republic of Germany by the Government of the USSR the Security Council of UNO has expressed no view and made no mention of the matter whatsoever.

The whole complex of questions to be investigated by the Committee on Colonialism is connected with the threat to peace and security entailed in the infringement of the sovereignty of the Federal Republic of Germany, and should therefore also come before the Security Council.

I enclose the U.S. Senate's documentation and ask you, as Chairman of the Committee, to bring the charge I have made before the Committee, so that—

- (a) After its investigation of the complex of Russian colonialism in Ukraine it passes a resolution and

- (b) In connection with the establishment of the threat to peace and security of the USSR recommends the Security Council to make further investigations.

In accordance with article 6 of the USSR should be expelled from UNO and the whole complex should be further laid before the International Court of Justice in The Hague.

Since I make my appearance before the committee as spokesman for a nonsovereign people struggling for its freedom and independence, I ask those members of the committee who stand honestly for the ideals of UNO and for indivisible freedom and national independence and for

personal freedom and human dignity for the peoples and individuals of the Russian colonial empire, to take up my charge as their own and to follow it up within the framework of the legal possibilities contained in the Charter of the United Nations.

Yours respectfully.

Yaroslav Stetzko
Former Prime Minister of Ukraine

**DR. ZENON R. WYNNYTSKY, AN OUTSTANDING
AND COURAGEOUS AMERICAN**

**Extension of Remarks of Hon. Robert E. Sweeney of Ohio in the House
of Representatives, Wednesday, January 19, 1966**

MR. SWEENEY. Mr. Speaker, I should like to draw the attention of the House to an article which recently appeared in the Ukrainian Catholic Daily, the official organ of the Providence Association of Ukrainian Catholics in America. The article itself is the speech of Dr. Zenon R. Wynytsky which was delivered on the occasion of a rally held in Cleveland, Ohio, on October 16, 1965.

Dr. Wynytsky is not only a distinguished member of the medical profession but in my opinion, an outstanding and courageous American who has chosen to speak out repeatedly against the menace of international communism. Dr. Wynytsky can be regarded as an expert on tyranny and aggression in the world in which we live for in earlier days he was identified as Prisoner No. 57377 and Prisoner No. 118497 respectively in the Nazi concentration camps at Auschwitz and Mauthausen.

In years past he felt the terror of fascism and how it destroyed the freedom of individuals and nations. He now speaks out with clarity concerning the terror of the international Communist conspiracy in the world.

His comments at the Cleveland rally on October 16, 1965, should be must reading for every American who today is being lulled into complacency and led by clever propagandists to believe that in the last analysis the free world has little to fear by reason of this spread of Communist influence in the world in which we live.

I seriously recommend that each and every Member of this House heed well the warning expressed in Dr. Wynytsky's remarks lest we be lulled to sleep and ultimately awake to find our freedom and liberty has been withdrawn.

Dr. Wynytsky's remarks follow:

I am a medical doctor and a resident of Metropolitan Cleveland since 1952, and now a U. S. citizen not by the coincidence of birth but by the free choice of a freeman. I emphasize this statement, for I know what slavery means. At one time I was prisoner No. 57377 and No.

118497, respectively, in the Nazi concentration camps of Auschwitz and Mauthausen during the Second World War years of 1941-45.

After being a freshman at the Lviv State Medical School in Ukraine, I came to value in the Nazi universities of Auschwitz and Mauthausen the ideals of freedom for people and nations, the meaning of democracy and justice and came to fear the terror of the brown and red totalitarian political systems. Therefore, I came to the United States of America, to a stronghold of freedom and democracy which I never knew before.

As chairman of the advisory board of the Organization for Defense of the Four Freedoms of Ukraine, Inc. (an organization similar to the Jewish B'nai B'rith Anti-Defamation League), and executive director of the Ukrainian section of Cleveland's American Friends of the anti-Bolshevik Bloc of Nations, known as ABN, I certainly would like to assure all of you that our primary objective and the objective of all Clevelanders of Ukrainian descent, is to safeguard our heritage as well as to maintain and preserve our U. S. Constitution and all the liberties which it guarantees. Accordingly let us say that the first enemy of the U. S. Constitution and our liberties, of our American way of life, and human freedom and dignity is undoubtedly the world Communist movement.

A few months ago the Honorable Mary V. Beck, the first councilwoman of the city of Detroit, Mich., who recently visited several countries behind the Iron Curtain, made the following statement: "For communism, be it Russian or Chinese, has only one goal and it is world domination under Moscow's or Peiping's rule" aiming at the destruction of the old Christian culture and tradition and of human freedom and dignity. A soft policy toward communism today may offer to us and later generations new Pearl Harbors, new Bataan Marches, new concentration camps and a new hell on this planet.

Considering such an outlook we may indeed be sure that we are supporting the proper policy of the U.S. Government in the Vietnam crisis. Our brave youngsters are defending our theistic culture, the principles of freedom of individuals and nations, and the integrity and security of our own homes, our families and our children. There is no substitute for victory. Therefore, down with communism. Let us unite our efforts to achieve victory in Vietnam.

In 1918 Ukraine was the first victim of Communist aggression. We learned that the Communists were ready to promise a paradise to achieve their goal of world domination. American youth. Awake. Do not follow the misleading slogans of Communist prophets. They are preparing a grave for you and all of mankind. Combat communism everywhere in the world; in Vietnam, in Cuba, in Latin America, and also here in our United States of America.

Americans, pray and work for our victory in Vietnam. Do not expose the future happiness of your country and your children to the lies and experiments of the big Communist brother. And let me reassure you that when the time comes and we are called to arms, we — the Americans of Ukrainian descent, will fight and die if necessary for our beloved adopted land. There is no other more honorable way to die than as a free man in the defense of a free country. Don't wait to die as a

slave. Don't kid yourself that Communists will provide you with an easy and joyful life. They may promise it to you. But nobody has seen it under their rule.

We must be victorious in Vietnam if we hope to maintain our freedom and the freedom of millions of people in Asia. Only a victory over Communist aggression can bring true peace to our troubled world. Carthaginam delendam esse.

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ

Д-р Степан Витвицький

ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ В ЕКЗИЛІ

19-го жовтня 1965 р. в Нью Йорку помер на 82 році життя д-р Степан Витвицький — кол. Державний Секретар Західньо-Української Народної Республіки, член делегації УНРади ЗУНР на Трудовий Конгрес у Києві 1919 року, член Української Парляментарної Репрезентації Галичини від УНДО, визначний громадський і політичний діяч. В останніх роках свого життя (з 1954 року) був президентом Української Національної Ради в екзилі.

Важніші уривки з протоколу 9 Конгресу ТУСМу в Монтреалі

ПЕРША СЕСІЯ:

Дня 26. червня 1965 р., год. 12-а, МекГіл Університет, Монтреаль, Канада.

Учасників привітав господар Конгресу, Роман Сеньків, Осередок Діяльності в Монтреалю. Молитву перевів о. Бринявський. Офіційно відкрив Конгрес голова уступаючої ГУ Богдан Кульчицький. На пропозицію Ігора Несторчука вибрано президію в складі: голова: д-р Микола Богатюк (Сиразюзи). заступники голови: В. Білик (Монтреаль), В. Ванчицький (Філадельфія), писарі: Христя Губіцька (Нью Йорк) і Квітка Семанишин (Ньюарк).

Порядок нарад прийнято, як в програмі Конгресу, з тим, що пересунуено доповідь Христі Кульчицької до першої сесії. Комісії: Мандатна: Юрій Кульчицький — голова, Р. Сеньків, Н. Кравс — члени. Статутова: Богдан Керницький — голова, М. Борещький, Я. Чолій — члени. Номінаційна: Роман Гуцул — голова, Р. Шаран, І. Іваницький — члени. Резолюційна: Ггор Заяць — голова, М. Богатюк, П. Гаврилюк — члени. Прийнято протокол попереднього Конгресу. Протокол відчитав М. Богатюк.

Заслухано слово д-ра Дмитра Донцова на тасьмі: „ТУСМ мусить піддержувати ідеї, за які боровся і віддав своє життя М. Міхновський. Як нащадки

Учасники першого дня 9. Конгресу ТУСМ-у. 26. червня 1965, Монтреал, Канада

Президія та учасники 9. Конгресу ТУСМ-у на залі в МкГілл
Університеті, Монреал, Канада

нієї ідеї ТУСМ мусить боротися проти комунізму у формі коекзистенції, культурної обміни ітд. На закінчення д-р Донцов ствердив, що гряде нова ера і здобуття самостійности України є недалеке." Привіти: відчитано: Максим, митрополит, Провід ЗЧ, Ярослав Стецько. Письмові привіти від: КК СУМ, Німеччина, телеграма, Ліга Визволення України — Р. Малащук і В. Макар, ООЧСУ — ГУ — Іван Винник і Вол. Левенець, Українське Лікарське Товариство Північної Америки — д-р Богдан Олесницький і д-р Люб. Явний, СУБ — Лондон — проф. Р. Лісовський і д-р Свят. Фостун, КУ СУМ Великої Британії — Яр. Деремenda, СУМА — ГУ — Л. Футала і Е. Гановський, Пласт — Крайова Старшина США — Юрій Ференцевич і О. Юзенів, ГУ Тов. б. вояків УПА — Микола Грицковян, СУСКанади — Богдан Вальків і Н. Бейба, Зарево в ЗДА — Мих. Герець, Провидіння — Ст. Спринський і о. монс. С. Тиханський, Василь Ємець — Каліфорнія, Укр. Робітн. Союз — Антін Батюк, Спорт. Т-во Україна — Монреаль — Е. Палінський, ЛВУкраїни — Монреаль — Р. Брикович і Я. Чолій, Т-во кол. Вояків УПА в Канаді —

Ю. Гузар і І. Путко — залучено даток \$10.00, Укр. Народня Каса — Монтреаль — Яр. Савка і Яр. Чолій — залучено даток \$25.00 та інші.

Усно привітали від СУСТА — Юрій Кульчицький і від укр. громади Монреалю о. Бринявський, інж. М. Борецький від Т-ва Укр. Інженерів.

Доповідь Христі Кульчицької: „У п'ятнадцятиліття ТУСМ“. Закінчено першу Сесію около 2-ої год.

ДРУГА СЕСІЯ:

Початок година 3-тя.

1. Звіти уступаючих органів Головної Управи ТУСМу: звіт голови — Богдан Кульчицький; звіт ідеологічно-політичного реф. — Ігор Заяць; звіт фінансового реф. — Богдан Керницький; звіт зовнішніх зв'язків — П. Гаврилюк; звіт про Канаду — Роман Гуцал.

2. Звіти Осередків: Монреаль — Р. Сеньків; Дітройт — Ігор Іваницький; Гартфорд — Роман Заставський; Філядельфія — Богдан Керницький; Вільямсставн — Стефан Ваповський; Торонто — Надя Кравс; Ньюарк — Квітка Семанишин; Міннеаполіс — прислано письмовий звіт; Сирокюзи — Марійка Іванів; Нью Йорк — Ігор Нестерчук; Клівленд — Юрій Кульчицький.

Неприсутні і не прислали звіту: Чикаго і Вашингтон. Дискусії над звітами і уділення абсолюторії. Дискутанти: Б. Кульчицький, п. Бондаренко, І. Заяць. Пропозицію про уділення абсолюторії (К. Семанишин) схвалено одностанно.

Звіти Комісій: Статутова: звітував Борецький, в дискусії брали участь: Р. Сеньків, Р. Гуцал, І. Заяць, пані Чолій, М. Богатюк, Х. Кульчицька, Бондаренко. — Мандатна Комісія: 62 голоси з 11-ох Осередків (гляди вище в точці звіти). Зміни статуту не буде. Бюджет прийнято як плян, а не повний бюджет.

Вибір Органів ТУСМу: 61 — за, 1 — здержаний; голова: Ігор Заяць; секретар: Христя Кульчицька (Філядельфія); 1. заступник і ідеологічно-політичний: Юрій Кульчицький (Клівленд); 2. заступник і організаційний: Володимир Ванчицький (Філядельфія); 3. заступник і зовнішні зв'язки: Ігор Нестерчук (Нью Йорк); 4. заступник на Канаду: Роман Гуцал і Роман Сеньків (Монреаль): фінансовий: Роман Куропась (Філядельфія); пресовий: Таня Рогатинська (Дітройт); вільні члени: Ігор Іваницький (Дітройт), Ігор Кунаш (Клівленд), Богдан Керницький (Філядельфія), Петро Гаврилюк (Монреаль); Контрольна Комісія: Богдан Кульчицький (Філядельфія) — голова, Вол. Білик (Монреаль), Кв. Семанишин (Ньюарк), Яр. Чолій (Монреаль), Надя Липецька (Дітройт) — члени; Товариський Суд: Надя Кравс (Торонто) — голова, Богдан Вальків (Монреаль), Марійка Іванів (Сирокюзи), Роман Гуцал (Монреаль) і Ігор Таган (Дітройт) — члени. Внески і запити — не було з огляду на спізнення сесії і перемучення.

Закінчено перший день о год. 7-ій вечором.

ТРЕТЯ СЕСІЯ:

27. червня 1965 р., зала при церкві св. Арх. Михаїла. Початок в год. 11:30.

Усний привіт склав представник Крайової Управи СУМ Канади і від Гомону України п. Сербин.

Доповідь проф. д-ра Миколи Ю. Богатюка: „Українська академічна молодь і націоналізм“.

Доповідь Ігора Заяця: „Українське студентство у вільному світі і питання „культ-обміну““.

Прийнято Резолюції 9-го Конгресу ТУСМ-у (прочитав П. Гаврилюк).

Закінчено о год. 3:30 по пол. відспіванням українського національного гімну.

3 діяльності українського студентства

НОВІ ОСЕРЕДКИ ТУСМ

Дня 19. грудня 1965 р. відбулися основуючі Загальні Збори нового Осередку ТУСМ-у в Рочестер, Н. Й. До управи нового Осередку ввійшли: Ганя Ряпка — голова, Оксана Маркусъ — заступник, Ярослав Білоус — секретар, Василь Ільчишин — ідеологічний реф., та Леся Хміляр — рефер. преси.

Дня 1. січня 1966 р. відбулися основуючі Загальні Збори нового Осередку ТУСМ-у в Бофало, Н. Й. До управи ввійшли: Михайло Михаськів — голова, Христя Була — заступник, Люба Чучман — секретар, Аскольд Мосійчук — ідеологічний реф., Ігор Мороз — референт преси.

НА ФОРУМІ АБН

В суботу, 20. березня 1965 р., в домівці Болгарського Національного Фронту в Нью Йорку відбулася студентська зустріч представників національних відділів АП АБН. Були приявні студенти: болгари, білоруси, хорвати, мадари й українці — члени Осередки ТУСМ із Нью Йорку.

Цю першу зустріч на такому форумі скликала Екзекутива АП АБН, яку тепер очолює д-р Іван Дочев (Болгарія).

Головним промовцем був Ігор Нестерчук, референт зовнішніх звязків в Управі Осередку ТУСМ. Опісля створено підготовчий комітет для акції створення студентської секції при АП АБН у складі: Ігор Чума (українець) — голова, та члени: Владімір Стефаноф (болгарин), Т. Авдзей (білорусин), Злятко Долінар (хорват), Томас Люданий (мадяр) та Алла Непрель (українка).

СТУДЕНТ „ПІД ПОБІЛЬШАЮЧИМ СКЛОМ“

В неділю, 4. квітня 1965 р., Осередок Діяльності ТУСМ у Філядельфії улаштував дискусійний вечір для старшого громадянства та студентів, порушуючи дуже актуальну тематику „Український Студент“. Цей вечір дав змогу поділитися думками про різні недостаті, вимоги, завдання та бажання нашого середовища до українських студентів. У програму вечора входили такі точки: дві доповіді: „Соціологічне і психоло-

гічне обличчя українського студента сьогодні під наголовком »Родинний Альбом« — Рената Шаран, та „Український студент сьогодні в суспільно-політичному житті“ — Богдан Керницький. Опісля відбувся панель на тему „Український студент вчора, сьогодні і завтра“. Учасники: Оленка Косопуд, Квітка Семанишин, Олег Лисяк, мол., Юрій Романець, та керівник панелю Зіновій Філіпович.

ПОТРІБНІ ДИСКУСІЇ

З уваги на те, що сьогодні в американських вищих школах часто відбуваються публічні виступи комуністів із США і з СССР, чим спричинюється заколот серед студентів, які є інфільтровані комуністами, та сильне поширення серед студентів та професорів різних шкідливих поглядів, Осередок ТУСМ у Нью Йорку влаштував 21. травня 1965 р. семінар-дискусію на тему комунізму. Активну участь у ньому, з відповідно

приготованими темами про комунізм, брали такі члени Осередку: Ігор Нестерчук — „Марксистська ідеологія матеріалізму“, Петро Вітюк — „Передумови для комунізму“, Василь Драбик — „Ленінська теорія капіталістичного імперіалізму“, Роман Бадяк — „Марксистська стратегія революції“, Нестерчук — „Походження більшовизму“, Аскольд Скальський — „Націонал-комунізм“. Вступне слово мав Володимир Будзяк.

ЗУСТРІЧ В ЕЛЛЕНВИЛ, Н. Й.

В суботу, 24. липня 1965 р., на Оселі СУМА в Елленвил відбулася студентська зустріч для відзначення Тижня Поневолених Народів. В програму зустрічі входили: доповідь Володимира Будзяка, слово голови ЦК АБН п. Я. Стецька та доповідь Ігора Нестерчука. Після цього

відбулася дискусія і розмови з головою Я. Стецьком.

В серпні 1965 року, в домівці Осередку ТУСМ-у в Нью Йорку відбулася нарада членів ТУСМ-у з головою ЦК АБН п. Я. Стецьком на тему проблем студентської молоді.

СТУДІЙНА КОНФЕРЕНЦІЯ ТУСМ-у В КЛІВЛЕНДІ

Ідеологічно-політична референтура ГУ ТУСМ-у влаштувала Студійну Конференцію в днях 26—28 листопада 1965 р. в Клівленді. В конференції взяло участь сім Осередків Т-ва. В програмі Конференції були чотири доповіді, панель та фільм „Сучасна Україна“, організаційні наради та товариська зустріч. Конференцію відкрив mgr. Юрій Кульчицький, ідеологічно-політичний референт Головної Управи ТУСМ. Доповіді виголосили: mgr. Олександр Лужницький „Потреба студіювання педагогічних наук“, mgr.

Богдан Футей „Український Студентський Рух в Америці“, д-р Микола Богатюк „Психологія на послугах тоталітаризму“, та mgr. Мотря К. Богатюк „Деякі аспекти прогресивної едукації“. Опісля відбувся панель на тему „Культурний обмін і українська визвольна справа“. В панелью, крім вище згаданих доповідачів, взяли участь Тамара Дужа та Марійка Стебельська. Модератором панелю був інж. Богдан Кульчицький, колишній довголітній голова Головної Управи ТУСМ із Філадельфії.

СТУДЕНТСЬКИЙ ВЕЧІР У НЬЮ ЙОРКУ

В п'ятницю, 3. грудня 1965 р., в Нью Йорку відбувся студентський вечір ТУСМ-у. У вечорі взяли участь студенти Осередку ТУСМ-у, зацікавлені актуальною проблематикою сьогоднішнього дня та українською справою на тлі загального міжнародного політичного положення. В програмі вечора були такі

довіді: Христия Губіцька „Визвольна політика під двома аспектами — атомна війна або мир“, Аскольд Скальський — „Конфлікт між червоним Китаєм і Москвою та визвольна справа“, Ігор Нестерчук — „Студентські рухи по американських університетах і наше ставлення до них“.